

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Kaja Kmetič

Vrstniško nasilje med učenci v osnovni šoli

Diplomsko delo

Ljubljana, 2023

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Kaja Kmetič

Vrstniško nasilje med učenci v osnovni šoli

Diplomsko delo

Mentorica: izr. prof. dr. Mojca Urek

Ljubljana, 2023

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Kaja Kmetič

Naslov: Vrstniško nasilje v osnovni šoli

Mentorica: izr. prof. dr. Mojca Urek

Kraj: Ljubljana

Leto: 2023

Povzetek:

V diplomskem delu obravnavam medvrstniško nasilje v osnovi šoli. V teoretičnem delu sem najprej opredelila medvrstniško nasilje, predstavila definicije in njihove elemente. Dodala sem tudi krajši zgodovinski pregled pojavljanja in raziskovanja omenjene tematike. Nato sem predstavila vrste medvrstniškega nasilja, vloge, v katerih se učenci pojavljajo, ter posledice, ki jih medvrstniško nasilje pušča na udeleženi. Vključila sem tudi vpliv spola na vloge in vrste. Nato sem se osredotočila na spopadanje z medvrstniškim nasiljem na ravni šole. Predstavila sem načine pomoči udeleženi, programe za spoprijemanje z medvrstniškim nasiljem ter šolski sistem preventive in kurative.

V sklopu empiričnega dela sem najprej formulirala problem, določila raziskovalna vprašanja in metodologijo. Na podlagi zastavljenih teoretičnih izhodišč sem izvedla kvalitativno raziskavo. Podatke sem zbirala z metodo nestandardiziranega intervjuja, moje sogovornice pa so bile šolske svetovalne delavke. Zbrane podatke sem kvalitativno analizirala. Z raziskavo sem ugotavljala, kako šola, predvsem šolska svetovalna služba, zaznava medvrstniško nasilje, kje in v kakšnih oblikah se pojavlja, kdo so žrtve in kdo povzročitelji nasilja, kako reagirajo in ukrepajo v primeru nasilja ter kako se z medvrstniškim nasiljem soočajo, kakšna je preventiva. Naredila sem predstavitev rezultatov po temah, nato pa sem jih v razpravi povzela in podprla s teorijo ter svojim mnenjem. Zaključila sem s sklepi in predlogi.

Ključne besede: medvrstniško nasilje, šolska svetovalna služba, osnovna šola, preprečevanje, pomoč

Title: Peer violence in primary school

Abstract:

In the graduation thesis I discuss peer violence in primary school. In the theoretical framework I defined peer violence, also called bullying, presented the definitions and elements that define it. I have also added a brief historical overview of the topic and researches made of it. Then I identified the roles and types of peer violence and looked at the consequences that peer violence has on the participants. I have also included the effect of gender on roles and types. I outlined ways of helping participants, programs for dealing with peer violence, and the school's prevention and curative system.

As part of the empirical work, I firstly formulated the problem, determined the research questions and methodology. Based on the theoretical background, qualitative research has been made. I have collected data using the standardized interview method, and my interlocutors were school counselors. Then I have qualitatively analysed the collected data. The purpose of my research was to find out how the school, especially the school counseling service, perceives peer violence, where and in what forms it occurs, who are the victims and who are the perpetrators of violence, how they react and take action in the event of violence, and how they deal with peer violence, what is prevention. I made a presentation of the results by topics, and then I summarized them in the discussion. Moreover, the discussion involves theoretical background and my own opinion to further support the results. I concluded with conclusions and suggestions.

Keywords: bullying, school counselors, primary school, prevention, help

KAZALO VSEBINE

1.	TEORETIČNI UVOD.....	1
1.1.	Medvrstniško nasilje	1
1.1.1.	Opredelitev medvrstniškega nasilja.....	1
1.1.2.	Zgodovinski pregled.....	3
1.1.3.	Vrste medvrstniškega nasilja.....	3
1.1.4.	Vloge pri medvrstniškem nasilju.....	5
1.1.5.	Vpliv spola na medvrstniško nasilje.....	9
1.1.6.	Posledice medvrstniškega nasilja	10
1.1.7.	Neenakosti in medvrstniško nasilje.....	11
1.2.	Spopadanje šole z medvrstniškim nasiljem.....	12
1.2.1.	Pomoč udeležnim v medvrstniškem nasilju	12
1.3.	Programi za spoprijemanje z medvrstniškim nasiljem.....	13
1.3.1.	Celostni programi proti medvrstniškemu nasilju	13
1.3.2.	Preventivni programi.....	14
1.3.3.	Intervencijski programi	14
1.4.	Zmanjševanje in preprečevanje medvrstniškega nasilja.....	15
2.	FORMULACIJA PROBLEMA	18
2.1.	Raziskovalna vprašanja.....	19
3.	METODOLOGIJA.....	20
3.1.	Vrsta raziskave	20
3.2.	Metoda zbiranja podatkov	20
3.3.	Populacija in vzorčenje	20
3.4.	Zbiranje podatkov	20
3.5.	Obdelava in analiza podatkov	21
4.	REZULTATI.....	23
4.1.	Občutek varnosti	23
4.2.	Pogostost pojava.....	23
4.3.	Zaznavanje nasilja.....	24
4.4.	Vrste nasilja.....	24
4.5.	Vloge pri medvrstniškem nasilju.....	25
4.6.	Posledice nasilja	27
4.7.	Reagirane na nasilje	27
4.8.	Sodelovanje s starši	29
4.9.	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja.....	30
4.10.	Pomoč in podpora vodstva	31
4.11.	Občutek kompetentnosti.....	31

5.	RAZPRAVA.....	33
6.	SKLEPI.....	37
7.	PREDLOGI	39
8.	UPORABLJENA LITERATURA IN VIRI	40
9.	PRILOGE	44
9.1.	Smernice za intervju.....	44
9.2.	Določitev enot kodiranja	45
9.3.	Odprto kodiranje.....	74
9.4.	Osnovno kodiranje.....	100

KAZALO TABEL

Tabela 3.1.	Primer odprtega kodiranja	21
Tabela 9.1.	Odprto kodiranje A	74
Tabela 9.2.	Odprto kodiranje B	78
Tabela 9.3.	Odprto kodiranje C	81
Tabela 9.4.	Odprto kodiranje D	85
Tabela 9.5.	Odprto kodiranje E	90
Tabela 9.6.	Odprto kodiranje F.....	95

1. TEORETIČNI UVOD

1.1. Medvrstniško nasilje

Nasilje je skoraj vsakdanji pojav, ki ga najdemo povsod, tudi v šoli, med prijatelji in vrstniki. Začne se pogosto z manjšimi stvarmi, kot je občasno zbadanje, hitro pa se lahko razvije v kaj resnejšega. Pretepi na šolskem igrišču, izsiljevanje med sošolci, spolno nadlegovanje, snemanje in fotografiranje brez dovoljenja, prisiljevanje, pa tudi huda kazniva dejanja in umori – z vsemi temi in še mnogimi drugimi oblikami nasilja se danes srečujejo mladi (Erb, 2004, str. 11).

Vsako nasilje, tudi nasilje med vrstniki v osnovni šoli, je v nasprotju z moralnimi normami in konvencijami (Bilić, 2013, str. 97). V deklaraciji o otrokovih pravicah je Organizacija združenih narodov jasno navedla, da ima vsak otrok med drugimi pravicami do kakovostnega življenja tudi pravico izobraževati se in biti varen (Organizacija združenih narodov, 1991). Z nasiljem v šoli, tudi medvrstniškim, pa je ta pravica kršena. Otrok ali mladostnik v tem primeru v šoli ni varen. Vpliva pa to tudi na njegovo fizično, čustveno, socialno in izobraževalno počutje (Pečjak, 2014, str. 8).

1.1.1. Opredelitev medvrstniškega nasilja

Medvrstniško nasilje oz. ustrahovanje, trpinčenje med učenci, kot je bilo uporabljeno v starejši literaturi, je resen in med mladimi pogosto prisoten pojav. V angleščini je poimenovan z besedo »bullying«, v skandinavskih državah uporabljajo tudi izraz »mobbing«, ki pa je pri nas bolj uporabljen, ko govorimo o nasilju na delovnem mestu (Pečjak, 2014, str. 8). Gre torej za različna poimenovanja istega pojava, jaz bom v diplomski nalogi uporabljala kar izraz, uporabljen v novejši literaturi, torej medvrstniško nasilje.

Prvi sistematični raziskovalec tega področja Dan Olweus (1995, str. 11) je medvrstniško nasilje opredelil kot pojav, pri katerem je učenec v daljšem obdobju večkrat izpostavljen agresivnemu vedenju oz. negativnim dejanjem, povzročenim s strani njegovega vrstnika oz. skupine vrstnikov. Negativna dejanja opredeli kot namerne poškodbe ali namerno povzročanje neugodja, tako fizično (porivanje, pretepanje, zbadanje ...) kot tudi besedno (žaljenje, poniževanje ...). Prav tako pa je negativno dejanje tudi namerno izključevanje iz skupine in uporaba vulgarnih kretenj.

Drugi avtorji so kasneje izhajali iz Olweusove opredelitve, dodali pa so še nekaj elementov. Če jih povzamem, gre pri medvrstniškem nasilju za (Pečjak, Pirc in Košir, 2021, str. 14):

- ponavljajoče vedenje, ki se dogaja dlje časa,
- je zavestno in namerno, namen je škodovati drugemu,
- je agresivno in/ali manipulativno in/ali izključevalno vedenje,
- pojavlja se v različnih oblikah,
- vključuje neravnovesje moči, žrtev je šibkejša od izvajalca,
- povzročitelji pogosto pričakujejo, da ne bodo razkriti in da ne bodo trpeli posledic svojih dejanj,
- je pogosto skrito pred očmi avtoritete, v šoli predvsem pred učitelji,
- za žrtve ima tako fizične kot psihične posledice, deluje pa kot grožnja tudi na opazovalce.

Najsodobnejše opredelitve namernost nadomestijo s ciljno usmerjenostjo nasilja. Medvrstniško nasilje je torej opredeljeno kot agresivno, ciljno usmerjeno vedenje, ki v kontekstu neravnovesja moči škoduje posamezniku. Raziskave namreč kažejo, da je eden izmed ključnih motivov medvrstniškega nasilja doseči osebni cilj, kot je doseganje visoke stopnje socialne moči, vpliva in priljubljenosti v vrstniški skupini (Pečjak, Pirc in Košir, 2021, str. 14). Psihologi pravijo, da je nasilno vedenje pri otrocih in mladostnikih lahko izraz premagovanja strahu in obvladovanja občutka ogroženosti, način iskanja samopotrditve ali priznanja, lahko pa tudi prikrito samokaznovalno vedenje (Antončič, 2005, str. 262).

Kot vrstniško nasilje pa lahko uvrstimo tudi enkratni dogodek, če je prisotna velika in očitna razlika v telesni in psihični moči med povzročiteljem in žrtvijo, ki nista v prijateljskem odnosu. Povzročitelj nasilja je tako večji, telesno močnejši in bolj uveljavljen v skupini kot žrtev. Ima sposobnost ustrahovanja (Aničić idr., 2002, str. 105).

Vsakega pretepa, prepira ali nezaželenega vedenja med otroki in mladimi pa ne moremo označiti kot medvrstniško nasilje. Ločiti moramo vedenja, ki jih uvrščamo k medvrstniškemu nasilju, od vedenj, ki so kriminalna oz. kazniva dejanja, npr. napad z orožjem, in hkrati tudi od tistih, kjer gre samo za konflikte med učenci. Npr. fantovska groba igra, ki vključuje borbo, ni medvrstniško nasilje (Pečjak, 2014, str. 18). Elliott (2002, str. 15) dodaja še »pravila nedolžnega zbadanja«. Pravi, da se zbadajo ljudje, ki se imajo radi; da je zbadanje dovoljeno, dokler se vsi udeleženci zabavajo in da se zbadanje takoj preneha, če je eden od udeležencev prizadet.

Učenci torej lahko sami rešujejo težave in konflikte, če so si med seboj enakovredni po moči, tako fizični kot psihični, in po statusu. Ko pa pride do neravnovesja moči, pa gre za klasično medvrstniško nasilje (Pečjak, 2014, str. 10).

1.1.2. Zgodovinski pregled

Otroci se že od malega v svojih otroških skupinah učijo sodelovanja pa tudi uveljavljanja. Če pomislimo na svoje otroštvo, se prav gotovo vsak spomni šibkejših posameznikov, ki so si jih drugi otroci lažje privoščili in so bili nekako dovzetni za vlogo žrtve. Prav tako pa se spomnimo posameznikov, ki so bili dominantni in so se jih vsi bali ali se jih izogibali (Pušnik, 1996, str. 14).

Medvrstniško nasilje med učenci je star pojav in je težava, ki se dogaja v šolah po vsem svetu. Mnogi odrasli imajo nanj spomine iz šolskih dni, morda le kot opazovalci, morda pa tudi kot povzročitelji ali žrtve. Kljub temu pa medvrstniško nasilje do sedemdesetih let prejšnjega stoletja ni bilo predmet sistematičnega raziskovanja, nanj smo postali pozorni in občutljivi šele v zadnjih desetletjih. Zanimanje zanj se je začelo v Evropi, v skandinavskih državah, najprej na Švedskem in Norveškem. V šolah je šlo najprej le za obveščanje med učitelji in starši, šolske oblasti pa se v začetku še niso uradno ukvarjale s tem problemom. Do vidne spremembe je prišlo po letu 1982, ko so norveški mediji poročali o samomoru treh otrok, starih od 10 do 14 let, ki je bil posledica hudega trpinčenja s strani vrstnikov. Ta dogodek je dvignil veliko prahu in privedel ministrstvo za vzgojo in izobraževanje k oblikovanju nacionalnega programa proti trpinčenju med učenci v norveških šolah.

Šele v poznih osemdesetih letih pa je pozornost javnosti in raziskovalcev pritegnilo tudi v drugih državah, npr. na Japonskem, Nizozemskem, v ZDA, Kanadi in Avstraliji (Olweus, 1995, str. 6). Tudi tam so bili povod dogodki, ki so močno odjeknili v javnosti. Prispevali so k osveščanju javnosti, hkrati pa spodbudili njegovo intenzivnejše raziskovanje ter prispevali k iskanju rešitev. V Sloveniji smo naredili velik premik sredi devetdesetih let, ko se je nasilje med mladimi začelo razumevati ne le kot posamezni primeri, ampak kot nasilje širših razsežnosti, ki se je in se dogaja v naših osnovnih in srednjih šolah. Raziskovanje se je začelo na Zavodu RS za šolstvo (Antončič, 2005, str. 261).

1.1.3. Vrste medvrstniškega nasilja

Medvrstniško nasilje se pojavlja v številnih oblikah, strokovnjaki pa ga razvrščajo v različne kategorije. Vsem avtorjem je skupno, da se ne omejujejo le na telesno nasilje, ampak omenjajo tako psihične kot tudi verbalne in socialne oblike nasilja (Pušnik, 1999, str. 34).

Sullivan (2011) kategorizira nasilje hierarhično. Deli ga na dve širši kategoriji – fizično in psihično nasilje. Pri fizičnem nasilju gre za direktno nasilje, agresijo. Sem spadajo pretepi,

odrivanje, lasanje, brcanje, grizenje, porivanje ... pa tudi namerno poškodovanje oz. uničevanje lastnine posameznika. Psihično nasilje pa je posredno nasilje, pri katerem gre za škodovanje posamezniku brez zunanjih, fizičnih znakov. Avtor ga naprej deli na dve podkategoriji – verbalno in neverbalno nasilje. Pod verbalno nasilje spadajo žaljivke, širjenje lažnih govoric, hujskanje prijateljev, verbalno poniževanje, grožnje in izsiljevanje. Neverbalno nasilje pa zajema direktno, npr. različne nesramne geste, ter indirektno, npr. socialno izključevanje, poniževanje vpricho vrstnikov, uničevanje prijateljstva idr.

Olweus (1993, str. 315) ločuje med neposrednim in posrednim medvrstniškim nasiljem. Pri neposrednem gre za odkrit napad na žrtev, pri posrednem pa je dejanje bolj prikrito, npr. izključitev iz skupine.

V devetdesetih letih prejšnjega stoletja so avtorji izpostavili še dve posebni obliki nasilja – spolno nasilje in spletno nasilje.

Spolno nasilje je vedenje/ravnanje spolne narave oz. s spolno vsebino, ki si ga druga oseba ne želi. Pogostejše so žrtve dekleta, dogaja pa se seveda tudi fantom. Spolno nasilje ni samo posilstvo. V šoli so predvsem prisotne druge oblike. Poznamo fizično spolno nasilje, npr. otipavanje, izsiljevanje poljubov; verbalno spolno nasilje, npr. opolzki komentarji, pritiskanje k spolni dejavnosti; ter neverbalno spolno nasilje, kot so spolno sugestivne geste ali kazanje pornografske vsebine (Pečjak, Pirc, Košir, 2021, str. 27). Spolno nasilje je prisotno in se dogaja tudi v šoli med vrstniki. Najpogostejše oblike medvrstniškega spolnega nasilja so otipavanje, neželjeno dotikanje, žaljivke s seksualno vsebino, kazanje pornografskega materiala, nagovarjanje h kazanju spolnih organov, siljenje k spolnemu odnosu in na koncu tudi posilstvo (Aničić idr. 2002, str. 162). Žal se spolno medvrstniško nasilje pogosto spregleda ali se ga ne vzame resno, saj nekatere stvari na začetku izgledajo dokaj nedolžne in se dojemajo kot vsakdanja stvar, npr. šale s spolno vsebino, vulgarne, prostaške opazke (Erb, 2004, str. 48).

Spletno nasilje, imenovano tudi cyber bullying, postaja z leti vse bolj in bolj razširjeno, še posebej med mladimi. Pojavnost se namreč povečuje z razvojem tehnologije (Pečjak, Pirc in Košir, 2021, str.19). Mladi so še posebej ranljiva skupina v povezavi s spletnim nasiljem, saj so dnevno izpostavljeni tehnologijam in internetu, še posebej pa družabnim omrežjem, kjer se spletno nasilje najpogostejše dogaja (Brečko, 2019, str. 125). Gre za namerno in ponavljajoče nadlegovanje oz. ustrahovanje, ki se izvaja preko informacijske tehnologije, torej preko mobilnih telefonov, spleta, forumov, blogov in elektronskih sporočil. Vključuje grožnje, širjenje laži o žrtvi, žalitve, negativna sporočila, krajo gesel, izdajanje skrivnosti, objavljanje posnetkov oseb

z neprimerno vsebino itd. Povzročitelj spletnega nasilja je lahko tudi anonimen, kar otežuje ukrepanje (Pečjak, Pirc in Košir, 2021, str.21). Za povzročitelja to pomeni, da lahko dela kar želi, brez posledic ali prevzemanja odgovornosti. Žrtvam pa prav ta anonimnost povzroča še večjo stisko, saj imajo občutek, da se od nasilja ne morejo umakniti oz. mu ubežati. Gre torej za posebej zahrbtno obliko medvrstniškega nasilja. Veliko avtorjev ugotavlja, da se zato pogostejše pojavlja pri dekletih, ki tudi sicer uporabljajo več indirektnih oblik nasilja (Pečjak, 2014, str. 16). Posebnost spletnega nasilja je tudi ta, da se ne dogaja samo v šolskih prostorih, temveč zaradi tehnologije povzročitelju omogoča, da ga lahko izvaja kadarkoli in kjerkoli. Tako niti dom ni varen prostor, kamor se žrtev sicer pogosto umakne od medvrstniškega nasilja (Pečjak, Pirc in Košir, 2021, str. 25). Lahko pa rečemo, da v šoli izvira, predvsem iz odnosov med učenci, in se tam tudi nadaljuje.

Kategorizacije medvrstniškega nasilja se torej med seboj razlikujejo, hkrati pa se posamezne kategorije med seboj prepletajo in prekrivajo. Po najnovejših kategorizacijah bom v diplomskem delu uporabljala štiri glavne kategorije: fizično nasilje, psihično nasilje, spletno nasilje in spolno nasilje.

1.1.4. Vloge pri medvrstniškem nasilju

Otroci se že od samega začetka druženja z vrstniki učijo sodelovanja in uveljavljanja. Začne se v vrtcu, na otroškem igrišču, nadaljuje v šoli. V vsaki taki skupini so nekateri posamezniki šibkejši, bolj podredljivi, nekateri pa drznejši, močnejši, lahko tudi strah vzbujajoči. Sama moč ali šibkost pa ne povzročata skrbi, dokler ne vodita v nasilje. Takrat ne govorimo več o močnejših in šibkejših otrocih, temveč o nasilnežih in njihovih žrtvah (Habbe, 2000, str. 44).

Pri medvrstniškem nasilju lahko govorimo o vsaj treh različnih vlogah: vlogi žrtve, povzročitelja nasilja in različnih vlogah opazovalcev oziroma prič. Poznavanje značilnosti posameznih vlog je pomembno, da posameznike čim prej prepoznamo, jim pomagamo in se spoprimemo z medvrstniškim nasiljem (Pečjak, 2014, str. 53).

V procesu medvrstniškega nasilja se med posameznimi vlogami oblikuje specifična dinamika, med njimi je neke vrste odnos soodvisnosti. Je pa za prekinitev te nasilne dinamike in ustavitev medvrstniškega nasilja praviloma potrebna zunanja intervencija odraslih oseb (Sullivan, 2011).

Žrtve

Žrtev medvrstniškega nasilja je učenec, ki je dlje časa izpostavljen agresivnemu vedenju in zlorabi moči s strani vrstnika ali skupine vrstnikov. Je oseba, ki doživlja nasilje. Z uporabo

termina žrtev (Lešnik Mugnaioni, Koren, Logaj, Brejc, 2009, str. 36) pa ne mislimo, da je otrok, ki preživlja vrstniško nasilje, povsem nemočen, brez moči in energije, saj žrtev nasilja praviloma potrebuje veliko moči, da preživi in se vsakodnevno sooča z nasiljem. Bolj ustrezno poimenovanje bi bilo zato otrok z izkušnjo medvrstniškega nasilja, a uporabljamo termin žrtev zato, ker je enostavnejši, poznan in razširjen.

Po Olweusu (1995, str. 21) tipična žrtev kaže več tesnobe in negotovosti kot drugi učenci. Pogosto gre za bolj previdne, hitro podredljive, občutljive in mirne osebe, z nižjo stopnjo samospoštovanja ter slabšo podobo o sebi in svoji situaciji. Sebe doživljajo kot neuspešne, neumne in ponižane. Ob napadu drugih učencev običajno reagirajo z jokom in umikom. Zaradi občutka nemoči, strahu in sramu o svoji stiski ne spregovorijo. V šoli so pogosto osamljeni, zavrženi in brez pravih prijateljev. Med vrstniki se težko uveljavljajo. Takšnim žrtvam avtor pravi pasivne žrtve. Pasivne žrtve s svojim vedenjem dajejo drugim vedeti, da so šibki, nebojli, negotovi, ničvredni in da se v primeru nasilja ne bodo branili.

Poleg pasivnih pa se pojavlja še druga, precej manjša skupina žrtev, to so provokativne, izzivalne žrtve. Te imajo pogosto težave z zbranostjo, slabo se obvladujejo, lahko so hiperaktivni in s svojim obnašanjem povzročajo razburjenost in napetost pri drugih.

Žrtev nasilja o svoji izkušnji težko spregovori, zato je pomembno, da poznamo nekaj znakov, po katerih jih lahko prepoznamo (Aničić idr., 2002, str. 110):

- otrok se boji prihajati sam v šolo ali odhajati iz nje, pogosto prosi starše za spremstvo,
- od pouka začne neupravičeno izostajati, poslabša se tudi učni uspeh,
- zjutraj mu je pogosto slabo, ne želi iti v šolo in je veliko bolan,
- ima poškodovane stvari in jih »izgublja«,
- se zapre vase, postane zadirčen, lahko začne jecljati,
- ima slabo samopodobo,
- večino časa je vidno nervozen, vznemirjen,
- ima nepojasnjene modrice, odrgnine ali druge poškodbe,
- začne krasti denar ali prositi zanj,
- odklanja pogovor,
- lahko začne govoriti o samomoru ali ga celo poskuša narediti.

Žrtve nasilja so pogosto učenci, ki se zaradi določenih značilnosti razlikujejo od večine. To so lahko učenci, ki potrebujejo drugačno izobraževalno podporo (npr. otroci s posebnimi

potrebami), ki so istospolno usmerjeni (homofobno nasilje), učenci pripadniki drugih etničnih in verskih skupin, otroci migrantov in tujcev, otroci iz socialno in ekonomsko ogroženih družin ipd. Ti učenci so lahko pogostejše kot drugi učenci tarče izločanja, zavračanja, krivične obravnave, poniževanja, zasmehovanja, fizičnega nasilja in drugih nasilnih dejanj. Družbena neenakost in družbena šibkost skupine, ki ji otrok pripada, lahko vpliva na njegov položaj, na njegovo socialno vključenost, osebno moč in možnosti za izobraževanje ter uspešnost v šoli, kar ga dela bolj izpostavljenega in šibkejšega od drugih otrok. Otroku, ki vsakodnevno doživlja izločitev ter napade s strani vrstnikov, lahko tudi sam prične posegati po nasilju kot sredstvu obrambe in povračila za storjene krivice (Lešnik Mugnaioni, Klemenčič, Filipčič, Rustja in Novaković, 2016, str. 15)

Whitney, Rivers, Smith in Sharp (1994, v Pečjak, 2014, str. 13) so ugotovili, da je pri otrocih s posebnimi potrebami ob izenačenju z drugimi učenci dva- do trikrat večja verjetnost, da postanejo žrtve medvrstniškega nasilja, pogostejše pa tudi nasilneži. Za to navajajo tri razloge:

- učne in druge težave povečujejo možnosti, da učenec postane žrtev,
- ti učenci so socialno slabše vključeni v razred,
- učenci z vedenjskimi težavami so pogostejše agresivni in se tako lahko pojavljajo tudi v vlogi povzročiteljev.

Povzročitelj

Povzročitelj medvrstniškega nasilja, s strani nekaterih avtorjev poimenovan tudi nasilnež ali napadalec, je otrok, ki dlje časa izvaja nasilje nad vrstnikom in zlorablja svojo fizično, psihično, spolno ali materialno premoč. Povzročitelji medvrstniškega nasilja lahko nastopajo posamično, lahko pa tudi v dvojicah, trojicah ali manjših skupinah. Nekateri učenci sodelujejo pri nasilju, vendar niso pobudniki zanj. So pasivni povzročitelji ali nasilneži (Olweus, 1995, str. 23).

Najbolj izstopajoča značilnost povzročiteljev je agresivnost, sledita impulzivnost in močna potreba po obvladovanju drugih. Pogosto se nasilno vedejo tudi do odraslih, nekateri celo do svojih staršev. Do žrtev ne čutijo empatije, niti nimajo občutkov krivde. Običajno imajo dobro samopodobo, se dobro znajdejo in imajo vpliv na vrstnike ter nadvlado nad njimi. Če so povzročitelji dečki, so ti večinoma tudi telesno močnejši od ostalih. Deklice pa so običajno navzven manj opazne, vseeno pa dominantne nad vrstnicami (Pušnik, 1999, str. 86).

Psihični izvori agresivnega, nasilnega vedenja so lahko različni, med seboj se največkrat prepletajo in povezujejo. Trije pogosti motivi povzročiteljev so (Pečjak, Pirc in Košir, 2021, str. 120):

- močna potreba po moči in dominantnosti – povzročitelji imajo potrebo po tem, da se jim drugi podrejujejo in da jih lahko nadzirajo;
- sovražnost do okolja – izhaja iz družinske vzgoje, kjer je pomankanje ljubezni in spoštovanja do otroka s strani staršev in kjer se za reševanje konfliktov uporabljajo agresivne metode. Otroci delujejo po vzoru modelnega učenja;
- koristi – povzročitelji želijo koristi od svojih žrtev, npr. denar, predmete, alkohol idr.

Karkoli je razlog oz. motiv povzročitelja je nasilje do drugih običajno znak, da povzročitelj potrebuje pomoč. Povzročitelji so lahko zelo negotovi, čutijo se nepomembne, imajo v resnici nizko samopodobo in želijo vse to prikriti z nasiljem nad drugimi, ker jim daje občutek moči. Uživajo v trenutku, ko se čutijo močne in pomembne. Z nasilnim vedenjem lahko tudi stresajo svoje težave nad druge, npr. če morajo biti doma ponižni, jim v šoli pogosto prekipi (Elliott, 2002, str. 40).

Nosilci obeh vlog

Nekateri učenci se lahko znajdejo v obeh vlogah, enkrat kot žrtve in drugič kot povzročitelji. Lahko bi rekli, da gre za posebno kategorijo, ki pa po številu sploh ni tako majhna (Pušnik, 2012, str. 135). Ti otroci so pogosto žrtve nasilja ali raznih pritiskov doma, zato so v šoli včasih tudi sami nasilni, predvsem do mlajših in šibkejših otrok. Gre običajno za fizično dovolj močne otroke, da se lahko branijo. Po drugi strani pa se borijo s šibkostjo, sploh glede občutkov manjvrednosti, samopodobe in strahu. Raziskave so pokazale, da so med vrstniki še manj priljubljeni kot »čisti« povzročitelji. Imajo malo prijateljev, so pogosto osamljeni (Pušnik, 1999, str. 90). Kot že omenjeno, se v tej kategoriji pogosto znajdejo tudi otroci s posebnimi potrebami, predvsem gre za hiperaktivne, nemirne učence, ki imajo težave s koncentracijo, s kontrolo svojih impulzov, pa tudi razpoloženja in fantazij. Tudi za učitelje je delo z njimi bolj zahtevno, saj imajo na splošno težave s prilagajanjem v šolskem prostoru (Pušnik, 2012, str. 135).

Opazovalci

Opazovalci so skupina vrstnikov, ki ne prevzemajo vloge žrtve ali povzročitelja, so pa pogosto prisotne priče. S svojimi dejanji in ravnanji močno vplivajo na nasilno dogajanje. Raziskave kažejo, da so prisotni v kar 85 % nasilja v šoli. Opazovalci imajo ključno vlogo pri pojavljanju in vzdrževanju medvrstniškega nasilja, imajo moč, da delujejo preventivno ali pa da nasilje

spodbujajo. Vplivajo tudi na razvoj dinamike medvrstniškega nasilja, ali se bo nasilje nad sošolcem nadaljevalo ali ne. Prav zaradi njihove številčnosti in vloge pri preprečevanju oz. zmanjševanju medvrstniškega nasilja, jim posvečamo veliko pozornosti tudi pri preventivi (Pečjak, 2014, str.63).

Ne gre za enotno skupino, saj lahko zavzemajo različne vloge. Nekateri želijo ostati nevpleteni, nasilje le opazujejo, ga ne odobravajo, vendar tega ne izrazijo in vanj ne posegajo. Zelo verjetno je, da ob opazovanju doživljajo veliko stisko in občutek nemoči. Drugi se žrtvam smejiijo, s tem dajejo podporo nasilnežu in se tako pridružijo izvajanju nasilja. Na različne načine kažejo, da nasilje odobravajo. Tretji pa žrtev tolažijo ali jo celo skušajo braniti in za pomoč prosijo odrasle. Izražajo, da se z nasiljem ne strinjajo (Pušnik, 1999, str. 97). Opazovalci se pogosto ne zavedajo, da medvrstniško nasilje uspeva s pomočjo strahu in skrivanja. S tem, ko so tiho, na nek način pomagajo povzročitelju in mu dajejo občutek, da lahko s svojim ravnanjem nadaljuje, čeprav tega ne želijo. Tišina in anonimnost sta za povzročitelja nasilja najboljša zaščita (Elliott, 2002, str. 13).

Nekateri avtorji ugotavljajo razlike med spoloma, in sicer naj bi dekleta večkrat branila in zagovarjala žrtev, medtem ko naj bi se fantje večkrat pojavljali v vlogi opazovalcev, ki podpirajo povzročitelja (Babič, 2018, str. 54).

Aničić in sodelavci (2002, str. 113) menijo, da opazovalce nasilje prizadene, a pogosto ne reagirajo, saj ne vedo kako, poleg tega pa se počutijo nemočno, so razburjeni. Bojijo se, da bodo sami naslednja žrtev, hkrati pa se počutijo krive, ker ne posredujejo in poiščejo pomoči odraslih.

1.1.5. Vpliv spola na medvrstniško nasilje

Ko govorimo o medvrstniškem nasilju glede na spol, so raziskovalci izpostavili nekaj razlik med fanti in dekleti. Pečjak (2014, str. 45) je oblikovala naslednje sklepe:

- V medvrstniškem nasilju je udeleženih več fantov kot deklet. Fantje se pogosteje pojavljajo tako v vlogah povzročiteljev kot tudi žrtev. Pogosteje so tudi žrtve fizičnega nasilja, medtem ko so dekleta v vlogi žrtve pogosteje pri psihičnem nasilju. Razlogi za vse to naj bi bili vezani na učenje socialne vloge, vezane na spol. Agresivnost in moč imata za fante pomembno vlogo, medtem ko se za dekleta to ne spodobi. Zato izražajo bolj verbalne in posredne oblike agresivnosti. Kulturne norme in vzgojna sporočila imajo torej velik vpliv, saj dajejo fantom in dekletom različne napotke, pa tudi možnosti za socialno vedenje, samopotrjevanje ter izražanje stiske (Pečjak, 2014, str. 45).

- Število fantov povzročiteljev se skozi leta toliko ne spreminja, medtem ko število deklet povzročiteljic s starostjo upada (Olweus, 1995, str. 14).
- O medvrstniškem nasilju pri dekletih vemo manj, saj gre za bolj prikrite in posredne oblike, posledično pa je tudi težje natančno določiti razširjenost takega nasilja. Pri dekletih je agresivnost običajno prisotna v bolj prikritih in indirektnih oblikah, predvsem na relacijski in odnosni ravni. Veliko je verbalnega nasilja (Pečjak, 2014, str. 46).
- Fantje in dekleta se različno odzivajo na medvrstniško nasilje. Pri fantih je odziv pogosteje jeza, pri dekletih pa žalost in občutek krivde. Dekleta so se tudi večkrat pripravljena odzvati na nasilje in braniti žrtev kot fantje (Pečjak, 2014, str. 47).

1.1.6. Posledice medvrstniškega nasilja

Medvrstniško nasilje pušča za sabo veliko škodljivih posledic, tako kratkoročnih kot dolgoročnih. Dlje kot nasilje traja, hujše so posledice. Predstavlja velik stres in to za nekoga, ki je še v fazi razvoja in še nima izoblikovane osebnosti, predstavlja zelo resno težavo (Erb, 2004, str. 45). Posledice medvrstniškega nasilja lahko nosijo tako žrtve kot tudi povzročitelji nasilja, so pa te različne oz. jih različno doživljajo. Ne glede na vlogo, posledice lahko vodijo k bolj delinkventnemu vedenju (Pečjak, 2014, str. 57).

Žrtev medvrstniškega nasilja trpi, doživlja strah in neprijetne občutke, kar ima lahko dolgotrajne posledice na njen osebnosti razvoj (Habbe, 2000 str. 46). Pri žrtvah pogosto zaznamo čustvene in psihološke stiske, pa tudi vedenjske odklone in upad šolskega uspeha (Hinduja in Patchin, 2014, str. 10). Žrtve imajo višjo stopnjo ponotranjanja stiske, kar lahko vodi v depresijo, anksioznost, nizko samopodobo, samomorilne misli, samopoškodovalno vedenje ... Pogoste so tudi psihosomatske težave, vse to pa se lahko nadaljuje v obdobju odrasčanja in kasneje odraslosti. Žrtve se srečujejo tudi s socialno izključenostjo in nanjo vezanimi težavami, kot so osamljenost, nesprejetost, pomanjkanje prijateljskih odnosov, socialnih stikov (Pečjak, Pirc in Košir, 2021, str. 118). Ekstremne posledice pa lahko v najhujših primerih žrtev pripeljejo tako daleč, da ne vidi več izhoda in zato stori samomor (Pečjak, 2014, str. 59).

Raziskovalci pa so preučevali tudi posledice za učence, ki se v obdobju otroštva in mladostništva pogosto pojavljajo v vlogi nasilneža oz. povzročitelja nasilja. Ti so v odraslosti bolj nagnjeni k zlorabi drog in alkohola, zapadu v kriminal, razvoju v antisocialno osebnost, pojavu depresivnih in anksioznih motenj ipd. (Pečjak, 2014, str. 58).

Medvrstniško nasilje torej povzroča veliko trpljenja, fizično in predvsem veliko psihološko škodo. Prav zato je pomembno, da se v primeru nasilja posreduje in ukrepa, dolgoročno pa dela na zmanjševanju in preprečevanju tega pojava (Cvek in Pšunder, 2013, str. 107).

1.1.7. Neenakosti in medvrstniško nasilje

Ko govorimo o medvrstniškem nasilju, ne moremo mimo predsodkov, stereotipov, stigme. Stereotipi vplivajo na naša pričakovanja o vedenju, razmišljanju in čustvenem odzivanju posamezne osebe, iz njih pa se lahko razvijejo predsodki. Predsodki so neutemeljena stališča o ljudeh in skupinah ljudi, ki so pogosto vzrok za nasilje, tudi medvrstniško (Mele, 2020). Vsako nasilje izvira iz neenakomerne porazdelitve moči med povzročiteljem in žrtvijo. Predsodki se kažejo predvsem v nespoštljivem, nestrpnem in ponižujočem odnosu do drugih in drugačnih. Veliko predsodkov izvira iz zgodnjega otroštva, kjer jih otroci dobijo iz strani staršev in drugih avtoritet. Ti se večajo po intenziteti vse do pozne adolescence, ko se počasi stabilizirajo (Ule, 2013, str. 15). Pri mladih v osnovni šoli se postopoma zmanjšuje vpliv staršev, hkrati pa se povečuje vpliv vrstnikov, družbe. Skupine vrstnikov oblikujejo svoje vrednote, stališča, utrujejo pa tudi skupne predsodke in načine vedenja, ki ne sledijo družbenim normam. Mladostnik je pripravljen storiti marsikaj, da bi bil sprejet v skupino, zato pogosto prevzame njihova merila (Bučar Ručman, 2004, str. 147). Želja po moči in pomembnosti lahko vodi v izzivalno vedenje, ki se lahko hitro spremeni v nasilje (Bučar Ručman, 2004, str. 148). Kot že omenjeno, so pogosto žrtve medvrstniškega nasilja učenci, ki tako ali drugače izstopajo od večine. Ranljivejši so tako tudi otroci, ki se od povzročiteljev ločijo po rasi, verski pripadnosti, narodnosti, spolni usmerjenosti in spolni identiteti, socialnem statusu ipd. Otroci so najpogostejše v družbi sebi enakih in zaradi tega se zgodi, da so na šolah celo ločene skupine različnih nacionalnosti, ki med seboj sploh ne želijo komunicirati (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2017). Družbene neenakosti torej poganjajo tudi medvrstniško nasilje in spremljajo otroke že v osnovni šoli.

1.2. Spopadanje šole z medvrstniškim nasiljem

»Neodzivanje na medvrstniško nasilje v šoli pomeni tiho strinjanje z njim in jasno (ter zelo nevarno) sporočilo za vse udeležence, da je nasilje sprejemljiv in potencialno uspešen način odzivanja v medosebnih odnosih, ter da je nasilje stvar izvajalca nasilja in učenca, ki nasilje doživlja (Pečjak, Pirc in Košir, 2021, str. 192).«

Šola je prostor, kjer otroci in mladostniki preživijo veliko časa in ima na njih velik vpliv. Dolžnost šolskega sistema je učencem, pa tudi učiteljem, zagotavljati varno učno in delovno okolje (Habbe, 2000, str. 58). Šola mora zagovarjati stališče nenasilne kulture, nične tolerance do nasilja in razvijati pozitivno šolsko klimo. Šola ima veliko možnosti za odkrivanje in preprečevanje medvrstniškega nasilja ter za ukrepanje in pomoč žrtvi (Pušnik, 1999, str. 97). V šoli mora biti oblikovan sistem prevencije in pripravljeni ukrepi, če do medvrstniškega nasilja pride (Pušnik, 1996, str. 16).

Šola, ki otroku ponuja skrb, je nedvomno eden izmed varovalnih dejavnikov. Skrb v šoli izhaja iz izkušnje sprejetosti, spoštovanja, sočutja, zanimanja in zaupanja, kaže se v odnosu med učencem in strokovnimi delavci (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 44).

Za preprečevanje nasilja v šoli je pomembna pripravljenost in sposobnost učiteljev, da jasno obravnavajo vsako obliko nasilja, tudi medvrstniško nasilje. Nasilje najlažje zavremo na začetku, zato je pomemben ustrezen in takojšnji odziv (Aničić idr., 2002, str. 35). Učitelji so s svojimi učenci v stiku vsak dan in jih dobro poznajo. Prav zato lahko opazijo spremembe v njihovem vedenju, čustvovanju, videzu, pa tudi v učnem uspehu. Pomembno je, da spremembe vzamejo resno in se nanje odzovejo. S svojim vedenjem so učencem model in vzor (Pušnik, 1999, str. 96). Seveda pa pri preprečevanju nasilja ne gre samo za vlogo učiteljev, pomembno je delovanje in sodelovanje celotnega sistema, torej vodstvo, učiteljski zbor, svetovalna služba ter podpora staršev (Aničić idr., 2002, str. 36).

1.2.1. Pomoč udeležnim v medvrstniškem nasilju

Ko pride do medvrstniškega nasilja, je potrebno ukrepati na vseh ravneh: pogovor in podpora žrtvi, opazovalcem in povzročitelju. Učencu, ki se je znašel v vlogi žrtve, moramo dati jasno vedeti, kako pomembno in pogumno je, da je spregovoril, da mu verjamemo in mu želimo pomagati. Zanj si vzamemo čas in mu podrobno prisluhnemo (Razpotnik in Dekleva, 2015, str. 226). Mnogi otroci mislijo, da povedati za nasilje pomeni tožarjenje ali celo izdajo vrstnikov,

zato je pomembno, da učencu zagotovimo, da je ravnal prav in da le tako lahko preprečujemo nasilje (Habbe, 2000, str. 46).

Pomoč, podporo in pogovor potrebujejo tudi povzročitelji nasilja. Ne nazadnje so to učenci v osnovni šoli, ki so v obdobju odraščanja, v obdobju učenja in iskanja samega sebe. Pri delu s povzročitelji je pomembno, da jih spodbujamo, da bodo svoje potrebe izražali na način, ki bo za druge neškodljiv in neboleč (Razpotnik in Dekleva, 2015, str. 226). Nasilno vedenje otrok in mladostnikov je pogosto odgovor na nasilje, ki se dogaja v njihovem okolju (Antončič, 2005, str. 277).

Pomemben je tudi pogovor z opazovalci, pričami, ki so pri medvrstniškem nasilju zelo številčna skupina (Razpotnik in Dekleva, 2015, str. 226).

1.3. Programi za spoprijemanje z medvrstniškim nasiljem

Šole se v praksi različno spopadajo s problematiko medvrstniškega nasilja. Nekatere delujejo celostno, druge bolj parcialno, nekatere bolj preventivno, druge bolj intervencijsko. Pečjak (2014, str. 95) tako navaja tri vrste programov: celostne, preventivne in intervencijske.

1.3.1. Celostni programi proti medvrstniškemu nasilju

Ti programi vključujejo vse udeležence v vzgojno-izobraževalnem procesu in so praviloma uspešnejši. Takšna programa sta Olweusov klasični program (1995) in Sullivanov sodobnejši program (2011) (v Pečjak, 2014, str. 95–96).

Olweus je ukrepe, ki pripomorejo k preprečevanju medvrstniškega nasilja med učenci razdeli na tri področja: ukrepe na ravni šole, na ravni oddelka in na ravni posameznika. Temeljno vodilo na vseh ravneh je pomembnost ozaveščenosti o problemu medvrstniškega nasilja in pripravljenosti za sodelovanje. Ukrepi na ravni šole vključujejo vse udeležence šole in predlagajo določene dejavnosti, kot je npr. srečanje staršev, učiteljev in učencev, v obliki izobraževanja, delavnic ipd. Ukrepi na ravni oddelka zajemajo dejavnosti s skupino učencev, npr. oblikovanje jasnih oddelčnih pravil, razredne ure za ozaveščanje, razvijanje sodelovalnih oblik dela itd. Ukrepi na ravni posameznika pa so predvsem delo in pogovor z žrtvijo, s povzročiteljem, s starši in skupinski pogovor za starše obojih (Olweus, 1995, str. 96).

Sullivanov sodobnejši program pa sestavlja šeststopenjski načrt pristopa k medvrstniškemu nasilju v šolah. Stopnje so naslednje:

1. oblikovanje pobude proti medvrstniškemu nasilju;
2. oblikovanje šolske politike proti medvrstniškemu nasilju;
3. razvoj programov proti medvrstniškemu nasilju s strani šolskega tima;
4. predstavitev teh programov drugim šolam;
5. uporaba programov;
6. evalviranje in vzdrževanje programov proti medvrstniškemu nasilju.

Gre za zares celovit program z vsemi elementi in z vključenostjo vseh v šolskem prostoru (Pečjak, 2014, str. 96).

1.3.2. Preventivni programi

Preventivni programi delujejo predvsem na preprečevanju pojavljanje medvrstniškega nasilja in zmanjševanju rizičnih dejavnikov za to vrsto nasilja (Pečjak, 2014, str. 108). Cilji teh programov so predvsem povečanje občutljivosti za nasilje in spreminjanj stališč do nasilja, hitrejše zaznavanje/prepoznavanje nasilja v medosebnih odnosih ter usmerjanje šole k sistematskemu preprečevanju in zmanjševanju rizičnih dejavnikov medvrstniškega nasilja. Pomembno je, da so preventivne vsebine in oblike dela vključene v redno dejavnost šole, da so aktivnosti načrtovane na ravni oddelka, razreda, stopnje šole in da so oblikovane tako, da med seboj povezujejo tako učence kot starše (Pečjak, Pirc in Košir, 2021, str. 108).

1.3.3. Intervencijski programi

Intervencijske programe v šolah lahko izvajajo učitelji in šolski svetovalni delavci, pri tem pa se lahko povezujejo z zunanjimi institucijami. Usmerjeni so lahko v delo z učitelji ali z učenci v različnih vlogah (Pečjak, 2014, str. 114). Intervencijski programi so lahko celostni in usmerjeni na celotno šolo (učence, strokovne delavce, druge strokovne delavce) ali pa parcialni, usmerjeni le na posamezne ciljne skupine. Možna je tudi vrstniška intervencija, pri tem lahko gre za vrstniško mediacijo ali vrstniško mentorstvo. Vrstniška mediacija je preventivna in intervencijska dejavnost v okviru vzgojnih dejavnosti šole. Celoten proces je prepuščen učencem. Usposobljeni učenci pomagajo svojim vrstnikom prepoznati vzroke konflikta in poiskati obojestransko sprejemljivo rešitev in tako situacijo rešiti mirno. V procesu mediacije sta udeležena dva učenca, ki imata konflikt oziroma nesoglasje, in tretji, nevtralni vrstnik, ki jima z različnimi tehnikami pomaga, da poiščeta sprejemljivo rešitev. Pri vrstniškem mentorstvu pa so vključeni starejši učenci v osnovni šoli, ki pomagajo pri zaustavljanju

medvrstniškega nasilja in pri tem podpirajo mlajše učence (Pečjak, Pirc in Košir, 2021, str. 120–121).

1.4. Zmanjševanje in preprečevanje medvrstniškega nasilja

Ukrepe, ki jih lahko načrtuje vsaka šola za zmanjšanje in preprečevanje medvrstniškega nasilja Pušnik (1996, str. 73) deli na sistem prevencije ter sistem kurative oz. pripravljenost za takojšnje posredovanje, če do nasilja pride.

Sistem prevencije je širok in ponuja številne možnosti, dostopne vsaki šoli. Pomemben je za zmanjševanje nasilja na šolah, saj se tako spreminja odnos do problema. Zajema:

- Naravnost šolske klime, ki mora biti pozitivna in onemogočati nasilno vedenje. V odnosih med zaposlenimi in učenci naj bi prevladovalo spoštovanje, toplina in sprejemanje. Pomembno je, da učenec razvija občutek pripadnosti šoli. Vse to vpliva tudi na razvoj otrokove samopodobe in zavira nezaželene oblike vedenja.
- Organizacijska struktura šole, ki spodbuja šolske delavce in učence k skupnemu delovanju in sodelovanju, doseganju dogovorjenih ciljev, skupnim vrednotam in normam. Vodstvo šole mora zaposlenim nuditi tudi podporo in pomoč pri reševanju problemov.
- Jasno oblikovana pravila in šolski red, v katerem mora biti jasno, da šola nasilja ne tolerira. Izdelan mora biti tudi pravilnik za obravnavo medvrstniškega nasilja, kjer se določijo jasna pravila, definira nasilje ter vnaprej opredelijo sankcije.
- Ozaveščanje učencev, zaposlenih in staršev preko predavanj, izobraževanj, informativnih plakatov, plakatov s kontakti nevladnih organizacij, vključevanje teme v razredne ure, delavnice na to temo ipd. Tukaj ima pomembno vlogo tudi šolska svetovalna služba.
- Povečan nadzor v šoli in njeni okolici, še posebej dežurstva učiteljev med odmori in pri kosilu. Vsak učitelj mora reagirati, če naleti na pojav nasilja.
- Uvajanje različnih metod dela pri pouku ter uvajanje različnih interesnih dejavnosti. Oboje omogoča učencem razvijanje uspešnosti, iskanje močnih področij, daje možnost uveljavitve in vključevanja.
- Posvetiti več pozornosti novincem, saj so ti na začetku bolj osamljeni, sramežljivi, zaprti vase in tako lahko hitro postanejo žrtve nasilja.

- Izvajanje preventivnih programov za učence, s katerimi lahko razvijajo spretnosti za vzpostavljanje boljših medosebnih odnosov, npr. učenje reševanja konfliktov na miren način.
- Šola naj vsako leto skupaj z učenci in starši analizira kakšni problemi se pojavljajo, kako uspešni so pri doseganju ciljev in izvajanju ukrepov.

Pušnik (1996) pravi, da če je preventiva dobro vzpostavljena, je sistem kurative dokaj kratek, a jasen. Zajema:

- odkrivanje vzrokov pojavov nasilja,
- natančno dorečene in zapisane ukrepe za povzročitelje pri posameznih primerih nasilja, npr. koga se obvesti, koga se vključi, kakšne so sankcije ...,
- dosledno izvedbo ukrepov,
- pripravljen program dela z žrtvijo in izvedbo tega programa,
- pripravljen program dela s povzročiteljem ter izvedbo le-tega.

Je pa sama kurativa oz. ukrepanje in obravnava ob pojavu medvrstniškega nasilja zelo pomembna, zato jo bom še nekoliko razčlenila in podrobneje predstavila.

Medvrstniško nasilje je možno zaznati na več načinov; o izkušnji nasilja lahko spregovori žrtev sama, o tem spregovorijo in obvestijo njeni sošolci in sošolke, ali pa o nasilju spregovorijo zaposleni na šolah ter starši. Ob vsaki zaznavi je potrebno takojšnje ukrepanje. Takojšnja intervencija, tj. ustavitev nasilja in zaščita žrtve, je dolžnost vseh zaposlenih v vzgojno-izobraževalnem zavodu (Klemenčič, Karajić in Sitar, 2016, str. 1). Kdorkoli od zaposlenih, ki je nasilje zaznal, najprej nasilje prekine, vpletene otroke razdvoji, po potrebi pokliče ustrezno pomoč, nato pa umakne žrtev v varen prostor, povzročitelja pa v drug ločen prostor, npr. v sobo za umiritev ali pisarno vodstva. O dogodku obvesti starše. Sledi umirjanje enega in drugega s pogovorom ter pomoč in podpora žrtvi (Lešnik Mugnaioni, Klemenčič, Filipčič, Rustja in Novaković, 2016, str. 22). Zelo pomembno je, da odrasla oseba žrtev zaščiti (Hrovat Kuhar, 2015, str. 140).

Nadaljnja procesna intervencija je odvisna od situacije. Oseba, ki je opazila nasilje, o dogodku obvesti šolsko svetovalno službo, razrednike obeh (vseh) vpletenih, starše vpletenih in ravnatelja oz. ravnateljico šole. Šolska svetovalna delavka se kasneje ločeno pogovori z žrtvijo in s povzročiteljem nasilja, po potrebi tudi z opazovalci, ter naredi zapis pogovorov, da se razjasni situacija. Prične s svetovalnim delom s sodelujočimi, na pogovor pa povabi tudi starše (Klemenčič, Karajić in Sitar, 2016, str. 3). Šolska svetovalna delavka ima v tem delu procesa

ključno vlogo, saj je strokovno kompetentna za svetovalne razgovore in načrtovanje poteka dela s posameznikom, skupino ali razredom (Lešnik Mugnaioni, Klemenčič, Filipčič, Rustja in Novaković, 2016, str. 23). Skliče tudi delovni tim, v katerem so poleg nje običajno še razredniki, vodstvo šole in po potrebi še drugi zaposleni. Naloge tima so, da izdela načrt pomoči za žrtev in načrtuje ukrepe za povzročitelja; načrtuje delo s starši; načrtuje delo z oddelkom, v katerem sta žrtev in povzročitelj; s primerom seznani druge zaposlene; po potrebi pa sodeluje še z zunanjimi institucijami, organi in organizacijami. Če je bilo storjeno kaznivo dejanje, mora vodstvo šole o tem obvestiti policijo in center za socialno delo, da se vključita v proces. Vodstvo šole je tudi odgovorno za zaznavanje in obravnavanje medvrstniškega nasilja v skladu z zakonom (Klemenčič, Karajić in Sitar, 2016, str. 4).

2. FORMULACIJA PROBLEMA

Nasilje se dogaja povsod okoli nas. O njem lahko vsak dan beremo, poslušamo v novicah, spremljamo v medijih, vedno več pa ga lahko vidimo tudi med šolskimi klopmi, na šolskih hodnikih, straniščih ali na igrišču. Pri delu z mladimi, še posebej v osnovni šoli, sem sama zaznala, da je med njimi zelo aktualna problematika medvrstniškega nasilja. Medvrstniško nasilje je resna težava, negativno vpliva na vse udeležene – žrtve, povzročitelje in opazovalce. Pomembno je, da o tem govorimo, smo ozaveščeni in vemo, kako lahko ukrepamo, ga zaustavimo in preprečujemo. Tukaj imamo ključno vlogo odrasli, še posebej šolska svetovalna služba, učitelji in starši. Šola ima največje možnosti pri odkrivanju nasilja med vrstniki.

Odločila sem se, da v svoji diplomski nalogi podrobneje spoznam in raziščem medvrstniško nasilje in delo šole v povezavi z njim. Zasledila sem, da je kar nekaj raziskav na to temo že narejenih, večinoma pa so usmerjene v doživljanja in izkušnje učencev. Sama sem se odločila, da me bo v moji raziskavi bolj zanimal vidik šolske svetovalne službe, njihov pogled na situacijo, njihov način dela in njihove izkušnje. Namen moje raziskave bo ugotoviti, kako šola, predvsem svetovalna služba, zaznava medvrstniško nasilje med učenci, kje in v kakšnih oblikah se pojavlja, kateri otroci so žrtve in kateri povzročitelji, kako se z medvrstniškim nasiljem soočajo, kako reagirajo in kako ukrepajo, ter kakšna dodatna znanja, izobraževanja in podpora bi potrebovali pri delu z medvrstniškim nasiljem.

S svojo raziskavo in s celotno diplomsko nalogo želim prispevati tudi k razvidnosti omenjene problematike. Moje ugotovitve so lahko podlaga za nadaljnja raziskovanja na tem področju, ugotovitve pa so lahko uporabne za zaposlene v osnovnih šolah in druge strokovnjake, ki delajo oz. delamo z mladimi. Menim, da gre za pomembno tematiko tudi na področju socialnega dela, predvsem pri socialnem delu z mladimi in z družino.

2.1. Raziskovalna vprašanja

Raziskovalna vprašanja, preko katerih sem v diplomskem delu raziskovala raziskovalni problem:

- Ali menite, da se učenci na svoji šoli počutijo varno?
- Kako pogosto na šoli zaznavate medvrstniško nasilje in kako ga opazite?
- Kakšne vrste medvrstniškega nasilja največ opazite?
- Kakšne so značilnosti žrtev in kakšne povzročiteljev? Izhajajo eni ali drugi iz določenih (ranljivejših) družbenih skupin?
- Kako reagirate v primerih medvrstniškega nasilja, kaj naredite?
- Kako v primeru nasilja sodelujete s starši?
- Kako na šolah zmanjševati in preprečevati medvrstniško nasilje, kakšna je preventiva?
- Se sami čutite dovolj kompetentne za delo z medvrstniškim nasiljem ali bi potrebovali še kakšna dodatna znanja, izobraževanja?

3. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave

Moja raziskava je kvalitativna, saj sem zbirala besedne opise, gradivo pa nato obdelala in analizirala na beseden način, brez uporabe merskih postopkov, ki dajejo števila (Mesec, 2007, str.11). S postopkom spraševanja sem zbirala novo, neposredno izkustveno gradivo, zato je raziskava tudi empirična ter poizvedovalna (Mesec, 2009, str. 84).

3.2. Metoda zbiranja podatkov

Merski instrument v moji raziskavi so smernice za intervju, saj je, kot že omenjeno, metoda zbiranja podatkov spraševanje. Smernice za intervju sem izdelala sama, predstavljajo pa oporo in vodilo pri spraševanju. Prilagam jih v prilogi. Poleg zasnovanih vprašanj sem po potrebi intervjuvancem postavljala tudi dodatna vprašanja in podvprašanja, predvsem ko sem želela zajeti individualne izkušnje in mnenja posameznih sogovornic. Intervju je delno standardiziran oz. odprt. Vprašanja so postavljena vnaprej, vrstni red ni nujno vedno enak, odgovori pa niso ponujeni vnaprej.

3.3. Populacija in vzorčenje

Populacijo v moji raziskavi predstavljajo svetovalni delavci, zaposleni v šolski svetovalni službi osnovnih šol v Sloveniji v šolskem letu 2022/2023. V raziskavi pa nisem popisala celotne populacije, saj gre za relativno veliko populacijo, zato je bil za mojo raziskavo potreben proces vzorčenja. Vzorec je neslučajnostni, priročni. Sestavlja ga šest šolskih svetovalnih delavk, ki so mi bile najbolj dostopne in pripravljene sodelovati pri raziskavi. Proces vzorčenja sem se lotila tako, da sem na spletnih straneh osnovnih šol poiskala kontakte in jih preko elektronske pošte povabila k sodelovanju. Dobila sem šest pozitivnih odgovorov in se z njimi preko e-pošte ali telefonskega pogovora dogovorila za intervju. Po šestih intervjujih je prišlo tudi do zasičenosti podatkov, tako da sem presodila, da imam informacij dovolj in da lahko začnem z analizo. V moji raziskavi je tako sodelovalo šest enot populacije. Vse sodelujoče so ženskega spola.

3.4. Zbiranje podatkov

Z zbiranjem podatkov sem začela 7. 3. 2022 in končala 23. 3. 2022. Metodo zbiranja podatkov predstavlja ustno, individualno, nestandardizirano, enkratno in neposredno spraševanje (Mesec, 2009, str. 214). Podatke sem zbirala sama osebno. Naredila sem šest individualnih intervjujev,

od tega enega preko aplikacije Zoom, ostalih pet pa v živo na posameznih osnovnih šolah, kjer so sodelujoče zaposlene. Za vsak intervju posebej sem se, preko elektronske pošte ali telefonskega pogovora, dogovorila za termin srečanja, ki je ustrezal obema. Zaradi narave dela v šolski svetovalni službi, kjer je polno nepričakovanih situacij, sem kakšen intervju morala tudi kdaj prestaviti, vendar to ni imelo posebnega vpliva na potek raziskave.

Na začetku pogovora sem se vsem sogovornicam še osebno zahvalila za odzivnost in za sodelovanje ter jim na kratko predstavila namen mojega diplomskega dela. Sogovornice so pokazale veliko zanimanje za temo in z veseljem so odgovarjale na vprašanja. Večina jih je poudarila, da gre za zelo aktualno tematiko, vredno poglobljanja in raziskovanja. Z mano so poleg odgovorov na vprašanja podelile tudi številne lastne izkušnje in primere iz prakse. Vse pogovore sem s soglasjem sodelujočih zvočno posnela, da sem jih kasneje lažje dobesedno zapisala. Vsem sodelujočim pa sem zagotovila tudi anonimnost.

3.5. Obdelava in analiza podatkov

Zbrane podatke sem kvalitativno obdelala in analizirala. Pogovore, ki sem jih posnela, sem najprej dobesedno pretipkala na računalnik. Gradivo sem uredila, pri zapisovanju sem uporabljala knjižni jezik za boljšo čitljivost. Nato je sledila analiza. S postopkom klasifikacije sem določila enote kodiranja. To sem naredila tako, da sem podčrtala dele besedil, ki predstavljajo smiselno celoto, t. i. izjave, ter jih označila. Vsak intervju sem označila s svojo črko, po vrsti od A do F (prvi ima A, drugi B, tretji C itd.), posameznim izjavam pa sem nato dodala še zaporedne številke (npr. A1, A23, D6 ...). Sledilo je odprto kodiranje, pri katerem sem se osredotočila na različne pomene besed in začela z ločevanjem posameznih izjav. Posamezne izjave, predhodno označene s številkami, sem zapisala v tabelo in jim pripisala ustrezen pojem, kategorijo ter temo. Kategorije in teme sem določila na podlagi smernic za intervju in raziskovalnih vprašanj. Vsak intervju ima svojo tabelo.

Tabela 3.1. Primer odprtega kodiranja

OZNAKA	IZJAVA/ENOTA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
A1	Ja, jaz mislim, da se počutijo varne.	Večina se počuti varno	Varnost	Občutek varnosti
A2	Vedno smo tukaj za njih in nikjer ne naletijo na zaprta vrata, na gluha ušesa.	Pomoč učencem	Skrb za varnost	Občutek varnosti

Nato sem naredila še osno kodiranje, kjer sem pojme združila glede na teme in kategorije. Na podlagi celotne kvalitativne analize podatkov sem nato oblikovala ugotovitve.

Primer osnega kodiranja:

OBČUTEK VARNOSTI

- **Varnost**

Večina se počuti varno (A1, B2, C1, D1, E1, F1)

- **Ne-varnost**

Manjšina učencev (C2, D2, E2, F2)

Strah razreda pred sošolcem (A3, D10)

Celotna analiza podatkov se nahaja v prilogah. Obdelava podatkov je potekala marca in aprila 2023.

4. REZULTATI

4.1. Občutek varnosti

Zanimalo me je, ali sogovornice menijo, da se učenci na njihovi šoli počutijo varne. Vse sogovornice so rekle, da menijo, da se večina učencev na njihovi šoli počuti varno (npr. A1: *»Ja, jaz mislim, da se počutijo varne.«*). Prav tako pa so vse izrazile, da je na šoli pa zagotovo nekaj učencev, ki se ne počutijo varne, so pa ti v manjšini, (npr. C2: *»So pa tudi izjeme, ki se ne počutijo varne.«*). Tri sogovornice so omenile, da so to predvsem učenci, ki jih je vsakodnevno strah medvrstniškega nasilja, torej žrtve medvrstniškega nasilja (F4: *»Ko gre za ene in iste učence, okrog katerih se pogosto zapletajo, potem vem, da se tak učenec ne more počutiti varno.«*). En primer je bil, da se žrtve še posebej ne počutijo varno med odmori (D4: *»... ona si odmorov ne želi in se jih pravzaprav boji ...«*). Dve sogovornici sta dodali še občutek ne-varnosti kot posledico strahu pred določenim sošolcem (A3: *»... da je recimo en učenec v razredu »bully« in potem izpostavi cel razred, da se ga bojijo, da jim ni prijetno ...«*). K temu, da se učenci ne počutijo varne pa prispevajo tudi popoldanski konflikti, ki se lahko naslednje dni nadaljujejo v šoli (C4: *»... ki se dogaja v popoldanskem času ter potem prenaša v šolo, povzroča ta občutek, da se nekateri v šoli potem ne počutijo varne...«*).

Tri sogovornice so omenile tudi, kako na njihovih šolah skrbijo za občutek varnosti učencev, in sicer tako, da so jim vedno pripravljeni pomagati (A2: *»... vedno smo tukaj za njih in nikjer ne naletijo na zaprta vrata, na gluha ušesa ...«*); da ustvarjajo varno šolsko okolje (C5: *»... se trudimo in želimo zagotavljati varno šolsko okolje ...«* ter z budnim opazovanjem (F3: *»... sama opazujem glede na dinamiko med njimi in glede na dogodke, ki se vsake toliko zgodijo ...«*).

Vse so o občutku varnosti učencev govorile po svoji presoji, le ena je omenila, da na njihovi šoli občutek varnosti preverjajo z anketo (B1: *»... vsako leto delamo anketo pred koncem šolskega leta, kjer se jih povprašuje o zadovoljstvu o različnih stvareh, npr. urniki, odmori, kako poteka pouk, počutju v šoli, varnosti ...«*).

4.2. Pogostost pojava

S sogovornicami smo govorile o pogostosti zaznavanja medvrstniškega nasilja na njihovi šoli. Pet od šestih sogovornic je povedalo, da se medvrstniško nasilje na njihovi šoli pogosto dogaja, pri dveh na dnevni ravni (C6: *»... kar vsakodnevno ...«*) in pri treh na tedenski ravni (D9: *»... bi rekla, da je kar na tedenski ravni ...«*). Ena je izpostavila, da je ta pogostost posledica ponavljajočega nasilja (A5: *»... imamo že omenjen en primer, kjer se stalno ponavljajo zadeve*

...«), druga pa je omenila problem pogostega prikritega nasilja (C7: *»Veliko stvari je tudi prikritih, se kasneje pokažejo ...«*). Dobila sem tudi potrditev, da gre za zelo aktualno tematiko (C10: *»Zato sem se tudi z veseljem odzvala na intervju, ker se mi zdi to zelo aktualna tema.«*).

Le ena sogovornica je rekla, da se pri njih medvrstniško nasilje pojavlja bolj občasno (B4: *»... tudi pri nas se občasno to dogaja ...«*). Je pa ena od zgoraj omenjenih petih dodala še, da je pri njih medvrstniško nasilje sicer pogosto, so pa bolj občasni primeri hujših oblik nasilja (A8: *»... na vsake tri mesece se pojavi kakšna takšna zadeva, ki je bolj resna, kjer se vključuje tudi širši krog, lahko tudi policija ...«*).

4.3. Zaznavanje nasilja

Vezano na prejšnjo temo me je zanimalo, kako šolske svetovalne delavke opazijo oz. zaznajo medvrstniško nasilje, kako informacije o dogajanju pridejo do njih. Vse so omenile, da jim običajno poročajo o nasilju, največkrat žrtve same (F6: *»Največkrat pridejo učenci, ki so deležni nasilja sami.«*), pogosto tudi opazovalci (E8: *»... včasih pridejo sošolci povedat ...«*) ali pa starši, bodisi žrtve bodisi opazovalcev (C13: *»Tudi oni kličejo včasih zaradi svojega otroka, včasih pa tudi, ker jim je otrok povedal, da se komu drugemu kaj dogaja.«*). Ena sogovornica je dodala še primer, da se učenci obrnejo na svojega razrednika in potem razrednik sporoči šolski svetovalni službi (A9: *»... zelo pogosto je praksa, da se najprej na razrednika, on poskuša rešiti situacijo. Če ne gre, se razrednik obrne name.«*).

Dve sogovornici sta omenili, da včasih nasilje tudi sami opazita ali pa ga opazi kdo od zaposlenih in se obrne nanjo (E9: *»... včasih me opozori učitelj, ki kaj opazi ...«*).

4.4. Vrste nasilja

Nekatere sogovornice so že same načele to temo, druge pa sem jaz z vprašanjem navezala na to, katere vrste medvrstniškega nasilja opazijo. Pet sogovornic je omenilo, da je fizičnega medvrstniškega nasilja vedno manj oz. se redkeje pojavlja kot včasih (E15: *»... je bilo več fizičnega, zdaj pa je to upadlo ...«*). Izpostavljen je bil en primer namernega poškodovanja lastnine, drugače pa gre predvsem za telesno nasilje, od prerivanja do pretepanja (C17: *»V nižjih razredih so mogoče bolj blage oblike, kašno prerivanje, pri starejših pa lahko prihaja tudi že do hujših oblik, npr. resen pretep.«*).

Vse sogovornice so si bile enotne, da je največ psihičnega medvrstniškega nasilja, predvsem verbalne oblike, torej žaljenje, poniževanje (C9: *»... jim rečejo npr. grda si, debela si, smrdiš, nihče te ne mara ...«*). Večkrat je bilo omenjeno tudi izločanje iz skupine, tukaj gre za dokaj

prikrito in podlo obliko nasilja (D20: »... ko je cel razred naredil skupino na Facebooku in so jo poimenovali »skupina brez Bosancev«, to je bil pa en njihov sošolec ...«). V enem primeru je šlo tudi za izsiljevanje za denar (D12: »... nasilneži so ostale učence izsiljevali za denar ...«).

Predvsem zaskrbljujoče je, da je v porastu spletno medvrstniško nasilje. Nekatere sogovornice so rekle, da imajo občutek, da se nasilje seli na splet (B11: »... v zadnjih letih se večinoma res seli na splet ...«). Zaskrbljujoče je predvsem zato, ker je tako bolj prikrito za odrasle, hkrati pa ga je veliko težje omejiti in preprečiti, saj so razsežnosti spleta izven naših okvirjev (C14: »... opazimo vedno več spletnega nasilja, žal pa za velik delež le tega sploh ne vemo ...«). Kot oblike spletnega nasilja je bilo omenjeno pošiljanje žaljivih sporočil, fotografiranje, snemanje brez dovoljenja, objavljanje posnetkov na spletu ter žaljivi komentarji pod posnetki (A17: »... nastane problem, ker se stvar razširi, pod posnetek pridejo razni komentarji, žaljivke in zadeva naraste ...«).

Manj opaženo je v osnovnih šolah spolno medvrstniško nasilje, to so potrdile štiri sogovornice (B14: »... spolno nasilje pa moram reči, da ga ne opazimo ...«). Kljub temu da ga je manj, pa je vseeno prisotno. Pojavlja se največ v obliki verbalnega spolnega nasilja (F16: »... zapakirano na verbalen način, da recimo govori o puncih, da je k... in podobno ...«), izpostavljeni pa so bili tudi primeri prepošiljanja golih fotografij (A15: »... prepošiljanje golih fotografij deklet ...«), otipavanja (D24: »Fantje so dekleta pogosto otipavali.«) in siljenja s spolno tematiko (E17: »... se vrstnik želi veliko pogovarjati z njim o seksualnih zadevah, sili vanj s to tematiko, njemu pa ni prijetno ...«).

Tri sogovornice so omenile, da se nasilje v šoli pogosto pojavlja, ne moremo pa vedno govoriti o medvrstniškem nasilju, npr. ko gre za prepire med igro, za grobo fantovsko igro ali za etnične spore (B3: »... da se dva sošolca skregata ali mogoče celo stepeta, recimo zaradi žoge, to se dogaja pogosto, ne bi pa tega umestila v medvrstniško nasilje ...«).

4.5. Vloge pri medvrstniškem nasilju

S sogovornicami sem govorila tudi o udeleženi v medvrstniškem nasilju in kakšne so njihove značilnosti. Pogovor je bil bolj osredotočen na žrtve in povzročitelje, je pa ena sogovornica omenila opazovalce in zanje značilen strah pred povzročitelji (D11: »Ostali pa niso upali povedati niti razredničarki.«), ena je izpostavila tudi učence, ki se pojavljajo v obeh vlogah (F17: »... te vloge včasih prepletajo, enkrat je nekdo v vlogi žrtve in drugič je ta ista oseba nasilnež ...«).

Sogovornice so mi povedale številne značilnosti povzročiteljev, kar štiri so omenile neurejene družinske razmere (C26: »... neurejene razmere doma se lahko kažejo kot nasilno vedenje v šoli ...«), nasilje doma, v družini (B18: »... da je že v družini prisotno nasilje in so potem v šoli oni nasilni do drugih ...«) ter hranjenje z občutkom moči (E24: »... občutek moči je lahko problem, ko povzročitelj uživa, ko se spravlja na šibkejšega ...«). Tri so povedale še, da gre pri povzročiteljih pogosto za otroke, ki imajo pretirano zaščitniške starše (A23: »... otroci pretirano zaščitniških staršev so pogosto povzročitelji, starši jih namreč branijo, za vse krivijo šolo ali druge učence ...«) in pri katerih doma prevladuje permissivna vzgoja (E19: »... povzročitelje, ki imajo vsega preveč in odraščajo brez meja ...«). Po dvakrat je bilo izpostavljeno, da so povzročitelji otroci ločenih staršev (A20: »... gre za ločene starše, ki nimajo usklajenih mej in vzgoje ...«), da imajo starši zanje dvojna merila (A24: »... dvojna merila, kaj lahko on drugim in kaj lahko njemu nekdo ...«), da imajo doma pomanjkanje ljubezni (D29: »... doma včasih manjka ljubezni in čustvene podpore ...«), posledično otrokom primanjkuje tudi empatije (E5: »... opažam, da učenci nimajo občutka drug za drugega, ni empatije ...«), gre pa lahko tudi za učence z vedenjskimi težavami (F43: »... povzročitelji, v ozadju še kakšne druge težave, kot so učne težave, vedenjske težave, čustvene težave ...«). Kot značilnosti povzročiteljev je bilo omenjeno še, da znajo biti zelo prijetni v pogovoru, lahko bi rekli, da znajo manipulirati z odraslimi (D27: »... prav manipulirajo z odraslo osebo in kar težko verjameš, da je tak otrok nasilnež do vrstnikov ...«), nekateri so tudi finančno in materialno dobro preskrbljeni (D28: »... nasilneži velikokrat tudi otroci, ki so materialno in finančno zelo dobro preskrbljeni, dobijo vse, kar si zaželi ...«), lahko pa z nasilnim vedenjem prikrivajo svojo šibkost (F21: »... na prvi pogled pogumni, močni, v resnici pa imajo težave s samopodobo ...«).

Značilnosti žrtev, ki so bile večkrat omenjene, pa so socialna šibkost (D33: »... so običajno materialno manj preskrbljeni, izhajajo iz socialno šibkejših družin ...«), drugačna veroizpoved ali nacionalnost od večine učencev (D21: »... ne sprejemanje drugih nacionalnosti je problem zadnje čase, saj imamo na novo kar nekaj učencev s Kosova pa tudi kar nekaj iz Bosne ...«), običajno izstopajo zaradi določene drugačnosti (E27: »... ki izstopa mogoče zaradi zunanjega videza ali zaradi nekih stvari, ki jih opazijo na njem ...«) ali šibkosti (B15: »... nasilnež zazna, da se mu ta dotična žrtev ne bo postavila po robu ...«). Večinoma gre za bolj tihe, sramežljive in prestrašene učence (B16: »Žrtve so torej bolj tihe, sramežljive, prestrašene in vse to daje povzročitelju občutek moči.«), ki so bolj osamljeni (D6: »... ona v razredu nima nobene prijateljice in je povsem izločena ...«) in imajo slabše razvite socialne veščine (C21: »... se

toliko ne znajdejo v družbi, nimajo tako dobro razvitih socialnih veščin ...«), lahko so tudi žrtve nasilja doma (D34: »... je doma prisotno nasilje, potem pa pridejo v šolo in se tu nadaljuje ...«). Dve sogovornici sta omenili še nasilje nad otroki s posebnimi potrebami (C20: »Žrtve bi rekla, da so velikokrat tudi otroci s posebnimi potrebami.«) in ena je dodala nasilje nad LGBT učenci (C27: »... dve puncici, obe sta javno povedali, da sta istospolno usmerjeni, in potem sta bili iz strani sošolcev, no in sta občasno še vedno, deležni verbalnega nasilja ...«).

Kar pa se tiče vpliva spola na posamezne vloge, ni nobena izpostavila bistvenega vpliva. Ena sogovornica je rekla, da sploh ne vpliva, ena je rekla, da je medvrstniškega nasilja več med fanti (A28: »Ja, pri nas imamo pogostejše težave s fanti.«), dve pa sta izpostavili, da ga opazita več pri dekletih (F29: »Dekleta izvajajo več psihičnega nasilja, verbalno so močnejše, pri njih je predvsem veliko izključevanja, norčevanja, pa tudi več spletnega nasilja kot pri fantih.«). Je bilo pa večinsko strinjanje, da je pri dekletih več psihičnega (B20: »Izvajajo pa dekleta več psihičnega nasilja, saj so verbalno močnejše.«), pri fantih pa več fizičnega nasilja (C29: »... pa zna biti pri fantih več fizičnega nasilja, to je zelo vidno ...«). Nasilja na spolni osnovi ne zaznavajo (B22: »Ne morem pa reči, da je nasilje v šoli na spolni osnovi, niti da bi se izražalo nasilje fantje proti dekletom ali obratno.«).

4.6. Posledice nasilja

Ta tema sicer ni bila določena na podlagi mojih raziskovalnih vprašanj in smernic za intervju, sta jo pa dve sogovornici vseeno omenili in se mi jo zdi pomembno omeniti. Ena je zaznala posledice pri osebi, ki je bila v času mladosti povzročitelj medvrstniškega nasilja, z nasilnim vedenjem pa nadaljuje tudi v odraslosti, saj takrat ni bilo ustreznega ukrepanja (A57: »... kak učenec, ki je bil povzročitelj nasilja že v osnovni šoli, pa si starši tega niso želeli priznati, kasneje zabredel v kriminal ali da je pretepel mamo ...«). Kot posledice za žrtev pa so bile izpostavljene travme (D7: »... zna biti pa zelo boleče in travmatično, sploh v teh letih ...«) in težave pri razvijanju osebnosti (D22: »Veš kako težke stvari so to, sploh za otroka, ki še nima razvite osebnosti, ki še nima trde kože.«).

4.7. Reagiranje na nasilje

Do medvrstniškega nasilja torej na vseh šolah prihaja, zato so sogovornice povedale, kako nanj reagirajo. Če gre za nasilje, ki se tisti trenutek dogaja, se najprej udeleženca razdvoji, umiri ter žrtev zaščiti (B31: »Žrtev se vedno poskuša pomiriti in zaščititi.«). Na eni šoli imajo prakso oziroma vzpostavljen prostor za umik (A54: »... imamo na naši šoli različne prostore, kamor

učenca umaknemo, ko postane agresiven ...«). Ena sogovornica je povedala, da v primerih, ko gre za lažje oblike nasilja, opravi pogovor z obema in skupaj poskusijo rešiti problem (E33: *»Če vidim, da je možno, da se mi sami usedemo skupaj in na konstruktiven način rešimo problem, to tudi naredim.«*). Drugače pa sledi ukrepanje po navodilih. Vse sodelujoče šolske svetovalne delavke najprej opravijo individualni pogovor, ločeno z žrtvijo in ločeno s povzročiteljem (F31: *»... naredim pogovor z udeleženi, z vsakim posebej, žrtve in povzročitelja nikoli ne soočamo ...«*). Prav tako vse po telefonu obvestijo starše in jih po potrebi povabijo na sestanek (C34: *»... obvestimo starše, če je potrebno jih povabimo še na sestanek ...«*). Vključi se razrednika (C32: *»... preverim, če sta razrednika z dogajanjem seznanjena. Če nista, ga oz. jo seznanim jaz in se povežemo ...«*), dve sogovornici sta omenili vključitev delovnega tima (D38: *»... se določi en tim, ki bo obravnaval ta primer nasilja ...«*). Prav tako sta dve sogovornici vključili pogovor z opazovalci po potrebi, tri pa sodelovanje s celim razredom (C36: *»... sodelujemo še s celim razredom, se pogovorimo s pričami ...«*).

Sledijo ukrepi, odvisni od primera. Praksa vseh sogovornic je, da povzročitelji dobijo vzgojni opomin (A35: *»... če je potrebno, gremo tudi v izrek vzgojnega opomina ...«*) ali vsaj opozorilo pred opominom. Naredi se tudi individualni načrt za povzročitelja (C40: *»Ko učenec dobi vzgojni opomin, se zanj naredi individualni načrt.«*), druga možna omenjena ukrepa pa sta še družbeno koristno delo in spremljanje izboljšanja vedenja z dnevnikom (A55: *»... povzročiteljem nasilja odvzamemo rekreativne odmore in mora v tem času opraviti kakšno dobro delo, kot je pomoč mlajšim pri malici ...«*). Po potrebi se vključi tudi policijo. Pet jih je omenilo, da prijavo na policijo naredijo starši žrtve (B30: *»... mi nismo obvestili policije, je pa mama žrtve naredila prijavo na policijo ...«*), jo pa lahko naredi tudi šola oz. vodstvo šole (D53: *»Če pride do kakšne hujše oblike nasilja, pa smo prijavo podali tudi že mi.«*). Ena sogovornica mi je povedala, da se s tem, ko se vključi policija, posledično vključi tudi center za socialno delo.

V treh pogovorih je bilo omenjeno tudi, da se naredi načrt pomoči za žrtev, da se ji ponudi pomoč, podpora in da skupaj zanj poiščejo rešitve (A38: *»Vedno ga povabiš, da se pogovorita in poiščeta rešitev oz. kaj lahko naredimo, da do tega ne bo več prihajalo.«*).

Sledi nadaljnje spremljanje, običajno v obliki opazovanja, preverjanja stanja in počutja (B29: *»... odnos bomo seveda nekaj časa opazovali in se z obema osebno pogovarjali ...«*).

Pet sogovornic je omenilo, da se pri reagiranju na medvrstniško nasilje srečujejo tudi z občutki nemoči. Večkrat je bilo omenjeno, da ne morejo posegati v telefone, tako da na spletno nasilje

praktično zelo težko reagirajo oz. ga preprečijo (A18: *»... meni oz. nam je to spletno najtežje za reševanje, saj jaz ne smem posegati v telefone in ne smem jih pregledati ...«*). Omenile so še neučinkovite možnosti kaznovanja (B37: *»... žal smo pa v šolah, glede kaznovanja, zelo slabo opremljeni ...«*), pogosto dojemanje učencev nasilja kot zabavo (F12: *»... našim učencem sploh ne zdi nič takega, oni to dojemajo kot šale ...«*), pa tudi občutka, da gre za delo brez učinka (D48: *»Mi jim seveda vedno poskušamo dati roko, ampak če ti ne dajo roke nazaj, potem težko kaj narediš.«*) in da se vrtijo v začaranem krogu (D18: *»In seveda obratno, kar je bilo popoldan, pride naslednje dopoldne v šolo ... in se vrtimo v začaranem krogu.«*).

4.8. Sodelovanje s starši

Sodelovanje s starši je pri pojavu medvrstniškega nasilja nujno. Zanimalo me je, kako šolska svetovalna služba sodeluje s starši v primeru medvrstniškega nasilja in kako sodelovalni so starši v praksi. Kot načine sodelovanja so sogovornice izpostavile različne možnosti, ena je poudarila pomen konstruktivne komunikacije (E45: *»... pomembno, da se za to tudi mi potrudimo in poskrbimo za konstruktivno komunikacijo ...«*) in razumevanje staršev (E46: *»... starši ne vedo vedno, kako reagirati, ko njihov otrok dela napake ...«*), saj se tudi oni v tem primeru znajdejo v stiski, zato potrebujejo našo pomoč (E47: *»... da jim moram dati občutek, da ni konec sveta, če se kaj zgodi, ampak da se napake dajo rešiti in popraviti ...«*). Tudi starši, sploh starši žrtve, lahko zapadejo v konflikt, zato jim moramo tukaj postaviti meje (E42: *»... dejavnosti in ga potem »napadla«, če je on tisti, ki njenemu počne to in to ...«*).

So pa, ne glede na naš način dela, nekateri starši bolj pripravljeni sodelovati, drugi manj. V štirih pogovorih je bilo povedano, da so bolj sodelovalni tisti, ki podpirajo šolo (C43: *»So pa še vedno nekateri starši zelo odprti in zelo sodelovalni, jih je pa žal manj.«*), pa tudi tisti, ki so pripravljeni skupaj iskati rešitve (E40: *»... da se skupaj dogovorimo, kako reagirati, kako ravnati«*) ter ki sami v nobenem primeru ne podpirajo nasilja (B32: *»V tem primeru se je oče postavil na stran šole, tudi njemu se je fizično nasilje zdelo povsem neprimerno.«*). Kot manj sodelovalni pa so bili večkrat izpostavljeni pretirano zaščitniški starši (D43: *»Imamo seveda tudi take primere, ko starši ne sodelujejo, ko branijo svojega otroka in ko rečejo, da smo mi iz otroka izsilili priznanje.«*), starši, ki se jim medvrstniško nasilje ne zdi nič resnega (F62: *»Na naši šoli je tudi veliko priseljencev, pri njih je nasilje mogoče drugače sprejeto.«*), pa tudi starši, ki ne podpirajo šole (D49: *»... tudi doma mečejo slabo luč na šolo in otrok prihaja s tako miselnostjo, da šola je slaba, da mi nimamo pojma, da smo proti njemu ...«*). Pogosto tudi grozijo z inšpekcijo (D44: *»... strašno radi grozijo z inšpekcijami ...«*).

4.9. Zmanjševanje in preprečevanje nasilja

V sklopu dela na preventivi so sogovornice izpostavile veliko različnih dejavnosti, dve sta veliko truda in dela šole v tej smeri tudi sami izpostavili (E61: *»... imamo dosti široko preventivo in to se mi zdi super ...«*). Vse sogovornice so povedale, da na njihovih šolah izvajajo preventivne delavnice (A44: *»... pri razrednih urah so razredniki nagovorjeni, da ne govorijo le o izostankih in ocenah, ampak da so naravnane tudi preventivno glede omenjenih tematik ...«*) in razredne ure (F51: *»Na razrednih urah predelamo predvsem teme, kot so prepoznavanje nasilja, reagiranje ob pojavu nasilja, poudarjamo vlogo prič.«*) na temo medvrstniškega nasilja. Pogosta preventiva je tudi nagovarjanje tematik o odnosih in konfliktnih, pri mlajših z igro in pogovorom, na ravni učencev tudi na šolski skupnosti (C46: *»Potem se pogovarjajo tudi o empatiji, odnosih, o preprečevanju nasilja ...«*), povezovanje z zunanjimi institucijami (C49: *»Povezali smo se z organizacijo oz. društvom Brez izgovora, tako da bodo oni pripravili program in jih odvodili.«*), ozaveščanje zaposlenih (D58: *»... učitelje in druge zaposlene tudi izobražujemo na tem področju ...«*) in ozaveščanje staršev (E58: *»... roditeljski sestanki, kjer lahko nagovorimo starše ...«*). Tri sogovornice so kot pomemben del preventive označile tudi nadzor in dežurstvo po šoli, ena pa še pomen svetlih prostorov in čim manj skritih kotičkov (B38: *»... tudi nadzor po celi šoli, kot sem že prej omenila, da učenci niso nikoli sami, da ni nekih skritih kotičkov ...«*). Enkrat je bil izpostavljen tudi pomen jasno postavljenih šolskih pravil (E53: *»... da imamo red, disciplino in natančno postavljena pravila, da se ve, kaj je dovoljeno, sprejemljivo ...«*).

Pri zmanjševanju in preprečevanju medvrstniškega nasilja pa ne moremo mimo naravnosti šolske klime. Dve sogovornici sta izpostavili pomen ničelne tolerance do nasilja (D59: *»... nikoli nihče ne pogleda vstran, tudi če se samo dva fanta malo 'ravsata' ...«*), ena pa še pomen spoštljivih odnosov in dobrega zgleda (E48: *»... prva preventiva je imeti spoštljiv in korekten odnos na splošno ...«*).

Se pa zaposleni tudi pri preventivi soočajo z izzivi, dve sogovornici sta omenili nemoč popolnega preprečevanja nasilja (E64: *»... kar vse slišijo otroci doma, v medijih, na spletu ... tukaj težko pričakujemo, da bodo otroci drugačni ...«*) ena pa tudi nemoč šole zaradi vedno manjše avtoritete pri učencih (C48: *»... 8. in 9. pa ne ravno, so vse skupaj vzeli bolj kot šalo in se policistu celo smejali ...«*).

4.10. Pomoč in podpora vodstva

Zanimalo me je mnenje sogovornic, če šola oz. vodstvo šole posveča dovolj pozornosti medvrstniškemu nasilju. Spodbuden podatek je, da pet od šestih sogovornic meni, da ja. Tri so rekle, da se vodstvo na medvrstniško nasilje redno odziva (A46: *»Imamo super ravnateljico, ki se vedno odzove na vsako situacijo.«*), prav tako so tri omenile, da je vodstvo na to tematiko občutljivo (D62: *»... se intenzivno s tem ukvarja in tudi sodelavce spodbuja, da so tudi oni občutljivi na to tematiko ...«*). Poleg tega jim nudijo tudi večstransko pomoč z aktivnim vključevanjem (D63: *»... se s sodelujočimi učenci tudi pogovarja, gre večkrat po razredih in se aktivno vključuje ...«*), strokovno podporo (C51: *»Svetovalna služba dosti sodeluje z ravnateljico in podravnateljico tudi na kolegijih.«*) in dajanjem nasvetov (A47: *»Res vedno pride, da svoj nasvet, svoje mnenje, tudi iz človeškega vidika, ne samo kot birokrat in vodja.«*).

Le ena sogovornica meni, da je vodstvo manj podporno, da ni prave motivacije za delo z medvrstniškim nasiljem (F55: *»Posveča toliko pozornosti kot je nujno, da bi pa jaz zaznala kakšno iskreno motivacijo, pa ne bi rekla.«*), da težave raje pometajo pod preprogo (F56: *»... je to dojeno kot »joj, ne že spet nekaj« in kot nekaj, kar bi bilo lažje pomesti pod preprogo ...«*) in da je posledično pomanjkanje ozaveščanja učiteljev (F61: *»... predvsem problem, kako usposobiti učitelje, da se bodo čutili sposobne obravnavati medvrstniško nasilje in predvsem da bodo imeli voljo ...«*).

4.11. Občutek kompetentnosti

Šolske svetovalne delavke, ki so bile moje sogovornice, se večinoma počutijo kompetentne za delo z medvrstniškim nasiljem (F59: *»... kar nekaj delovne dobe, izkušenj, poznam postopke, tako da ja, mislim, da sem kompetentna ...«*), se pa hkrati strinjajo, da so dodatna znanja in izobraževanja vedno dobrodošla (E66: *»... izobraževanja so meni vedno zelo dobrodošla ...«*), je pa ena sogovornica tudi izpostavila, da je konec koncev strokovno izpopolnjevanje njihova delovna dolžnost.

Ena sogovornica je izrazila potrebo po dodatnem izobraževanju iz zakonodaje (A48: *»Dodatna znanja in izobraževanja bi potrebovala predvsem iz vidika zakonodaje in sistema.«*) ter medinstitucionalnem sodelovanju (A50: *»... skupno izobraževanje za šolo, za policijo in center za socialno delo bi bilo zelo zaželeno ...«*). Druga pa je dodala še izobraževanja o vedno novih oblikah nasilja (E68: *»... nove oblike nasilja se pojavljajo, tako da je treba iti s tokom, ne glede na to, koliko delovnih izkušenj imaš ...«*). Omenjen je bil tudi strah pred novimi oblikami v

prihodnosti (D66: *»... več je teh socialnih omrežij, spletnega nasilja, nesodelovalnih staršev in tukaj ne vem, kako bomo v prihodnosti delovali ...«*).

Se pa šolske svetovalne delavke pri svojem delu z medvrstniškim nasiljem srečujejo tudi z izzivi, vezanimi na razne luknje v sistemu. Omenjeno je bilo pomanjkanje ustreznih institucij za delo s povzročitelji (A52: *»... ni ustrezne institucije za takšnega otroka, kjer bi mu lahko ustrezno pomagali ...«*), razlike med teorijo in prakso (A53: *»... imam veliko teoretičnega znanja iz področja medvrstniškega nasilja, ampak ko pa prideš v konkretno situacijo, ko se moraš odzvati, tam pa mi včasih malo zmanjka, kaj lahko in kaj ne ...«*) ter izražen občasen splošen občutek nemoči (A49: *»... veliko stvari, ki bi jih rad, ne smeš narediti ...«*).

5. RAZPRAVA

Medvrstniško nasilje je v osnovnih šolah pogost pojav. Šole si ne zanikajo, da se pri njih pojavlja in se zavedajo, da je ukrepanje na tem področju nujno. Nemogoče je medvrstniško nasilje povsem preprečiti, se pa da veliko narediti na zmanjševanju in preventivi. Pojav ni nov, se pa spreminjajo njegove oblike, pa tudi naši načini reagiranja, naša odzivnost ter učinkovitost obravnave (Rutar, 2016, str. 3).

Povzročitelji medvrstniškega nasilja so otroci in mladostniki, ki nad vrstniki izvajajo nasilje in zlorablajo svojo premoč (Pušnik, 2012, str. 132). Sogovornice so pogosto omenile, da so starši otrok povzročiteljev pretirano zaščitniški, mnogi svoje otroke branijo in zagovarjajo v smislu »če ga je udaril, si je že zaslužil«. Vzgoja takih staršev je pogosto permissivna, otroci doma nimajo jasno postavljenih meja, počnejo lahko kar želijo. Omenjeni pa so bili tudi ločeni starši, pri katerih je vzgoja zelo neskladna, en starš vzgaja zelo popustljivo, drug pa zelo strogo, lahko tudi z uporabo nasilja. Za nasilnim vedenjem otrok pa se običajno skriva klic na pomoč, lahko gre za kakšne druge težave, kot so npr. vedenjske ali čustvene, lahko pa gre za notranjo šibkost, ki se hrani z občutkom premoči nad vrstniki. Sogovornice so izpostavile, da so pri nekaterih povzročiteljih doma lahko neugodne razmere in prisotnost nasilja v družini.

Žrtve medvrstniškega nasilja so šibkejši učenci, velikokrat bolj tihi, zadržani, prestrašeni, sramežljivi in osamljeni. Povzročitelji si za žrtve izberejo posameznike, za katere vedo, da se jim ne bodo postavili po robu. Izberejo takšne, ki so telesno šibkejši, ki kažejo več tesnobnosti in negotovosti, ki so v šoli običajno osamljeni, zavrnjeni (Pušnik, 1999, str. 84). Večkrat gre za otroke s posebnimi potrebami, otroke iz socialno šibkejših okolij ali iz družbeno ranljivejših skupin. Ena sogovornica je izpostavila tudi primer nasilja nad učenkama zaradi njune istospolne usmerjenosti. Žrtve so običajno nekoliko drugačne od večine, nekatere se npr. razlikujejo po videzu, po veroizpovedi, nacionalnosti ipd.

Večkrat je bilo omenjeno, da pridejo sošolci do svetovalne delavke ali razredničarke in povedo, da se nad nekom izvaja nasilje. Nekateri opazovalci so torej zagovorniki žrtve, saj s svojim ravnanjem pomagajo žrtvi, poiščejo pomoč in jo na ta način skušajo zaščititi (Babič, 2018, str. 54). Je pa bilo enkrat izpostavljeno tudi, da se opazovalci lahko povzročitelja bojijo enako kot žrtev in zato ostajajo tiho, v stiski.

Kot najpogostejšo obliko medvrstniškega nasilja v osnovi šoli so vse sogovornice navedle verbalno nasilje. Sullivan (2011) ga opredeljuje kot obliko psihičnega nasilja, pod verbalno nasilje pa spadajo žaljivke s spolno in socialno vsebino, razširjanje neresničnih govoric,

hujskanje prijateljev, izsiljevanje za denar, grožnje itd. (Pečjak, 2014, str.12). Kot druge oblike psihičnega nasilja so sogovornice opazile še veliko socialnega izključevanja iz skupine. Psihičnega nasilja je več pri dekletih, sogovornice so omenile, da so verbalno močnejše od fantov. Za fizično nasilje pravijo, da ga je vedno manj, pojavlja se večinoma med fanti, razsežnosti so pa lahko od prerivanja do hujšega pretepa. Fantje se namreč hitreje, bolj impulzivno odzovejo s fizično reakcijo, to pa je seveda bolj opazno. Dekleta pa uporabljajo bolj prikrite in prefinjene oblike nasilja, zato ga je včasih tudi težje opaziti in odkriti (Pušnik, 2016, str. 34). Medtem ko fizično upada, pa svetovalne delavke opozarjajo, da je v porastu spletno nasilje, ki je velikokrat prikrito. V šolah se spopadajo tudi s tem, kako ga reševati in preprečevati. Vemo tudi, da ko je zadeva enkrat na spletu, je lahko za vedno na spletu. Spletno medvrstniško nasilje se ne zaključi z odhodom iz šole domov, ampak se lahko dogaja kjerkoli in kadarkoli, žrtve pred spletnim nasiljem niso nikoli varne (Klančnik, 2013, str. 5). Kot najmanj prisotna oblika medvrstniškega nasilja v osnovnih šolah je spolno nasilje, vseeno pa ne moremo reči, da ga ni. Svetovalne delavke so pozorne nanj in če pride do pojava, takoj ukrepajo.

Rutar (2016, str. 3) primerja ravnanje v primeru nasilja z gašenjem požara. Pravi, da je manjša verjetnost, da pride do požara, če je dobro poskrbljeno za požarno varnost. Tako je tudi pri zaznavanju in obravnavi nasilja. Sogovornice so povedale, da na šolah prevladuje ničelna toleranca do nasilja. Trudijo se, da vsak zaposleni vidi, zazna nasilje in takoj ukrepa. V primerih medvrstniškega nasilja se situacijo najprej umiri, loči udeležene ter zaščiti žrtev. Sledijo pogovori z žrtvijo in povzročiteljem, ki jih vse svetovalne delavke opravljajo ločeno. Po potrebi se vključi še opazovalce, včasih se dela s celim razredom. Nato se obvesti starše obeh (ali vseh) sodelujočih ter običajno povabi na sestanek. Obvesti in vključi se še oba razrednika, nato pa sledijo skupni sestanki, kjer se določi načrt in ukrepi za povzročitelja ter načrt zaščite za žrtev. Povzročiteljem se lahko izreče tudi vzgojni opomin. Na nekaterih šolah imajo določen delovni tim, ki obravnava vsak primer nasilja posebej. Če gre za kaznivo dejanje, se vključi tudi policijo ter posledično obvesti center za socialno delo. Pomembno je, da se na dogodek ne pozabi, da se udeležene še nekaj časa spremlja in preverja stanje v odnosu. Naletijo pa svetovalne delavke pri reševanju medvrstniškega nasilja na izzive, kot so nesodelovalni starši ali dojemanje nasilja kot šalo s strani učencev. Ugotavljajo, da so včasih nemočne, saj učitelji nimajo dovolj specialnih znanj za delo z vedenjsko težavnimi otroki, da starši krivdo za otrokove težave iščejo v šoli, možnosti za hitro in učinkovito pomoč otroku in razredni skupnosti pa omejujejo številni predpisi in pomanjkljiva zakonodaja (Kampjut, 2015, str. 2). Tudi pri reagiranju učiteljev pride

včasih do nesoglasij, saj nekateri menijo, da lahko učenci konflikte rešijo sami, nekateri rešujejo zadeve sami znotraj razreda, nekateri nimajo dovolj znanja in zato ne odreagirajo ipd. Učitelji imajo pomembno vlogo pri preprečevanju medvrstniškega nasilja, saj so od vseh zaposlenih na šoli največ v stiku z učenci in najlažje spremljajo odnose ter vidijo dinamiko med njimi (Greco, Zanetti, 2013, str. 236). Šolske svetovalne delavke se v vseh primerih trudijo, da učitelje poučijo o pravilnem in ustreznem reagiranju, pri tem spodbujajo tudi vodstvo šole, ki je v večini primerov zelo sodelovalno na področju medvrstniškega nasilja. Stalno strokovno izpopolnjevanje zaposlenih je nujno pri delu z otroki in mladostniki, še posebej v šoli, saj se stvari stalno spreminjajo. Tako je tudi z medvrstniškim nasiljem, pojavljajo se nove oblike, stare se spreminjajo, spreminja se zakonodaja, prihajajo vedno nove generacije ipd.

Vse sogovornice so povedale, da na njihovih šolah izvajajo široko paleto preventivnih dejavnosti. Na vseh šolah izvajajo preventivne delavnice in projekte na temo medvrstniškega nasilja, odnosov, socialnih veščin, nenasilnega reševanja konfliktov ipd. Namen preventivnih delavnic ni samo seznanitev s temo medvrstniškega nasilja, temveč tudi pomoč mladim pri oblikovanju vrednot in stališč (Hrovat, 2017, str. 27). Če so za to usposobljene, jih izvajajo svetovalne delavke same, včasih ob pomoči psihologov in drugih zaposlenih, drugače pa se povezujejo tudi z zunanjimi institucijami. Tudi razredne ure namenjajo tem tematikam, pomembno je, da v ospredju niso vedno samo ocene in izostanki. Organizirajo tudi izobraževanja za učitelje in druge zaposlene, s starši pa o teh tematikah običajno govorijo na roditeljskih sestankih. Kombinacija preventivnih delavnic za učence, predavanj za starše in izobraževanj za zaposlene v vzgojno-izobraževalnih zavodih je prvi in najboljši korak k preprečevanju medvrstniškega nasilja (Hrovat, 2017, str. 27). Učenci te teme odpirajo tudi na šolski skupnosti. Pomembno je, da tako straši kot otroci poznajo šolski red, da so pravila jasno postavljena, da se ve, kaj je dopustno in dovoljeno, ter kje so meje in kakšne sankcije sledijo, če se meje prestopi.

Omenjena je bila tudi pomembnost stikov, spoštljivih odnosov in dobrega zgleda izven razredov in pisarn, npr. v neformalnih pogovorih, na hodnikih, v pogovorih med zaposlenimi ipd. Tako se na šoli gradi povezovalna in spoštovna klima, ki je predpogoj za grajanje in učenje o medosebnih odnosih in nenasilnem vedenju. Vzajemno spoštovanje je tisto, ki si ga učitelj ali drugi strokovni delavec zagotovi s svojim ravnanjem, ne more ga zaukazati ali izsiliti (Rutar, 2016, str. 4). S korektnim in spoštljivim odnosom lahko tudi šolske svetovalne delavke stopajo v stik z učenci ter z njimi vzpostavijo delovni odnos. Gabi Čačinovič Vogrinčič (2008) poudarja, da je naloga svetovalnega delavca, da vzpostavi in varuje varen prostor za delo. Z

vzpostavljenim delovnim odnosom in osebnim stikom pa se lahko približajo učencem, da se nanje obrnejo, ko so v stiski in imajo težave, bodisi z medvrstniškim nasiljem, bodisi s čem drugim. Sama sem na šolah, na katerih sem izvajala intervjuje, začutila prijetno vzdušje in varno okolje. Občutek čustvene in fizične varnosti je temelj zdravega razvoja in odraščanja otrok (Kompan Erzar, 2019, str. 7). Vedno sem srečala kakšnega dežurnega učitelja, ki mi je pomagal najti pisarno svetovalne delavke, po čemer sem sklepala da so šole dobro pokrite z dežurstvi in nadzori. V pisarnah svetovalnih delavk pa je bilo vedno živahno, učenci so veliko prihajali do njih, tudi med samimi intervjuji. Opazila sem dobre odnose in sproščenost učencev, ko so prihajali v pisarne.

Kritična ocena metodologije

Pred začetkom raziskovanja sem sestavila smernice za delno standardiziran intervju. Prvemu vprašanju o splošnem občutku varnosti učencev na šoli je sledilo vprašanje o zaznavanju in pogostosti medvrstniškega nasilja. Prva sogovornica je nanj suvereno odgovorila, saj se je tudi sama raziskovalno ukvarjala s to tematiko in so ji bili pojmi povsem jasni. Druga sogovornica pa me je opozorila, da bi morali najprej opredeliti medvrstniško nasilje in doreči, kaj vse spada pod ta pojem. Na šoli se namreč dogajajo vse sorte nasilja, niso pa vse predmet moje raziskave. To dobro namerno kritiko sem upoštevala in nato v vsakem naslednjem intervjuju najprej definirala medvrstniško nasilje, da sva obe s sogovornico točno vedeli, o čem govoriva in dali ostalo nasilje na stran. Pri ostalih vprašanjih ni prihajalo do nerazumevanj.

Sama bi si želela opraviti še kak intervju več, a je bilo pridobivanje sogovornic dokaj zahtevno. Poslala sem kar nekaj povabil in prošenj za sodelovanje, dobila pa sem le šest pozitivnih odgovorov. So bili pa opravljeni intervjuji vseeno dovolj obširni, z njimi sem dobila dovolj podatkov in informacij, da sem lahko opravila kvalitetno analizo.

Dobljenih ugotovitev ne morem posplošiti na celotno populacijo svetovalnih delavcev, zaposlenih v šolski svetovalni službi osnovnih šol v Sloveniji, v šolskem letu 2022/2023, saj sem intervjuvala šolske svetovalne delavke iz neslučajnostno izbranih vzorcev.

6. SKLEPI

Na podlagi izvedene raziskave ugotavljam naslednje:

- Učenci se na svojih osnovnih šolah večinoma počutijo varno, se pa povsod pojavljajo izjeme, ki se ne počutijo varno. Običajno gre za žrtve nasilja, tudi medvrstniškega.
- Medvrstniško nasilje se v osnovnih šolah dogaja pogosto, ponekod vsakodnevno, večinoma pa vsaj na tedenski ravni. Veliko je tudi prikritega nasilja, za katerega dolgo sploh ne vemo, da se dogaja.
- Največ je verbalnega nasilja, pogoste pa so tudi druge oblike psihičnega nasilja. Fizičnega nasilja na šolah je vedno manj, vedno bolj v porastu pa je spletno nasilje, ki ga je tudi najtežje odkriti, ukrepati in zamejiti. Spolnega nasilja je manj, se pa vseeno dogaja.
- Pri fantih je več fizičnega nasilja, temelji na telesni moči, pri dekletih pa več psihičnega, saj so verbalno močnejše. Oboji se pojavljajo tako v vlogi povzročiteljev kot v vlogi žrtev.
- Učenci, ki so povzročitelji medvrstniškega nasilja, so pogosto otroci pretirano zaščitniških staršev, doma prevladuje permissivna vzgoja, pogosto pa gre tudi za ločene starše s povsem neskladno vzgojo. Pri mnogih je prisotno nasilje v družini in pomanjkanje čustvene podpore. Nekateri povzročitelji se hranijo z občutkom moči, s tem pa prikrivajo svojo šibkost. Za nasilnim vedenjem se lahko skrivajo številne težave, kot so npr. vedenjske težave.
- Učenci, ki so žrtve medvrstniškega nasilja običajno izstopajo zaradi določene drugačnosti, kot je druga nacionalnost ali veroizpoved, socialna šibkost, izhajajo iz ranljivejših družbenih skupin ipd. Pogosto gre tudi za otroke s posebnimi potrebami. Žrtve so običajno bolj tihe, sramežljive, prestrašene in osamljene.
- Na medvrstniško nasilje učitelji in šolska svetovalna služba pogosto reagirajo. Ob pojavu medvrstniškega nasilja se najprej umiri situacijo in zaščiti žrtev. Sledijo individualni pogovori, obveščanje in pogovori s starši, vključitev razrednika, določitev ukrepov ter individualnega načrta za žrtev in za povzročitelja. V primeru kaznivega dejanja se vključi policijo. Pomembno je tudi nadaljnje spremljanje odnosa in dogajanja.
- Šolske svetovalne delavke v primerih pojava nasilja sodelujejo s starši, jih obveščajo in aktivno vključujejo. Imajo pa velikokrat težave, saj starši niso pripravljeni sodelovati z njimi, medvrstniško nasilje se jim ne zdi nič resnega, branijo svoje otroke, grozijo z inšpekcijami in otežujejo njihovo delo.

- Na osnovnih šolah se veliko dela na zmanjševanju in preprečevanju medvrstniškega nasilja. Na šolah se spodbuja ničelna toleranca do nasilja ter varna in spoštljiva klima. Veliko je preventivnih dejavnosti, kot so preventivne delavnice; razredne ure na temo odnosov, socialnih veščin, nenasilne komunikacije, konstruktivnega reševanja konfliktov; sodelovanje z zunanjimi institucijami, izobraževanja za zaposlene, roditeljski sestanki s to tematiko za starše ipd. Na šolah se skrbi tudi za stalen nadzor z dežurstvi.

- Šolske svetovalne delavke se večinoma čutijo kompetentne za delo z medvrstniškim nasiljem, so pa določena področja, kjer bi potrebovale še dodatno znanje in pomoč, še posebej zaradi stalnega spreminjanja in vedno novih oblik nasilja.

7. PREDLOGI

- Na vseh šolah mora biti spodbujana ničelna toleranca do nasilja.
- Spoštljivi in korektni odnosi na šoli, grajenje povezovalne in spoštovalne klime na splošno, tudi v pogovorih in neformalnih situacijah.
- Učence in zaposlene na šolah bi morali čim bolj izobraziti o samem pojmu medvrstniškega nasilja, še posebej kje je meja med igro, šalo in nasilnim vedenjem.
- Več pozornosti bi morali v šolah nameniti tudi preventivnemu delu z opazovalci nasilja in jih poučiti o njihovi pomembnosti pri preprečevanju nasilja.
- Nameniti več pozornosti spletnemu nasilju, o njem poučiti tako zaposlene v šoli kot tudi učence in njihove starše.
- Šole bi lahko pripravile več neformalnih druženj s starši ter s tem gradile na odnosu in sodelovanju z njimi.
- Več izobraževanj in delavnic na temo medvrstniškega nasilja za učitelje in druge zaposlene v šolah. Medvrstniško nasilje ni samo stvar šolske svetovalne službe. Vsi zaposleni morajo biti sposobni ga prepoznati in ustrezno ukrepati.
- Skupno izobraževanje za šolo, policijo in center za socialno delo o njihovih vlogah pri medvrstniškem nasilju, ter več sodelovanja med njimi na tem področju.
- Šole naj še naprej in čim bolj intenzivno sodelujejo z zunanjimi organizacijami in institucijami, ki delujejo na področju medvrstniškega nasilja, saj so se sodelovanja že večkrat izkazala kot dobra praksa.
- Usmeriti pozornost v nove oblike medvrstniškega nasilja, ki nastajajo in se oblikujejo.
- Šole naj še naprej izvajajo številne preventivne dejavnosti, saj imajo bogato paleto le teh in mnoge so se izkazale kot učinkovite.

8. UPORABLJENA LITERATURA IN VIRI

Aničić, K., Lešnik Mugnaioni, D., Plaz, M., Vanček, N., Verbnik Dobnikar, T., Veselič, Š., & Zabukovec Kerin. (2002). *Nasilje – nenasilje: priročnik za učiteljice, učitelje, svetovalne službe in vodstva šol*. Ljubljana: i2.

Antončič, E. (2005). Medvrstniško nasilje in prestopniško vedenje otrok in mladostnikov. V A. Črnak-Meglič (ur.), *Otroci in mladina v prehodni družbi: analiza položaja v Sloveniji* (str. 261–281). Maribor: Aristej.

Babič, A. (2018). Vloga čustveno-motivacijskih dejavnikov pri vedenju opazovalcev medvrstniškega nasilja. *Vzgoja in izobraževanje*, 49(3/4). Pridobljeno 18. 3. 2023 s <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-HVQZ72A3/3dd8b7ea-20ef-4181-bf94-b91e4c6d4ddb/PDF>.

Bilić, V. (2013). Moralna občutljivost in medvrstniško nasilje: pomen empatije in skrbi. *Sodobna pedagogika*, 64(2). Pridobljeno 11. 2. 2023 s <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-US8AJ7WG/bf1aefc2-f522-44ca-86ac-55d960cc7be5/PDF>.

Brečko, B. N. (2019). Spletno nadlegovanje v šolah z vidika spola. *Šolsko polje*, 30(3/4). Pridobljeno 18. 2. 2023 s <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-BBJIU83S/f8d88077-bd49-435a-8cbe-905e93402c1f/PDF>.

Bučar Ručman, A. (2004). *Nasilje in mladi*. Novo mesto: Klub mladinski kulturni center.

Cvek, M., & Pšunder, M. (2013). Učenci, žrtve medvrstniškega nasilja. *Revija za elementarno izobraževanje*, 6(4). Pridobljeno 6. 3. 2023 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-HI2ANYKV/b6323a96-8045-45f2-9be5-7bafec25c00a/PDF>.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2008). *Soustvarjanje v šoli: učenje kot pogovor*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Elliott, M. (2002). *Trpinčenje*. Ljubljana: Educy.

Erb, H. H. (2004). *Nasilje v šoli in kako se mu lahko zoperstaviš*. Radovljica: Didakta.

Greco, D., Zanetti, C. (2013). Problems and solutions toward bullying and (peer) violence. *Annales. Series historia et sociologia*, 23(2). Pridobljeno 1. 4. 2023 s

<https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-DIBA7NC8/2babc270-1cd9-4a5d-96e1-563222855c60/PDF>.

Habbe, J. (2000). *Nasilje in varnost otrok v šolah*. Ljubljana: Lisac & Lisac.

Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2014) *Bullying Beyond the Schoolyard*. Kalifornija: Corwin.

Hrovat Kuhar, E. (2015). Nasilje močnejšega nad šibkejšim še nikoli ni bilo znak poguma (Medvrstniško nasilje – "bullying". V A. Mrgole, Z. Švaljek, A. Vilotič, & N. Breitenberger (ur.), *Odgovori sodobnim izzivom odraščanja: zbornik ob 25-letnici delovanja TOM telefona* (str. 131–145). Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije.

Hrovat, T. (2017). Preventivne delavnice Društva za nenasilno komunikacijo na področju vrstniškega nasilja. *Vzgoja in izobraževanje*, 48(1/2). Pridobljeno 1. 4. 2023 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-0UE6O0X5/8f80f598-97f0-4b54-a398-6900799b7394/PDF>.

Kampjut, B. (2015). Šola v primežu predpisov, pričakovanj staršev in pravic otrok. *Didakta*, 25(183). Pridobljeno 1. 4. 2023 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-JJ3LFRX4/a1057dd2-86ee-4e78-8878-5659d4c9fea7/PDF>.

Klančnik, A. T. (2013). Internetno medvrstniško nasilje. *Didakta*, 23(163). Pridobljeno 1. 4. 2023 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-MN6IYVBM/af620657-ae9c-4980-be74-0ee8da42b382/PDF>.

Klemenčič, I., Karajić, E., & Sitar, S. (2016). *Obravnavanje medvrstniškega nasilja v VIZ: priročnik št. 3*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.

Kompan Erzar, K. (2019). Otrokov občutek varnosti in krepitev socialnega krogotoka. *Šolsko svetovalno delo*, 23(2/3). Pridobljeno 1. 4. 2023 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-WP8CMM05/8a2b290a-f7e5-4af5-b0a0-b266c5d17d3b/PDF>.

Lešnik Mugnaioni, D., Koren, A., Logaj, V., Brejc, M. (2009). *Nasilje v šolah: opredelitev, prepoznavanje, preprečevanje in obvladovanje* [pdf]. Pridobljeno 4. 3. 2023 s <https://solazaravnatelje.si/ISBN/978-961-6637-24-4.pdf>.

Lešnik Mugnaioni, D., Klemenčič, I., Filipčič, K., Rustja, E., Novaković, T. (2016). *Navodila s priročnikom za obravnavo medvrstniškega nasilja v vzgojno-izobraževalnih zavodih* [pdf].

Pridobljeno 1. 4. 2022 s <https://www.zrss.si/digitalnaknjiznica/navodila-medvrstnisko-nasilje-viz-2016/files/assets/common/downloads/publication.pdf>.

Ministrstvo za izobraževanje znanost in šport. (2017). *Vključevanje otrok priseljencev v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem*. Pridobljeno 3. 5. 2023 s https://lezdrugimismo.si/uploads/files/NOVA%20e-ucilnica/Migracije/Povezave/Vkljucevanje_otrok_priseljencev_v_VIZ_marec_2017-1.pdf.

Mele, U. (2020). *Spletno nasilje zaradi spola*. Pridobljeno 3. 5. 2023 s <https://www.programneon.eu/spletno-nasilje-zaradi-spola/>.

Mesec, B. (2007). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 2: Kvalitativne raziskave: študijsko gradivo – 2. izdaja*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Mesec, B. (2009). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: Načrtovanje raziskave: študijsko gradivo za interno uporabo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Pečjak, S. (2014). *Medvrstniško nasilje v šoli*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Pečjak, S., Pirc, T., Košir, K. (2021). *Medvrstniško nasilje v šoli*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Pušnik, M. (2016). Nasilje v šolah - še zmeraj izziv. *Vzgoja in izobraževanje*, 47(3/4). Pridobljeno 1.4.2023 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-N9FX8BOH/5fbbc045-1bfb-4844-95de-766c4a05c90c/PDF>.

Pušnik, M. (2012). Nasilje v šoli v krogu nasilja. V M. Muršič (ur.), *(O)KROG nasilja v družini in šoli: soočanje šole/vrtca z nasiljem nad otroki* (str. 107–145). Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.

Pušnik, M. (1996). *Trpinčenje med otroki in mladostniki*. Ljubljana: Zavod Republike za šolstvo.

Pušnik, M. (1999). *Vrstniško nasilje v šolah*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Razpotnik, Š., & Dekleva, B. (2015). Medvrstniško nasilje v šoli. *Socialna pedagogika (Ljubljana)*, 19(3/4), 217–230. Pridobljeno 6. 3. 2023 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-DQ92LH6I/e3450d3b-6ac7-45b7-945b-25cc015723ca/PDF>.

Rutar Ilc, Z. (2016). Gradimo kulturo nenasilja in dobre skupnosti. *Vzgoja in izobraževanje*, 47(3/4). Pridobljeno 1. 4. 2023 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-0P9Z2RFS/d5ce5fa6-6c80-4cbe-b1ef-e680179db560/PDF>.

Olweus, D. (1993). Victimization by peers: Antecedents and long-term outcomes. V K. H. Rubin, & J. B. Asendorpf (ur.) *Social withdrawal, inhibition, and shyness in childhood* (str. 315–341). Hillsdale, NJ: LEA.

Olweus, D. (1995). *Trpinčenje med učenci*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo in šport.

Organizacija združenih narodov (1991). *Konvencija o otrokovih pravicah*. Pridobljeno 1. 3. 2023 s <https://unicef.si/konvencija/>.

Sullivan, K. (2011). *The anti-bullying handbook*. Los Angeles: SAGE.

9. PRILOGE

9.1. Smernice za intervju

1. Ali menite, da se učenci na šoli počutijo varne?
Po čem tako sklepate? Kako to opazite?
2. Kako pogosto na šoli zaznavate medvrstniško nasilje?
Kako ga opazite? Kje ga opazite? Ali se učenci v primeru pojava obrnejo na vas?
3. Kakšne vrste medvrstniškega nasilja največ opazite?
4. Kakšne so značilnosti žrtev in kakšne povzročiteljev? Kaj opazite?
Izhajajo eni ali drugi iz določenih ranljivejših družbenih skupin?
Ima spol določen vpliv na vloge? Kakšen?
5. Kako reagirate v primeru medvrstniškega nasilja, kaj naredite?
Kako pogosto reagirate?
6. Kako v primeru nasilja sodelujete s starši?
7. Kako na šolah zmanjševati in preprečevati medvrstniško nasilje? Kakšna je preventiva?
Kaj počnete na vaši šoli? Posveča šola oz. vodstvo posebno pozornost medvrstniškemu nasilju? Bi želeli kaj spremeniti?
8. Se sami čutite dovolj kompetentne za delo z medvrstniškim nasiljem v šoli? Kakšna dodatna znanja, izobraževanja ali podpora bi si še želeli?

9.2 Določitev enot kodiranja

INTERVJU A

JAZ: Ali menite, da se učenci na šoli počutijo varne?

SD1: Ja, jaz mislim, da se počutijo varne (A1). Če pride kdaj do kake situacije, točno vedo kam in na koga se lahko obrnejo. Sami pridejo do mene, pridejo do razrednikov, vedno smo tukaj za njih in nikjer ne naletijo na zaprta vrata, na gluha ušesa (A2). Tako da ja, jaz imam občutek, da se počutijo varne.

JAZ: Pa se je mogoče kdaj kdo obrnil na vas in rekel, da se tukaj ne počuti varno?

SD1: Prihaja kdaj do kakšnih posameznih primerov, da je recimo en učenec v razredu »bully« in potem izpostavi cel razred, da se ga bojijo, da jim ni prijetno (A3) ampak trenutno lahko rečem, da imamo samo en tak primer na šoli, vezan na enega učenca. Splošno gledano pa so učenci med seboj zelo povezani, tudi kljub multikulturnosti, ki jo imamo na šoli. Tako, da mislim, da se učenci počutijo varne, za to zaposleni tudi skrbimo (A4), predvsem, da sproti rešujemo vse konflikte in da ne prihaja do kasnejših zapletov.

JAZ: Kaj pa medvrstniško nasilje, kako pogosto ga na šoli zaznavate oz. opazate?

SD1: Kot v osnovi, po definiciji medvrstniškega nasilja, torej, da je ponavljajoče in to, bi rekla, da imamo že omenjen en primer, kjer se stalno ponavljajo zadeve (A5). Ta primer smo tudi že predali naprej na center za socialno delo in policijo. Se pa na tedenski ravni pojavljajo konflikti, predvsem zbadanja in poniževanja, (A6) vezana na nacionalnost, npr. Srbija-Albanija, Bosna-Srbija in obratno seveda. Te relacije imamo kar pogosto, bi rekla da na tedenski ravni (A7). Zdaj prav to ponavljajoče se nasilje, da je en in isti povzročitelj, pa bi res rekla, da trenutno obravnavamo samo ta en primer, tako da ni tako zelo pogosto. Recimo, na vsake tri mesece se pojavi kakšna takšna zadeva, ki je bolj resna, kjer se vključuje tudi širši krog, lahko tudi policija (A8).

JAZ: Kako pa to opazite? Ali pridejo učenci v primeru pojava do vas? Ali do razrednika in on do vas?

SD1: Ja, zelo pogosto je praksa, da se najprej na razrednika, on poskuša rešiti situacijo. Če ne gre, se razrednik obrne name (A9). Velikokrat me obvestijo tudi sami starši o določeni situaciji za katero otrok pove doma (A10). Reagiramo seveda takoj, pogovor z enim učencem, pogovor z drugim učencem in potem skupaj. Nato pa še z obojimi starši. Če pa gre za kakšno fizično

nasilje ali v zadnjem času zelo pogosto spolno nasilje, kot je prepošiljanje raznih fotografij, pa sledi tudi vključitev policije.

JAZ: Pa bi rekli, da v takih primerih žrtve same spregovorijo? Ali mogoče opazovalci, drugi učenci?

SD1: Čisto odvisno. Pogosto povejo žrtve same, v nekaterih primerih pa povejo tudi njihovi prijatelji, kot zagovorniki, zaščitniki A(11), npr. »Veš kaj se je včeraj zgodilo, ta pa ta je temu to pa to na wc-ju naredil«. Ampak ja, pogosteje pride žrtev sama. Pri mlajših otrocih pa običajno starši pokličejo v šolo in rečejo, da je otrok doma povedal kaj se je zgodilo, v šoli pa ne upa (A12), ker ga je strah.

JAZ: Mogoče tudi, da ne bi mislili, da tožari, da gre za izdajo?

SD1: Ja, tako je, vse to.

JAZ: Kakšne vrste medvrstniškega nasilja pa največ opazite?

SD1: Najpogosteje zagotovo verbalno, psihično nasilje, predvsem zbadanje glede nacionalnosti (A13). V zadnjem času pa tudi spletno nasilje, vezano na telefone, npr. pošiljanje raznih žaljivih sporočil (A14) in pa žal tudi prepošiljanje golih fotografij deklet (A15). To je trenutno zelo v porastu, zamejiti in preprečiti pa ga je skoraj nemogoče. Naredkeje pa se mi zdi fizično nasilje (A16), tega je res najmanj.

JAZ: Torej bi rekli, da je z razvojem tehnologije naraslo spletno in upadlo fizično nasilje?

SD1: Ja, tako je. Kot en primer, zunaj se dva fanta stepeta, nekdo to posname, začne ta posnetek krožit in tako se potencirajo stvari. Mogoče bi ta pretep fanta rešila med seboj, se pogovorila, tako pa nastane problem, ker se stvar razširi, pod posnetek pridejo razni komentariji, žaljivke in zadeva naraste (A17). Tudi meni oz. nam je to spletno najtežje za reševanje, saj jaz ne smem posegati v telefone in ne smem jih pregledati (A18). Vse kar lahko tukaj naredim je dobro namerno obvestilo staršem, da naj otrokom pregledajo telefon, izbrišejo posnetek, ki kroži in obvestim lahko policijo. Je pa problem, ko pride do tako velikega prekrška, morajo dati starši prijavo na policijo, tukaj pa se marsikdo ustraši in ne naredijo tega koraka naprej. Tako se zadeva zaključi in ostane nerešena.

JAZ: Ja, žal vemo, da ko je stvar enkrat na spletu je večno na spletu.

SD1: Ja res je in otroci se tega ne zavedajo. Še posebej punce, ki mislijo, da če se bodo slikale in to poslale svojemu fantu, da bo to ostalo samo pri njemu in da bo ta njuna zveza trajna. Potem

pa fotografije začnejo krožiti okrog, pridejo tudi do učiteljev, tudi do mene. To pa potem pusti pečat.

JAZ: No, pa ko ravno govoriva o dekletih, ki so žrtve, me zanima ali opazite pri žrtvah in povzročiteljih medvrstniškega nasilja kakšne posebne značilnosti? Kaj bi lahko rekli, da je tipično za ene in kaj za druge?

SD1: Za povzročitelje predvsem, da imajo doma neurejene družinske razmere (A19). Velikokrat gre za ločene starše, ki nimajo usklajenih mej in vzgoje (A20). Recimo en primer, mama zelo popustljiva, vse dovoli, na drugi strani pa zelo strog, prestrog oče (A21), ki za kaznovanje uporablja tudi fizično nasilje in je otrok doma kot »ping pong« žogica. Otrok tako energijo, ki je doma ne more dati ven, da ven tukaj v šoli, najpogosteje na način nasilnega vedenja. Pogosto druge tudi ponižuje, ker s tem dviguje sebe in se tako sam boljše počuti (A22). Potem tudi otroci pretirano zaščitniških staršev so pogosto povzročitelji, starši jih namreč branijo, za vse krivijo šolo ali druge učence (A23). Tako da vse izvira iz družine, od tega kako so doma postavljene meje, kakšne so vrednote od doma. Spomnim se še enega primera, ko je bil oče zelo nesramen, poniževal je mene, kasneje še gospo ravnateljico. Za svojega sina je govoril da on lahko učitelju reče kar hoče, če se on tisti trenutek tako počuti ampak nad njim pa ne sme nihče reči ničesar. Tako da ja, dvojna merila, kaj lahko on drugim in kaj lahko njemu nekdo (A24). In pa seveda tudi nasilje doma, če je otrok sam žrtev nasilja v družini, potem v šoli pogosto prekipi in daje vse frustracije, ki se doma nabirajo, v šoli ven (A25). Prenaša vzorce vedenja. Doma je ponižen, tih, v šoli pa je on tisti, ki je glasen in se spravlja na druge. Tako da ja, lahko bi povzela, da neurejene družinske razmere so zelo pogosta značilnost povzročitelj medvrstniškega nasilja v šoli.

Za žrtve bi pa težko rekla, da imajo neke skupne tipične značilnosti oz. nek ponavljajoč vzorec. Mogoče pri nas malo bolj izstopa to nasilje nad pripadniki druge vere, druge nacionalnosti (A26). To pa seveda spet izvira iz družine, kar otroci slišijo doma, to prenašajo v šolo. Jaz jim pogosto rečem, da njih sploh še ni bilo na svetu, ko so se vse te vojne in nesoglasja dogajala ampak to miselnost je zelo težko izkoreniniti.

JAZ: Bi mogoče lahko izpostavili kot žrtve tudi otoke z učnimi težavami, s posebnimi potrebami, telesnimi hibami? Ali pa mogoče LGBTI+ otroke?

SD1: Niti ne. LGBTI+ otrok nimamo oz. ne da bi opazno zaznali, saj se v teh letih še razvijajo, spoznavajo in to še ni tako opazno. Otroci s posebnimi potrebami pa tudi ne da bi bili žrtve, včasih mogoče obratno. Kakšni otroci z ADHD, hiperaktivni otroci, avtisti, otroci z

vedenjskimi težavami so prej povzročitelji. Imajo lahko agresivne izpade, ne dolgo nazaj smo imeli tudi primer napada na učitelja (A27). Potem pa so tukaj spet zaščitniški starši, ki se zagovarjajo, da ima njihov otrok odločbo. Seveda, otrok ima odločbo ampak za določene prilagoditve v učnem procesu, tolerirajo se določene oblike vedenja, ne moremo pa tolerirati nasilja. Odločba ne more biti dovolilnica za neprimerno, nespoštljivo in nasilno vedenje. Da bi bili ti otroci pogostejše žrtve pa ne opažam, saj imajo tudi zelo dobro podporo odraslih, npr. dodatne pedagoginje, na katere se lahko obrnejo in hitreje poiščejo pomoč. Tudi če pride do kakšnega manjšega trenja, se hitreje odreagira, ker imajo še dodatno zaščito.

JAZ: Kaj pa mogoče spol, opazate vpliv spola na določene vloge?

SD1: Ja, pri nas imamo pogostejše težave s fanti (A28). Že če pogledam iz vidika teh odločb, o katerih sem govorila, jih imajo predvsem fantje in pri njih gre večinoma za fizično nasilje (A29). Dekleta pa prej koga izločijo iz družbe, pri njih prevladuje psihično nasilje (A30).

JAZ: Kako pa vi reagirate, ko pride do medvrstniškega nasilja, kaj naredite?

SD1: Najprej pogovor z žrtvijo, še posebej če sama pride do mene, nato še s povzročiteljem (A31). Imam posebej zvezke, vse zapisujem in pozorno poslušam. Nato sledi pogovor skupaj z obema, pridruži se še razredničarka (A32). Pred pogovori se vedno obvesti starše (A33), moremo jih tudi vprašati, če se strinjajo, da se z otroci naredi razgovor in da se pride zadevi do dna. Nadaljevanje pa je odvisno od razsežnosti situacije. Najpogostejša praksa je, da se s starši žrtve slišimo po telefonu, starši povzročitelja pa pridejo v šolo, kjer imamo sestanek skupaj z razredničarko (A34). Naknadno se nam pridruži še učenec sam. Naredimo določene sklepe, če je potrebno gremo tudi v izrek vzgojnega opomina (A35). Izreče ga razrednik na podlagi mojega priporočila. Dogovorimo se tudi, kako bi lahko svoje vedenje izboljšal (A36).

Pa meni je drugače res pomembno, da vsakega otroka resno vzameš, ko pride kaj povedati ali se potožit, da ne minimaliziraš njihovega problema (A37). Sprejmeš, da otrok neko stvar tako doživlja, s vsemi svojimi čustvi, tudi če se tebi ne zdi nič posebnega. Vedno ga povabiš, da se pogovorita in poiščeta rešitev oz. kaj lahko naredimo, da do tega ne bo več prihajalo (A38).

JAZ: Torej se v sami situaciji veliko povezuje in sodelujete tudi s starši?

SD1: Ja, jaz sama staršem vedno rečem, da če ne bomo mi sodelovali in pluli v isti smeri, bomo zgubili učence. Šli bodo po svoje, najprej v šoli, potem pa še po njej. Pogosto se nasilje v šolo prenaša tudi iz popoldanskega časa, ko se popoldan na igrišču sprejo in potem se to v šoli naslednji dan nadaljuje.

JAZ: Kaj bi pa po vašem mnenju lahko na šolah naredili za zmanjševanje in preprečevanje medvrstniškega nasilja? Vsi vemo, da medvrstniško nasilje obstaja in da se ga popolnoma ne da izničiti, lahko pa veliko naredimo na preventivi.

SD1: Jaz lahko rečem, da mi, na naši šoli veliko delamo na tem (A39). Mogoče je razlog za to, ker je bilo medvrstniškega nasilja v preteklosti več. Jaz sama organiziram in izvajam preventivne delavnice za preprečevanje medvrstniškega nasilja, predvsem v času razrednih ur (A40), če me povabijo učitelji, drugače pa tudi v sodelovanju z zunanjimi institucijami (A41). Edini pogoj je, da so le te podprte s strani mestne občine in da otroke s tem finančno ne bremenimo. Jaz sama tudi vedno, ko kakšno uro nadomeščam, povem, da nisem matematik in ne bom učila matematike. Imam pa druge veščine, npr. treninge socialnih veščin in zato tudi vedno ta znanja predajam naprej. Igramo se razne socialne igre, pogovarjamo se o nasilju, prijateljstvu, itd. (A42) Tudi z nadarjenimi učenci smo se podali v projekt, da spreminjamo najtemnejši del šole v svetlejši prostor (A43). V garderobah smo tako nazadnje porisali del sten z raznimi pozitivnimi sporočili, npr. narisali smo mavrico, pod katero smo vsi enaki in se držimo za roke, ne glede na našo različnost. Lahko jih kasneje pokažem. Potem tudi pri razrednih urah so razredniki nagovorjeni, da ne govorijo le o izostankih in ocenah ampak da so le te naravnane tudi preventivno glede omenjenih tematik (A44). Mogoče ne toliko konkretno teorije, kaj je to medvrstniško nasilje ampak mogoče bolj usmerjene v krepitev medosebnih odnosov, reševanje konfliktov, različnih čustvih, itd. (A45) Pri mlajših sploh se da vse to narediti preko igre in zgodbic. Tako da najbolj pomembno se mi zdi delo na preventivi. Tudi zunanji izvajalci so zelo dobri, zato se mi zdi ključno tudi povezovanje z njimi.

JAZ: Kaj pa vodstvo šole, se vam zdi da vodstvo posveča dovolj pozornosti problematiki medvrstniškega nasilja?

SD1: Ja, zares ogromno. Imamo super ravnateljico, ki se vedno odzove na vsako situacijo (A46). Sodeluje tudi na vseh sestankih, ko povabimo zraven. Res vedno pride, da svoj nasvet, svoje mnenje, tudi iz človeškega vidika, ne samo kot birokrat in vodja (A47). Ima tudi posluh za učence, zna na otroke gledati individualno, zna kdaj kakšno stvar tudi pogledati skozi prste, ko gre za kakšno specifiko, npr. otrok prihaja iz neurejenega okolja.

JAZ: Super, lepo slišati. Vemo, da če vodstvo ne sodeluje, imamo pogosto tudi mi pod njim zvezane roke. Za konec pa me zanima še kako vi doživljate sebe v tej vlogi, se čutite dovolj kompetentni za delo z medvrstniškim nasiljem? Povedali ste mi že, da ste se tudi sami v času

študija bolj poglobljeno ukvarjali s to tematiko pa vendar, bi si želeli še kakšna dodatna znanja, izobraževanja?

SD1: Dodatna znanja in izobraževanja bi potrebovala predvsem iz vidika zakonodaje in sistema (A48). Dostikrat imamo zvezane roke. Vidim stvari, ki se dogajajo, predvsem družinsko nasilje, ki se potem preslikava v medvrstniško nasilje in veliko stvari, ki bi jih rad, ne smeš narediti (A49). Predvsem to, do kje mi lahko posegamo in od kje naprej ne smemo, tu bi se morali stalno strokovno izpopolnjevati. Tako da kakšno skupno izobraževanje za šolo, za policijo in center za socialno delo bi bilo zelo zaželeno (A50). Da bi se ta trojček bolj povezal in da bi bilo bolj jasno kaj so naša pooblastila, kaj so od policije, kaj so od csd-ja in kako lahko skupaj pomagamo otroku. Sama se včasih počutim »boso«, sploh pri kurativi (A51). Za nekoga, ki izvaja nasilje in stalno krši pravila, mu lahko damo vzgojni opomin. Ko bo prišel do tretjega vzgojnega opomina, ga bomo prešolali na drugo šolo in tam se bo nadaljevalo. In tukaj sem zelo nemočna, ker ne moremo kaj dosti narediti in niti ni ustrezne institucije za takšnega otroka, kjer bi mu lahko ustrezno pomagali (A52). Ostane samo še vzgojni zavod, ki pa je zadnja postojanka, pa še zelo težko prideš do nje. Tako da tukaj nam na splošno, na ravni sistema manjkajo neka orodja pa tudi neke podporne službe kamor bi se lahko obrnili v teh situacijah. Jaz zase lahko rečem, da imam veliko teoretičnega znanja iz področja medvrstniškega nasilja ampak ko pa prideš v konkretno situacijo, ko se moraš odzvati, tam pa mi včasih malo zmanjka, kaj lahko in kaj ne (A53). Običajno si potem prepuščen svoji vesti, npr, boš naredil več škode ali koristi, če boš vpletel policijo ali je boljše da se stvari rešijo na ravni šole. Tudi zaradi odnosa na ravni učenec, starši in šola, saj takoj ko ti vključiš policijo, se naredi neka distanca. Dobra stvar naše šole pa je tukaj naša ravnateljica, ki se v takih primerih vključi in sama pozanima kaj narediti.

JAZ: Super, hvala. To je iz moje stvari vse, želite še vi kaj dodati, povedati?

SD: Mogoče bi povedala še to, da imamo na naši šoli različne prostore, kamor učenca umaknemo, ko postane agresiven (A54). To je npr. modra soba za pomiritev, kjer se lahko umiri in pod nadzorom konča šolsko delo. Imamo tudi senzorno sobo v kateri je boksarska vreča, kjer lahko da otrok svojo jezo ven in prebota to vrečo. Potem imamo prakso, da povzročiteljem nasilja odvzamemo rekreativne odmore in mora v tem času opraviti kakšno dobro delo, kot je pomoč mlajšim pri malici (A55), da od tega tudi nekaj odnese in se nauči, da smo do drugih prijazni in ne nasilni. Kot sva že rekli, čisto preprečiti se medvrstniškega nasilja ne da, sploh ker ne moremo spreminjati učencev in njihovih družin, se pa da veliko delati na zmanjševanju (A56). Jaz res ne poznam primera, da bi lahko rekla, da povzročitelj nasilja izhaja iz družine,

kjer je vse v najlepšem redu. Sama staršem tudi rada rečem, da bo ta učenec pri nas samo devet let in mi bomo ta čas preživeli, oni pa bodo z njim še naprej. Žal slišim tudi zgodbe, da je recimo kak učenec, ki je bil povzročitelj nasilja že v osnovni šoli, pa si starši tega niso želeli priznati, kasneje zapredel v kriminal ali da je pretepel mamo (A57) ali kaj podobnega. Ampak tukaj pa mi ne moremo več pomagati. Ko smo želeli, smo naleteli na gluha ušesa, zdaj je pa prepozno.

INTERVJU B

JAZ: Najprej na splošno, ali menite, da se učenci na vaši šoli počutijo varne in po čem tako sklepate?

SD2: Ja, mi vsako leto delamo anketo pred koncem šolskega leta, kjer se jih povprašuje o zadovoljstvu o različnih stvareh, npr. urniki, odmori, kako poteka pouk, počutju v šoli, varnost... (B1) Eno od vprašanj je tudi ali se počutijo varne. Vsako leto na anketo odgovarjajo vsi učenci od 1. do 9. razreda in pride mogoče tu in tam učenec na razred, ki odgovori, da se ne počuti varno (B2). Torej, če govoriva o številkah, je na šoli 470 učencev, od tega bi mogoče 5-10 posameznikov napisali, da se ne počutijo varne. Glede na anketo zelo majhen delež. Da bi pa kdaj kateri učenec sam izjavil, med kakšnim pogovorom, da se ne počuti varno, to pa se še ni zgodilo.

JAZ: Zdaj pa če greva naprej na tematiko medvrstniškega nasilja, kako pogosto ga na vaši šoli zaznavate, opazite?

SD2: Zdaj, če najprej dorečeva kaj medvrstniško nasilje je. Zdaj se mi zdi, da smo prišli že tako daleč, da vsako neprimerno opazko ali besedo lahko spremenimo v nasilje, čeprav gre lahko za razvojno povsem običajne stvari. Tako da to, da se dva sošolca skregata ali mogoče celo stepeta, recimo zaradi žoge, to se dogaja pogosto, ne bi pa tega umestila v medvrstniško nasilje (B3). Sploh v nižjih razredih je ta fizični kontakt otrokom zelo blizu, sploh med igro. Ampak tu ne gre za nek strah enega pred drugim, gre za neprimeren odziv v določeni situaciji, ki pa se lahko hitro reši in sta čez pol ure že najboljša prijatelja. Ko pa pride do nekega izražanja moči oz. premoči nad nekom, ko se to tudi ponavlja in se ta nekdo počuti ogroženega, to pa je medvrstniško nasilje. In ja, tudi pri nas se občasno to dogaja (B4), v zadnjem času pa se predvsem seli na splet (B5). Tam se tudi nekoliko izmika očem šolskih delavcev, kot tudi očem staršev. Mi praviloma zvemo za tako zadevo, ko je že zelo daleč. Torej ne na začetku tega pojava ampak, ko stvar že dolgo traja in je večja škoda že narejena.

JAZ: Ja, glede medvrstniškega nasilja se strinjam. Nasilje na splošno na šoli se zagotovo dogaja dnevno ampak tudi za nas, socialne delavce je pomembno, da vemo, da ni vse medvrstniško nasilje. Pri tem bi sama izhajala iz definicij, da gre za namerno nasilno vedenje ali dejanje, ki se ponavlja z namenom škodovati drugemu in nad njim uveljavljati svojo moč.

SD2: Ja super, glede tega se strinjava in obe veva o čem govoriva in ostalo nasilje v tem primeru dava na stran. Prej sem omenila samo fante, se pa tudi pri dekletih zgodi, da se spreta, ena drugi reče, da je krava ampak to je momentalno. Čez eno uro se ohladita in sta dalje prijateljici, kot da se ni nič zgodilo.

JAZ: Torej medvrstniško nasilje, kako ga opazite? Pridejo mogoče žrtve do vas, pridejo razredniki, kdo drug?

SD2: Jaz delam na tej šoli že leta in ko učence spremljam od prvega razreda dalje, jih tudi dobro poznam. Nekateri izražajo neko večjo tendenco, se izražajo na bolj agresiven način in na te sem pozorna, jih še posebej dobro spremljam (B6). Včasih pridejo žrtve same povedati (B7), npr. nekdo mi stalno jemlje stvari, me poriva, me žali itd. Včasih pa se tudi opazi, med odmori, v razredu (B8). Vsi odmori so pokriti z dežurstvi učiteljev po celi šoli, učenci niso nikjer in nikoli sami, tako da včasih sami opazimo. Je pa zagotovo kdaj tako prikrito, da ne vidimo in ne zaznamo. V tem primeru pridejo povedat kakšni učenci, prijatelji, ki to opazijo (B9), sploh ko gre za spletno nasilje. Povejo meni, razredničarki, kakšnemu učitelju, ki mu zaupajo, različno. Večkrat pa pride do nas tudi preko staršev. Nek starš, niti ne starš žrtve ampak en starš, ki je zaznal kaj se dogaja, javi v šolo (B10), npr. da po spletu krožijo določeni neprimerni komentarji.

JAZ: Kaj pa poleg spletnega nasilja, katere vrste medvrstniškega nasilja še opazite?

SD2: Ja, v zadnjih letih se večinoma res seli na splet (B11). Pred leti je bilo več fizičnega nasilja, zdaj pa je tega manj (B12) in se seli na splet. Pogosto pa je tudi psihično nasilje, to je zasmehovanje, draženje, izločanje iz skupine, poniževanje (B13). Za spolno nasilje pa moram reči, da ga ne opazimo (B14), ne morem pa zagotovo trditi, da ga ni. V osnovni šoli so si mogoče učenci po spolu še dokaj narazen, dekleta se držijo za sebe in fantje za sebe, je med njimi še en most. Tako da pri nas se pojavlja spletno, fizično in psihično nasilje.

JAZ: Kaj pa same žrtve in povzročitelji medvrstniškega nasilja, opazite kakšne značilnosti, ki so skupne enim ali drugim?

SD2: Žrtvam je skupno to, da verjetno nasilnež zazna, da se mu ta dotična žrtev ne bo postavila po robu (B15). Zbirajo si torej take učence, kjer vedo, da ne bo nekega upora, odziva. Žrtve so

torej bolj tihe, sramežljive, prestrašene in vse to daje povzročitelju občutek moči (B16). Povzročitelji želijo, da se jih žrtve bojijo, da jih lahko ponižajo (B17) in take posmaeznike, si tudi izbirajo. Pri povzročiteljih gre lahko za učence, kjer vemo, da je že v družini prisotno nasilje in so potem v šoli oni nasilni do drugih (B18). Včasih v nižjih razredih je bil nekdo žrtev, tarča v razredu, potem pa se je z leti fizično okrepil in zdaj se on spravlja na mlajše. Tu spet govorimo o občutku moči in prevlade. To bi rekla, da je pri nasilju opojno.

JAZ: Bi mogoče rekli, da eni ali drugi izhajajo iz določenih družbenih skupin? Bi lahko mogoče izpostavili otroke iz socialno šibkih družin, otroke s posebnimi potrebami, LGBTI+ otroke?

SD2: LGBTI+ ne bi rekla, imamo sicer enega otroka, ki izhaja iz takšne družine ampak ni bil v šoli nikoli tarča posmeha ali kaj podobnega. Tudi kar se tiče socialnega statusa, mi smo šola v takem okolju, kjer je skupen imenovalec učencem bolj ali manj, da njihov materni jezik ni slovenščina. Socialni status je tako pri vseh dokaj podoben. Prav tako pa to ni okolje, kjer bi bilo veliko socialne problematike, saj gre večinoma za delavske družine, recimo nek srednji sloj. Ne rečem da je ni ampak ni pa to izrazito. Prihaja pa tudi do sporov glede različnih nacionalnosti, sploh zdaj ko je aktualen spor na jugu med Albanci in Srbi (B19), to prinesejo otroci tudi v šolo. Seveda pa povod za to dajo starši, saj to slišijo doma od njih. Drugače pa na vsak tak spor ali situacijo zelo hitro odreagiramo, tako da ne preraste potem v medvrstniško nasilje. In zaenkrat nam uspeva.

JAZ: Kaj pa spol? Kako vpliva?

SD2: Zdaj glede na to kakšna populacija je, gre za družbo, ki preferira neke stvari. Imamo družine, kjer je že položaj žensk v družinah nekoliko drugačen in posledično tudi položaj deklet v teh družinah. Te spolne kategorije so zagotovo prisotne. Tako da način ravnanja z enim in drugim spolom v družini se odraža na učencih tudi v šoli, npr. dekleta morajo biti bolj podredljiva, poslušna, medtem ko fant pa lahko agresivno odreagira, udari in to ni nič hudega. Izvajajo pa dekleta več psihičnega nasilja, saj so verbalno močnejše (B20), spretnejše, medtem ko fantje pa več fizičnega (B21). Ne morem pa reči, da je nasilje v šoli na spolni osnovi, niti da bi se izražalo nasilje fantje proti dekletom ali obratno (B22) . Tega pa ni.

JAZ: Kaj pa samo vaše delo, kako vi odreagirate v primeru medvrstniškega nasilja? Kaj naredite?

SD2: No bom povedala zelo svež primer, zgodilo se je včeraj. Slučajno sem bila včeraj na hodniku pred koncem odmora, ko je eno dekle napadlo drugo dekle. Spor med njima se vleče

že en čas, o tem smo se že veliko pogovarjali. Ampak ponovno se je prejšnji dan na enem socialnem omrežju nekaj pojavilo, beseda je dala besedo in v šoli je eno dekle drugo fizično napadlo. Izpulila ji je šop las in jo s pestjo pošteno udarila na oko. Torej, jaz sem bila tam zraven. Najprej sem se pošteno namučila, da sem dala dekletu narazen. Potem sem ju še prostorsko ločila, da nista prišli v stik. Najprej sem se pogovorila z žrtvijo, jo pomirila (B23). Potem sem jo predala ravnateljici, ki je poklicala starše (B24) in so jo prišli iskat. Bila je zelo pretresena in ni bila zmožna nadaljevati s poukom. Potem sem govorila še s povzročiteljico (B25), obvestilo se je še njene starše. Danes zjutraj smo imeli z njo, starši in razredničarko še sestanek (B26). Dobila bo kazen, vzgojni opomin (B27). Obljubila je, da se ne bo ponovilo, ni pa čisto uvidela svoj del odgovornosti. Žrtev je danes ponovno prišla v šolo, obe imamo pod budnim očesom, sami sta ustno obljubili, da se bosta držali narazen (B28). Ta odnos bomo seveda nekaj časa opazovali in se z obema osebno pogovarjali (B29). Gre pa drugače že za starejšo zadevo, nasilje se je že dogajalo, predvsem verbalno, je bilo pa zdaj prvič tudi fizično. Torej smo pa obvestili starše, začeli postopek za kazen, mi nismo obvestili policije, je pa mama žrtve naredila prijavo na policijo (B30). In približno tako ravnamo tudi v drugih primerih. Nikoli se ne sooča udeležениh, vedno se dela ločeno z enim in drugim. Žrtev se vedno poskuša pomiriti in zaščititi (B31).

JAZ: Omenili ste, da ste vključili tudi starše. Kako drugače sodelujete s starši v primeru medvrstniškega nasilja? Najprej jih najbrž obvestite, kako pa dalje?

SD2: Običajno gre za telefonski klic, če gre pa za vzgojni ukrep pa morajo priti starši osebno v šolo. V omenjenem primeru smo z mamo žrtve tudi že osebno govorili, saj situacija traja že nekaj časa ampak tokrat je bil dovolj telefonski posvet.

JAZ: Kakšna pa je kaj praksa, so starši pripravljeni sodelovati z vami ali pogosteje ščitijo svoje otroke?

SD2: Odvisno. V tem primeru se je oče postavil na stran šole, tudi njemu se je fizično nasilje zdelo povsem neprimerno (B32). Nekateri starši pa svoje otroke žal učijo, da če jim kaj ni všeč ali če se branijo, da lahko udarijo (B33) in da je to prav. Tako da zelo različno. Mi ne moremo vplivati na vzgojo doma in na družine. Lahko samo pokličemo policijo in predamo zadevo naprej.

JAZ: Kako pa lahko na šolah zmanjšujemo in preprečujemo medvrstniško nasilje?

SD2: Zagotovo so preventivne delavnice en dober način in tega je tudi zelo veliko (B34). Vsi razredi imajo te teme na razrednih urah v obliki projektov (B35). In to se letno oddela v razredu vsaj 10 ur, predpisanih pa je 17 razrednih ur na šolsko leto. Tako da tega je kar veliko. Ne govorijo seveda samo o medvrstniškem nasilju ampak tudi o odnosih, reševanju konfliktov, socialnih veščinah (B36), itd. Učenci torej na teoretični ravni zelo dobro poznajo stvari. Je pa res, da je v praksi, sploh v določenih situacijah pa odreagirajo po svoje. Sploh ker so sami čustveno vpleteni in delujejo zraven še mnogi drugi mehanizmi. Mnogi povzročitelji se hranijo s tem, da imajo občutek premoči in to zapolnjuje neko njihovo potrebo. V teh primerih mislim, da vse preventivne delavnice naletijo na gluha ušesa. Tu bi morali ravnati drugače, žal smo pa v šolah glede kaznovanja, zelo slabo opremljeni (B37). Mi imamo tri vzgojne opomine, to so trije papirji, ki ne rešijo kaj dosti. Drugače pa tudi nadzor po celi šoli, kot sem že prej omenila, da učenci niso nikoli sami, da ni nekih skritih kotičkov (B38), kjer bi do nasilja lahko prihajalo.

JAZ: Kaj pa bi rekli glede šole in vodstva, se vam zdi da posvečajo dovolj pozornosti tej tematiki?

SD2: Ja, naša ravnateljica je zelo občutljiva, zelo senzibilna glede te teme in jemlje vsak pojav nasilja zelo resno (B39). Ni da bi kaj pometali pod preprogo. Tako da ja, se odziva in ukrepa (B40). Lahko rečem za medvrstniško pa tudi druge vrste nasilja.

JAZ: Za konec pa me še zanima, kako sami sebe doživljate, se čutite dovolj kompetentni za delo z medvrstniškim nasiljem v šoli? Bi potrebovali kakšna dodatna znanja, izobraževanja?

SD2: Jaz zdaj delam že toliko let na šoli, da lahko rečem, da so dodatna izobraževanja vedno dobrodošla, vedno izvemo kaj zanimivega (A41). Da bi pa rabila kako dodatno znanje kako ravnati pa ne bi rekla. Mislim, da kar dobro peljemo (A42). Držimo se teh navodil in protokola ravnanja ob pojavu nasilja. Na šoli smo tri svetovalne delavke tako da si med seboj pomagamo, se posvetujemo. Kolegica tudi vodi vse te preventivne programe, tako da smo skupaj dobro podkrepljene.

JAZ: Hvala, to je iz moje strani vse. Bi želeli mogoče še vi kaj dodati?

SD2: Ne, mislim da sva vse zajeli.

INTERVJU C

JAZ: Najprej malo na splošno, ali menite, da se učenci na vaši šoli počutijo varno in zakaj tako mislite? Kako to opazite?

SD3: Ja jaz bi rekla, da večinoma se počutijo varne (C1), nekateri pa se žal ne (C2). Ravno kar sem reševala eno situacijo, ko sta včeraj ena učenka 6. razreda in njena mama prišli do mene in povedali, da jo je starejša učenka na igrišču odrivala in ji grozila. Ravno v tem primeru je učenka sama povedala, da se na šoli ne počuti varno (C3). Potem smo sicer zadevo raziskali in ugotovili, da izvira iz spleta, da sta deklici že prej prišli v konflikt na socialnem omrežju. In sama bi rekla, da veliko tega spletnega nasilja, ki se dogaja v popoldanskem času ter potem prenaša v šolo, povzroča ta občutek, da se nekateri v šoli potem ne počutijo varne (C4) in da jih je strah prihajati v šolo. Včasih to opazimo, včasih tudi ne. V tem primeru je prišla učenka ob spremstvu mame sama povedat, včasih pridejo tudi kakšni prijatelji, skupina, včasih pa je ta strah tudi viden in ga zaposleni sami opazimo. Tako da ne morem reči, da se na šoli vsi učenci počutijo varno, kljub temu, da se trudimo in želimo zagotavljati varno šolsko okolje (C5).

JAZ: Kaj pa medvrstniško nasilje, kako pogosto ga na šoli opazite?

SD3: Bi rekla, da kar vsakodnevno (C6). Veliko stvari je tudi prikritih, se kasneje pokažejo (C7). Recimo fizično nasilje je veliko lažje opaziti, kot kakšno verbalno. Žaljenje, zmerjanje, govorjenje grdih besed,...to pa se dogaja kar pogosto (C8), tako osebno v šoli, kot tudi preko spleta. Včeraj sem imela tudi en primer, sta prišli dve sedmošolki povedati, da se skupina fantov zadnje čase pogosto spravljajo na punce. Pridejo do njih in jim rečejo npr. grda si, debela si, smrdiš, nihče te ne mara,...(C9) in to naj bi se dogajajo zdaj že na dnevni ravni. Tako da jaz moram reči, da je medvrstniškega nasilja na šoli kar veliko. Zato sem se tudi z veseljem odzvala na intervju, ker se mi zdi to zelo aktualna tema (C10).

JAZ: Torej se učenci tudi sami obrnejo na vas? Vas vidijo kot nekoga, ki jim lahko pomaga?

SD3: Ja se. Pridejo sami povedat v svojem imenu (C11), še večkrat pa pridejo povedat v imenu koga drugega, npr. da sošolca nekdo nadleguje (C12).

JAZ: Aha, kaj pa starši, se tudi oni kdaj obrnejo na vas?

SD3: Ja tudi. Sicer večkrat kličejo iz kakšnih drugih razlogov, recimo da se pritožujejo nad učitelji ampak ja, povejo pa tudi kakšno zadevo vezano na medvrstniško nasilje. Tudi oni kličejo včasih zaradi svojega otroka, včasih pa tudi, ker jim je otrok povedal, da se komu drugemu kaj dogaja (C13) in tako izpostavijo določene zadeve.

JAZ: Omenili ste že nekaj vrst medvrstniškega nasilja, ki se pojavlja na vaši šoli, kaj bi rekli, česa največ opazite?

SD3: Ja zadnje časa opazimo vedno več spletnega nasilja, žal pa za velik delež le tega sploh ne vemo (C14). Dogaja se pogosteje po pouku, tudi v popoldanskem času, potem pa se naslednji dan prenaša v šolo. V šoli drugače žal nimamo prepovedi telefonov (C15). Učenci ga lahko imajo pri sebi, ne smejo ga pa uporabljati. Bolje bi bilo najbrž, da bi jih mogli imeti v omaricah ali kaj podobnega ampak zaenkrat tega pravila ni. Posledično si lahko kaj pošiljajo tudi med odmori in tako stvari hitro zaokrožijo. Fizično nasilje je seveda tudi prisotno, ni pa ga tako veliko (C16). Več ga je med fanti. V nižjih razredih so mogoče bolj blage oblike, kakšno prerivanje, pri starejših pa lahko prihaja tudi že do hujših oblik, npr. resen pretep (C17). Zelo veliko pa je tudi verbalnega nasilja, tega bi rekla, da je največ (C18). Imeli pa smo tudi že oblike spolnega nasilja. Nazadnje je šlo za verbalno spolno nasilje, torej uporabo neprimernih besed starejšega učenca nad mlajšo učenko (C19). Tako da se tudi pojavlja, je pa tega malo.

JAZ: Kaj pa same žrtve in povzročitelji medvrstniškega nasilja, kakšne so kaj značilnosti enih in drugih? Kaj opazite?

SD3: Žrtve bi rekla, da so velikokrat tudi otroci s posebnimi potrebami (C20). Včasih se toliko ne znajdejo v družbi, nimajo tako dobro razvitih socialnih veščin (C21), tako da znajo izstopati kot žrtve. So še posebej ranljivi. Ravno imam v mislih en primer, gre za učenca v 5. razred, ki pa še nima odločbe. Za ostale je nenavaden, se slini, krili z rokami, ima značilnosti avtističnega spektra in se sploh ne zna vključevati med vrstnike. Tako da ta fant je velikokrat izpostavljen, žrtev posmeha, zbadanja. Učenci opazijo, če je nekdo drugačen, če nekdo izstopa in še posebej, če je ta oseba ranljiva (C22). In prav taki so običajno žrtve.

Potem pa za učence, ki povzročajo medvrstniško nasilje bi rekla, da so učenci, ki si vse dovolijo (C23). To so učenci pretirano zaščitniških staršev (C24), vzgoja doma je zelo permissivna in potem nimajo nobenih meja (C25). Zato si dovolijo vse reči in narediti, tako učiteljem, kot tudi vrstnikom. Potem pa seveda tudi neurejene razmere doma se lahko kažejo kot nasilno vedenje v šoli (C26).

JAZ: Bi rekli, da eni ali drugi izhajajo iz določenih družbenih skupin? Bi lahko mogoče izpostavili otroke iz socialno šibkih družin, LGBTI+ otroke?

SD3: Ja to pa je res. Imamo dve punc, obe sta javno povedali, da sta istospolno usmerjeni in potem sta bili iz strani sošolcev, no in sta občasno še vedno, deležni verbalnega nasilja (C27).

Oče enega dekleta se je sam obrnil na nas in izpostavil vso to zasmehovanje. Oni dve pa zelo odprto govorita o svoji spolni usmerjenosti, tako da mi je res žal, da to med vrstniki ni dobro sprejeto.

JAZ: Kaj pa spol, ima kakšen vpliv na vloge?

SD3: Ne, jaz bi rekla da ne. Je nekako sorazmerno. Tako eni kot drugi so včasih žrtve, včasih povzročitelji (C28). Kot sem že omenila, pa zna biti pri fantih več fizičnega nasilja, to je zelo vidno (C29), punce pa povzročajo več psihičnega nasilja in znajo to bolj prikriti (C30). Ne smemo pozabiti, da so tudi punce lahko zelo zvite in nesramne.

JAZ: Kak pa je postopek, ko pride do medvrstniškega nasilja? Kako reagirate, kaj storite?

SD3: Najprej se pogovorim s sodelujočimi učenci in raziščem kaj se je sploh zgodilo (C31). Potem se povežem z razredniki obeh učencev. Vedno preverim, če sta razrednika z dogajanjem seznanjena. Če nista, ga oz. jo seznanim jaz in se povežemo (C32). Skupaj nato naredimo načrt pomoči (C33). Nato obvestimo starše, če je potrebno jih povabimo še na sestanek (C34) v šolo. Preko staršev preverimo tudi kako se žrtev počuti, če je fizično v redu, če je prestrašen, če se počuti varno in ga z njihovo pomočjo zaščitimo (C35). To je sploh potrebno, ko gre za kakšno hujšo obliko nasilja. Potem pa sodelujemo še s celim razredom, se pogovorimo s pričami (C36), grem na kakšno razredno uro, da nagovorimo to temo. Če je potrebno, imamo tudi šolskega policista (C37), s katerim pa se potem naša ravnateljica poveže in ga vključi.

JAZ: Kaj pa starši, dajo mogoče oni kdaj prijavo na policijo?

SD3: Ja, se je tudi že zgodilo, da starši vključijo policijo (C38), so sicer redki primeri ampak lahko pride tudi do tega.

JAZ: Rekli ste, da v primeru nasilja starše obvestite, lahko tudi povabite na sestanek. Kako potem sodelujete z njimi?

SD3: Ja, tako je. Pri povzročiteljih, starši večkrat pridejo osebno v šolo, saj pri njih sledijo ukrepi, eden od teh je tudi vzgojni opomin (C39). Ko učenec dobi vzgojni opomin, se zanj naredi individualni načrt (C40). Tako da starši so s tem seznanjeni in pri tem tudi sodelujejo. Tako je bilo recimo pri fantu, ki sem ga omenila, da je povzročal spolno nasilje. Staši so sicer minimalizirali vse skupaj, ga želeli braniti ampak tukaj šola ni popuščala. Dogovorili smo se, da se bo redno srečeval z razrednikom, da bo tedensko pisal dnevnik svojih dejanj, kako je to vplivalo na druge (C41) in da bo tudi pri meni imel nekaj srečanj, da greva skozi čez njegova dejanja ter pogledava, če je kak napredek. Tako da, v tem primeru smo tako sodelovali.

JAZ: So pa načeloma starši pripravljeni sodelovati z vami ali bolj branijo svoje otroke?

SD3: Ja, na splošno bi rekla, da so starši zelo zaščitniški do svoji otrok (C42), tudi glede drugih zadev. Zato je včasih težje pomagati. Vsak vidi samo svojega in ne vidi širše situacije. So pa še vedno nekateri starši zelo odprti in zelo sodelovalni, jih je pa žal manj.

JAZ: Kaj pa na šoli delate za zmanjševanje in preprečevanje medvrstniškega nasilja? Kakšna je preventiva?

Naša psihologinja se zelo aktivno ukvarja s tematiko medvrstniškega nasilja, vodi tudi preventivne delavnice, pogovorne ure, individualne pogovore z učenci (C44)... Imamo tudi preventivne razredne ure na to temo (C45). Učencem na predmetni stopnji predstavi nasilje, v kakšnih oblikah se pojavlja, da to ozavešijo. Potem se pogovarjajo tudi o empatiji, odnosih, o preprečevanju nasilja,... (C46) V zadnjem času je bilo na naši šoli res veliko nasilja, zato smo povabili tudi policista, ki je prišel na šolo in učencem na predmetni stopnji predaval o medvrstniškem nasilju (C47). To je bilo ravno prejšnji teden. Moram reči, da so 6. in 7. razredi zelo poslušali in sodelovali, 8. in 9. pa ne ravno, so vse skupaj vzeli bolj kot šalo in se policistu celo smejali (C48). Kljub temu, da so bili policisti v šoli, pred njimi, njim je bilo to vse smešno. Kar je bilo meni presenetljivo in zaskrbljujoče.

JAZ: Zanimivo, policija se mi zdi taka avtoriteta, do katere še mi odrasli čutimo neko spoštovanje, mogoče celo strah.

SD3: Ja, seveda, tudi mi tega nismo pričakovali. Ampak kot sem že rekla, nekateri učenci so res povsem brez meja in brez filtra. Pred njimi lahko stoji kdorkoli, od policista do ne vem koga. Nekega spoštovanja nimajo. In prav ti učenci so potem nasilni, drznejo si reči marsikaj in posledice jih ne zanimajo. V marcu in aprilu bomo imeli na šoli še delavnice na temo medvrstniškega nasilja za predmetno stopnjo. Povezali smo se z organizacijo oz. društvom Brez izgovora, tako da bodo oni pripravili program in jih odvodili (C49).

JAZ: Kaj pa vodstvo šole, bi rekli da posveča dovolj pozornosti medvrstniškemu nasilju?

Ja, jaz bi rekla da je vodstvo kar pozorno in občutljivo, sploh ker je tega tako veliko (C50). Dobro sodelujeva obe s psihologinjo, tako z ravnateljico, kot tudi podravnateljico. Svetovalna služba dosti sodeluje z ravnateljico in podravnateljico tudi na kolegijih (C51). Tam skupaj nagovorimo teme, ki jih starši izpostavijo, npr. en oče je izpostavil, da se otroci zelo zgledujejo po spletnem vplivnežu, Andrew Tate, če si mogoče že slišala. To je kriminalec, ki se ukvarja s trgovino ljudi, ponižuje ženske, je nasilen, tako da je zelo slab lik, otroci pa se žal zgledujejo

po njem. To je zaskrbljujoče. Tako da ta primer smo recimo predebatirali z ravnateljico in ona se potem poveže s starši, jim pove kaj smo se pogovorili, kaj bomo naredili, itd.

SD3: Za na konec pa še eno vprašanje o vas, bi sami zase rekli, da ste dovolj kompetentni za delo z medvrstniškim nasiljem? Bi želeli kakšna dodatna znanja, izobraževanja?

JAZ: Ja, dodatna znanja in izobraževanja vedno pridejo prav (C52). Ko si zaposlen, so stalna strokovna izpopolnjevanja tvoja dolžnost, saj se marsikaj spreminja (C53). Drugače pa bi rekla, da sem (C54). Če pa pride do kakšne zadeve, ki pa gre izven mojih okvirjev, pa imam ob sebi sodelavko psihologinjo, s katero se poveževa in delujemo v timu. Kot že rečeno pa delamo tudi z razredniki in vodstvom. Tako da mislim, da je to področje dobro pokrito.

JAZ: No super. To je iz moje strani vse. Bi želeli še sami kaj dodati, kakšno zaključno misel.

SD3: Hmm. Meni je predvsem žal, ko sva v prvi točki govorile, da se na šoli vsi učenci ne počutijo varne. Šola je prostor, kjer bi se morali počutiti varne. Tukaj preživijo res veliko časa. Sploh zato, ker nekateri prihajajo res iz kaotičnih družin, kjer ni nobene varnosti in zato bi v šoli morali imeti občutek, da tukaj pa je v redu, tukaj so na varnem. Pa se žal vsi ne. Sicer veliko dežuramo po šoli, pokrivamo vse prostore in odmore, opazujemo dogajanja (C55) ampak žal še vedno kaj ostane skrito in vseh ne moremo zaščititi.

INTERVJU D

JAZ: Če bi mogoče začeli bolj na splošno, kaj menite, se učenci na vaši šoli počutijo varne?

SD4: Če gledava na splošno, iz mojega vidika oz. informacij, ki jih imam, na splošno se počutijo varne (D1). So pa tudi izjeme, ki se ne počutijo varne (D2). Zdaj zjutraj sem imela en primer, ena deklica je prišla k meni, ki ima težave, ne bom rekla od začetka z medvrstniškim nasiljem, že od prvega razreda dalje. Delno je sicer za to odgovorna tudi sama. Že od začetka je bolj konfliktna, hitro se razjezi, ne zmore kontrolirati svojih čustev in vrstniki je zato ne marajo in ne sprejmejo. Ona sama je že večkrat rekla, da se ne počuti varne, ker iz dneva v dan ne ve kaj jo v razredu čaka (D3). Danes mi je razlagala, da si odmorov ne želi in se jih pravzaprav boji (D4). Učencem je odmor nekaj veselega, da se lahko sprostijo, pogovarjajo, družijo. Ko pa se nekdo boji odmora, ko se boji da učitelji zamudijo, pa ni v redu in več hec. Tako da imamo tudi take primere. Ni jih veliko, tisti ki so, pa so zelo intenzivni. Jim pa seveda pomagamo, se pogovarjamo z njimi, iščemo rešitve (D5). Midve sva se prej pogovarjali s to deklico skoraj eno

uro in ko je šla od mene, sem jo vprašala, če se zdaj malo boljše počuti. Rekla je: »Zdaj se pa super počutim, kot da bi neko breme padlo iz mene.«

JAZ: Najbrž ji manjka med vrstniki nekdo, s kom bi se lahko pogovarjala.

SD4: Ja, ona v razredu nima nobene prijateljice in je povsem izločena (D6). Jaz bi sicer rekla, da je ona sama nekaj k temu doprinesla. Isto je pri odraslih, če mene recimo nihče v kolektivu ne mara, je zagotovo nekaj narobe tudi pri meni. Seveda pa ne moremo reči, da je žrtev zdaj vsega sama kriva. To zna biti pa zelo boleče in travmatično, sploh v teh letih (D7).

JAZ: Pa če nadaljujete z medvrstniškim nasiljem, kako pogosto ga na vaši šoli opazite, zaznavate?

SD4: Zadnje časa ga imamo kar veliko. Sploh psihičnega je zadnje čase veliko, fizičnega malo manj. Kakšne žaljivke, zmerjanje, izločanje iz skupine,... (D8) to bi rekla, da je kar na tedenski ravni (D9). Veliko pa je seveda prikritega, za katerega sploh ne vemo. Imamo ravno en primer, za katerega zelo dolgo nismo vedeli da se dogaja, ker otroci niso upali povedat. To je bilo v 4. razredu, kjer so bili učenci izredno prestrašeni in so se nasilnežev res bali (D10). V ospredju sta bila dva fanta, ki sta bila zelo nasilna, potem pa sta za seboj potegnili še par fantov, tako da je nastala skupinica petih nasilnežev. Ostali pa niso upali povedati niti razredničarki (D11), ne glede na to, da gre za razredno stopnjo in je razrednik skoraj ves čas prisoten. Pa tudi sama ni opazila, je bilo vse skupaj zelo prikrito. Med odmori, sploh ko je šla učiteljica na stranišče, se je dogajalo marsikaj, recimo nasilneži so ostale učence izsiljevali za denar (D12). Otroci so zdaj tudi povedali, da so šli na športni dan in ta dva fanta sta otrokom iz nahrbtnikov pokradla sladkarije, jih prežvečila in potem pljunila nazaj v nahrbtnike (D13). To se mi zdi taka zelo podla oblika nasilja. Prisotno pa je bilo tudi fizično nasilje, sploh nad enim fantom, ki ni bil del družbe teh petih. So ga potiskali, spotikali, pa tudi topli. To sta prišla povedati starša tega fanta. Rekla sta, da je deček doma povedal, da je med glavnim odmorom šel na stranišče, teh pet fantov pa za njim. Tam so ga vrgli na tla in topli (D14).

JAZ: Omenili ste že verbalno, psihično nasilje, pa tudi fizično. Katere vrste medvrstniškega nasilja bi rekli, da največ opazite?

SD4: Ja, verbalno, psihično tega je zagotovo največ (D15). Žaljivke, zmerjanje, norčevanje, izločanje iz skupine, poniževanje,... (D16) vsega tega je veliko. To so take boleče opazke, recimo vem da so za eno deklico enkrat celo na šolsko oglasno desko napisali »Eva je grda«. In potem, ko je bila pri meni na pogovoru, je rekla da vsak dan posluša, da je grda, da je debela,

da smrdi, ipd. (D17) To je strašno težko za otroka. Pa tudi preko socialnih omrežij, spletno nasilje je pogosto. Potem pa se to prenaša v popoldanski čas, po pouku, ko čakajo na avtobus in tako naprej. In seveda obratno, kar je bilo popoldan, pride naslednje dopoldne v šolo...in se vrtimo v začaranem krogu (D18). Za marsikateri primer spletnega nasilja mi sploh ne vemo oz. izvemo zelo pozno. Zdaj vem, da smo imeli v 5. razredu primer snemanja in fotografiranja brez dovoljenja, potem pa se je to objavilo na splet in sledilo je norčevanje (D19). Lani pa vem, da je bil en primer, ko je cel razred naredil skupino na Facebooku in so jo poimenovali »skupina brez Bosancev«, to je bil pa en njihov sošolec (D20). To ne sprejemanje drugih nacionalnosti je problem zadnje čase, saj imamo na novo kar nekaj učencev s Kosova pa tudi kar nekaj iz Bosne (D21). Ko ti učenci, sploh iz Kosovega pridejo, ne znajo skoraj nič slovensko in niti ne vedo kaj se sošolci o njih pogovarjajo. Ko pa se naučijo slovenščine pa začnejo razumevati, pa postane to lahko zelo boleče. Veš kako težke stvari so to, sploh za otroka, ki še nima razvite osebnosti, ki še nima trde kože (D22). In to izločanje je vsekakor ena od vrst nasilja.

JAZ: Kaj pa mogoče spolno nasilje? Se tudi s tem kdaj srečujete?

SD4: Ja spolnega nasilja pa je veliko manj kot ga je bilo včasih (D23). Imeli smo težave predvsem z otipavanjem. Fantje so dekleta pogosto otipavali (D24) ampak smo na tem veliko delali, veliko ukrepali, vključili smo tudi policijo in to nam je uspelo preprečiti in zmanjšati. Mogoče se tu pa tam srečujemo še s kakšnimi grdimi, vulgarnimi besedami (D25), drugače pa bi rekla, da je spolnega nasilja res malo.

JAZ: Pa če omeniva še malo žrtve in povzročitelje nasilja, kaj bi rekli, kakšne so značilnosti enih in kakšne drugih? Opazite, da jim je kaj skupnega?

SD4: Ja, to pa res opazimo. Pri nasilnežih oz. povzročiteljih nasilja je zanimivo to, da znajo biti zelo prijetni v pogovoru (D26). Znajo ti zlesti pod kožo, so vljudni, prijazni in se res znajo pogovarjati. Včasih prav manipulirajo z odraslo osebo in kar težko verjameš, da je tak otrok nasilnež do vrstnikov (D27). No, to je moja izkušnja. Ne velja to sicer za vse, je pa kar pogosto. Opazim, da so nasilneži velikokrat tudi otroci, ki so materialno in finančno zelo dobro preskrbljeni, dobijo vse kar si zaželi (D28), starši jim vse omogočijo. Jim pa doma včasih manjka ljubezni in čustvene podpore (D29). Tega, kar se ne da kupiti. Doma seveda prevladuje permisivna, popustljiva vzgoja (D30). Starši jih vzgajajo v misli, da so glavne zvezde, da lahko počnejo kar želijo, da so nedotakljivi in da lahko komurkoli rečejo ali naredijo kar želijo. Na drugi strani pa je pri žrtvah ravno obratno. So bolj sramežljive, tihe (D31). Prej sem že omenila druge nacionalnosti (D32), so običajno materialno manj preskrbljeni, izhajajo iz socialno

šibkejših družin (D33). Včasih imajo že doma neurejen družinske razmere, je doma prisotno nasilje, potem pa pridejo v šolo in se tu nadaljuje (D34). Ni jim lahko in tudi sami pogosto ne najdejo izhoda oz. se z vlogo žrtve kar sprijaznijo.

JAZ: Bi rekli mogoče še, da imamo spol določen vpliv na vloge?

SD4: Ne, mislim da ne. So oboji lahko tako žrtve kot nasilneži. Včasih znajo biti dekleta še bolj nasilna, sploh kar se psihičnega nasilja tiče (D35).

JAZ: Kaj pa pravzaprav naredite, ko pride do medvrstniškega nasilja? Kako reagirate, kako ukrepate?

SD4: Ukrepati poskušamo takoj. Mi na ravni šole vedno, ko pride do medvrstniškega nasilja, se pogovorimo tako z žrtvijo kot nasilnežem, vsakim posebej in pogovor zapišemo (D36). Potem povabimo na pogovor še starše obojih (D37). Na šoli se določi en tim, ki bo obravnaval ta primer nasilja (D38). Skliče ga ravnatelj. Navadno smo v timu jaz, psihologinja, razrednik in pedagoginja. Porazdelimo si naloge kaj bo kdo delal. Naredimo individualiziran načrt za nasilneža (D39) in individualiziran načrt za žrtev, če jo moramo zaščititi (D40). Določimo pa tudi ukrepe. Če gre za vzgojni opomin, ga mora izreči učiteljski zbor (D41). O vsem seveda obvestimo tudi starše. Tako da meni, kot svetovalni službi vzame vsak primer veliko časa, veliko je pisanja in pogovarjanja. In res sem žalostna, ko vidim, da ni kaj dosti učinka (D42). Sploh, če starši ne sodelujejo. Imamo seveda tudi take primere, ko starši ne sodelujejo, ko branijo svojega otroka in ko rečejo, da smo mi iz otroka izsilili priznanje (D43). Starši so tudi strašno občutljivi in strašno radi grozijo z inšpekcijami (D44). Inšpekcija pa kar pogosto pride. Naš ravnatelj staršem, ki začnejo groziti reče, da naj kar pokličejo. Mi imamo čisto vest in smo pripravljeni to povedati in pokazati. Druge ni.

JAZ: Ko smo ravno pri sodelovanju s starši, je veliko takih primerov pretirano zaščitniških staršev ali še vseeno prevladujejo sodelujoči? In kako potem sodelujete z njimi?

SD4: Vedno bolj gre za zaščitniške starše. Jaz sem zdaj že veliko let tukaj in ko pogledam za nazaj, bi rekla, da so bili včasih starši veliko bolj sodelovalni, zdaj pa vedno manj. To so zdaj otroci staršev, ki so že sami živeli zaščitniško življenje, tako da bi rekla, da to so razvajeni otroci razvajenih staršev (D45). To njihovo toleriranje se zdaj še potencira. Postali so pravi individuumi, samo jaz in moj otrok, pa nihče drug. Mojemu ne sme nihče nič narediti, če pa moj komu kaj, pa to ni problem (D46). Taka dvojna merila. Mene najbolj moti, ko starši nasilnežev rečejo: »Ja, če ga je udaril, si je že zaslužil.« (D47) Isto je z žalitvami. To je zelo

pogosta in slaba miselnost, ki pa jo pri starših zelo težko spremenimo oz. izkoreninimo. Če otroku dajemo tako sporočilo, potem me ne čudi da je tako, kot je. Mi jim seveda vedno poskušamo dati roko ampak če ti ne dajo roke nazaj, potem težko kaj narediš (D48). Taki nam pogosto samo grozijo, saj vemo, napad je najboljša obramba. Pa tudi doma mečejo slabo luč na šolo in otrok prihaja z miselnostjo, da je šola slaba, da mi nimamo pojma, da smo proti njemu (D49) in posledično ne upošteva nobene avtoritete v šoli. Tu pa imamo žal zvezane roke. So pa tudi starši s katerimi se da pogovoriti in s katerimi se da sodelovati (D50), da skupaj najdemo rešitev za njihovega otroka. Je pa takih vedno manj.

JAZ: Kaj pa policija? Sodelujete tudi z njimi?

SD4: Ja, sodelujemo tudi s policijo. Pred kratkim je prišlo v 4. razredu do fizičnega nasilja in mama žrtve je podala prijavo na policijo (D51). Ko se poda prijava na policijo, se seznani tudi CSD (D52). Par dni nazaj so me iz CSDja klicali in obvestili, da so dobili ta primer. Tako je običajno, da policijo obvestijo starši in sami podajo prijavo. Če pride do kakšne hujše oblike nasilja, pa smo prijavo podali že tudi mi (D53). In v primeru ko pride na šolo policija, opravijo pogovore s sodelujočimi učenci. Pri pogovoru je vedno zraven tudi ena od nas strokovnih delavk, da učencev ni strah oz. se počutijo bolj varne. Seveda pa se vedno o tem obvesti tudi starše. Potem se zapiše zapisnik, ki se avtomatsko pošlje na CSD, oni pa potem dalje ukrepajo.

JAZ: Aha, tako je torej z ukrepi. Kako pa na šoli zmanjšujete in preprečujete medvrstniško nasilje? Kakšne je preventiva?

SD4: Veliko se dela na razrednih urah, ki so namenjene posebej tej tematiki (D54). Imajo tudi razna predavanja, učne ure, delavnice na to temo (D55). Imamo en preventivni projekt za 5. razrede s strani policije, ga vodijo oni (D56). Zdaj ko imamo več težav z medvrstniškim nasiljem v 4. razredu pa smo policista povabili tudi tja, je prišel in odvodil eno razredno uro na to temo. Potem preventiva je tudi, da z dežurstvom pokrivamo celo šolo, da ne dovolimo zadrževanja pod stopnicami ali v garderobah (D57), kjer se to nasilje pogosto dogaja. Vse učitelje in druge zaposlene tudi izobražujemo na tem področju (D58). Pomembno je, da nikoli nihče ne pogleda v stran, tudi če se samo dva fanta malo »ravsata« (D59). Na prvi pogled lahko izgleda nedolžno, v resnici pa velikokrat ni. Mogoče vsako prerivanje res ni medvrstniško nasilje, ne spodbujamo pa nobenega nasilnega vedenja, tudi če gre za fantovsko grobo igro (D60). Opozorimo, da to ni hec, to ni primerno vedenje in to preprečujemo.

JAZ: Bi rekla da šola oz. vodstvo šole posveča dovolj pozornosti medvrstniškemu nasilju?

SD4: Ja, jaz bi rekla da ogromno. Naš ravnatelj se veliko vključuje v te stvari (D61). On je tudi karakterni tak, da se ga take stvari dotaknejo in zato nikoli ampak res nikoli ne pogleda v stran. Res moram reči, da se intenzivno ukvarja s tem in tudi sodelavce spodbuja, da so tudi oni občutljivi na to tematiko (D62). Tudi mi moramo vedno najprej obvestiti njega, ko do česa pride in on da nadaljnja navodila, kako ukrepamo. Sam se s sodelujočimi učenci pogovarja, gre večkrat po razredih in se aktivno vključuje (D63) v samo dogajanje. Ne vem kako so kaj drugi ravnatelji ampak proti našemu res ne morem reči nobene besede kar se tega tiče. Ničelna toleranca do nasilja je njegovo in naše vodilo (D64). Večkrat reče, da kdor se tega ne drži, ne more biti del našega kolektiva.

JAZ: Kaj bi pa rekli zase, se vam zdi, da ste dovolj kompetentni za delo z medvrstniškim nasiljem v šoli? Ali bi potrebovali kakšno dodatno znanje, pomoč?

SD4: Jaz bom tako rekla, tisto kar lahko naredim, zmeraj naredim. Ugotavljam pa, da bolj kot sem starejša, bolj se me neke stvari dotaknejo in bolj me boli, da imam zvezane roke (D65). Bojim se, da nisem dovolj kompetentna za to, kar prihaja. Vedno več je socialnih omrežij, spletnega nasilja, nesodelovalnih staršev in tukaj ne vem kako bomo v prihodnosti delovali (D66) in reševali zadeve. Tukaj imam pomisleke.

JAZ: Hvala za iskrenost. To je iz moje strani vse, bi želeli še vi kaj dodati?

SD4: Jaz mislim, da sva vse zajele. Tematika je res aktualna, sem vesela, da se mladi z njo ukvarjate.

INTERVJU E

JAZ: Začniva na splošno, kaj menite, se učenci na vaši šoli počutijo varne? In po čem tako sklepate?

SD5: Jaz, po mojem občutku, bi rekla, da se po večini počutijo varne (E1), zna pa se zgoditi da kak učenec tudi ne (E2), sploh če je izpostavljen kakšnemu nasilju, če gre za kako neprimerno vedenje sošolcev proti njim, (E3) ipd. Ne morem si zatiskati oči in reči, da tega ni. Pridejo pa učenci v takem primeru sami do svetovalne službe in povejo ali pa povejo razredničarki in se ona obrne na nas.

JAZ: Kako pogosto pa na vaši šoli zaznavate medvrstniško nasilje?

SD5: Statistične analize nimamo narejene, da bi si z gotovostjo upala trditi o kakšnih številkah. Lahko pa rečem, da je na šoli več kot 700 učencev in včasih se lahko dogaja kaj na dnevni ravni. Ni pa seveda vedno tako (E4). Problem zame je, ko v pogovorih izvem kaj za nazaj, ko je škoda že narejena. Včasih res opazam, da učenci nimajo občutka drug za drugega, ni empatije (E5). Niti ne razumejo, da so kaj narobe naredili. Pravijo, da niso nič naredili, da je šlo samo za hec, v resnici pa je za tem neustrezno in nesprejemljivo vedenje do drugega (E6).

JAZ: Kako pa opazite to medvrstniško nasilje? Pridejo učenci v primeru pojava do vas?

SD5: Ja, včasih se žrtve same obrnejo name (E7), včasih pridejo sošolci povedati (E8), včasih me opozori učitelj, ki kaj opazi (E9). Na razredni stopnji razredničarka opazuje dinamiko v skupini in če kaj opazi, me opozori ter prosi za pomoč (E10). Imela sem primer, ko sem potem delala s skoraj celim razredom, pogovore ena na ena (E11). Pa tudi nekaj ur v razredu sem bila prisotna, žal pa manj kot bi si želela. Tako da različno. Poleg tega, da mi pridejo povedati, pa lahko tudi sama kaj zaznam (E12), pogosto pa se name obrnejo tudi starši, če kaj zaznajo, da se dogaja (E13). Sploh če se stiska učenca kaže doma, potem starši pokličejo in prosijo za pomoč.

JAZ: Kakšne vrste medvrstniškega nasilja pa največ opazite?

SD5: Jaz bi rekla, da je največ psihičnega, sploh verbalnega (E14). Pred leti je bilo več fizičnega, zdaj pa je to upadlo (E15) in prevladuje verbalno. Tudi spletnega je kar veliko, imamo pa mi manj vpogleda v to (E16), sploh v dogajanje na družbenih omrežjih. Ga pa vendarle rešujemo, saj se potem prenese v šolo.

JAZ: Kaj pa spolno medvrstniško nasilje? Se tudi s tem kdaj srečujete?

SD5: Pa v bistvu ja, ravno pred kratkim sem dobila informacijo učenca, da se vrstnik želi veliko pogovarjati z njim o seksualnih zadevah, sili vanj s to tematiko, njemu pa ni prijetno (E17). V tem smislu sem jaz zaznala spolno nasilje, drugače pa niti ne, nimam informacij o drugih primerih (E18).

JAZ: Potem pa če greva na same žrtve in povzročitelje medvrstniškega nasilja, bi rekli, da pri enih in drugih opazite kakšne posebne značilnosti? Izhajajo eni ali drugi mogoče iz določenih družbenih skupin?

SD5: Težko sicer potegnem črto čez vse, zagotovo pa vsak povzročitelj nasilja izhaja iz neke situacije, da to počne. Imamo povzročitelje, ki imajo vsega preveč in odraščajo brez meja (E19). Vsak starš želi za svojega otroka najboljše, vendar včasih starši napačno ravnajo. Nekateri jim ne postavljajo jasnih mej, nekateri jim ne posvetijo dovolj časa, ljubezni (E20). Potem nekateri

imajo doma določen vzgojni stil, ki ni najbolj ustrezen (E21). Tudi ne vzpodbudno okolje doma, neurejene družinske zadeve,... (E22) Pa tudi ločeni straši in nasilje doma,...vse to lahko vpliva na otrokovo agresivno in nasilno vedenje (E23). Tudi občutek moči je lahko problem, ko povzročitelj uživa, ko se spravlja na šibkejšega (E24). To je velik problem, mislim pa da se v zadnjem času s tem nismo srečali. Za same žrtve pa bi rekla predvsem ta šibkost, to je zagotovo značilnost ki jim je skupna (E25). Učenci so pogosto nesramni in žaljivi tudi do nekoga, ki ni del njihove skupine (E26), ki izstopa mogoče zaradi zunanjega videza ali zaradi nekih stvari ki jih opazijo na njem (E27).

JAZ: Ima mogoče spol kakšen vpliv na vloge?

SD5: Ja, tudi ima. Včasih je veliko večji »hudič«, pod narekovaji, pri dekletih (E28). Fantje se mi zdi, da imajo bolj prepire in konflikte, ki seveda tudi niso ustrezni, vendar se v naslednjem trenutku pomenijo in gredo naprej. Temu niti ne bi rekla medvrstniško nasilje. Razvijejo lahko večjo konstruktivnost. Medtem ko dekleta znajo biti bolj »ostra«, tako opažam jaz. Pri njih je več prikritega nasilja, sploh psihičnega, kot je izključevanje (E29). To izključevanje sem prej pozabila omeniti, gre pa za zelo neprijetno stvar. Zadnjič sem reševala en primer, ko mi je rekel učenec, da on ni naredil nič narobe, da ga sošolci pač zelo vljudno zavračajo (E30). In to mi je kar nekaj stvari povedalo. Gre za zelo podlo stvar in res ni fajn. Tudi zame, ko to rešujem, je težko. Jaz vedno rečem, da če si z nekom nisi blizu in ne moreš sodelovati, potem ga pusti prim miru. Ne pa da so potem žaljivi in nesramni.

JAZ: Kako pa reagirate ko pride do samega primer medvrstniškega nasilja? Kaj naredite, kak je postopek?

SD5: Od primera do primera je odvisno. Vedno se najprej pogovorim z enim učencem, nato še z drugim (E31). Pa tudi s pričami, če je potrebno (E32). Če vidim, da je možno, da se mi sami usedemo skupaj in na konstruktiven način rešimo problem, to tudi naredim (E33). Včasih se pa to seveda ne da, predvsem odvisno od stopnje kršitve. Potem pokličem starše in jih obvestim (E34), sodelujem in se pogovorim tudi z razrednikom (E35). Po potrebi se sestanemo tudi z vodstvom in pokličemo starše na pogovor (E36). Po potrebi potem tudi ukrepamo, izdamo lahko tudi vzgojni ukrep (E37). Odvisno od kršitve, potem sledijo določene posledice.

JAZ: Vključite kdaj tudi policijo?

SD5: Ja tudi. Mi lahko vključimo policijo (E38), se je tudi že zgodilo, da so starši podali prijavo na policijo (E39).

JAZ: Kako pa drugače kaj sodelujete s starši, ko govorimo o medvrstniškem nasilju?

SD5: Kot rečeno, včasih jih obvestimo po telefonu, včasih povabimo na sestanek. Pomembno je, da se skupaj dogovorimo kako reagirat, kako ravnat (E40). Včasih je potrebno tudi pomiriti kakšne starše, ene in druge (E41). Lahko se zgodi, da starši reagirajo neustrezno. Zadnjič se mi je zgodilo, da je ena mamica žrtve počakala učenca, ki je bil na interesni dejavnosti in ga potem »napadla«, če je on tisti, ki njenemu počne to in to (E42). Take stvari tudi niso fajn niti niso primerne in tega ne dovolimo. Potem pride še do konfliktov na ravni staršev (E43), tako da je treba starše pravočasno pomiriti in usmeriti situacijo v pravo smer.

JAZ: Kaj pa tako iz prakse, vem da je sicer odvisno od vsakega posameznika, ampak bi rekli, da so starši v teh primerih bolj ali manj sodelovalni z vami in s šolo?

SD5: Ja, jaz bi rekla da ja. Ne spomnim se, da kdo sploh ne bi želel sodelovati. (E44) Je pa pomembno, da se za to tudi mi potrudimo in poskrbimo za konstruktivno komunikacijo (E45). Pomembno je, da staršem pomagamo in kot sem rekla, jih pomirimo. Konec koncev tudi starši ne vedo vedno kako reagirati, ko njihov otrok dela napake (E46). Sama sem se naučila, da jim moram dati občutek, da ni konec sveta, če se kaj zgodi ampak da se napake dajo rešiti (E47) in popraviti. Mogoče je kdaj kateri starš bolj zaščitniki, v smislu »moj pa že ni tak«, ampak pri primerih medvrstniškega nasilja se ne spomnim, da bi imela kdaj take težave.

JAZ: Kako pa na šoli zmanjšujete in preprečujete medvrstniško nasilje? Kakšna je preventiva?

SD5: Jaz mislim, da prva preventiva je imeti spoštljiv in korekten odnos na splošno (E48). Graditi neko povezovalno in spoštivalno klimo na šoli, pa tudi če si samo na hodniku z učenci v pogovoru (E49), ali kot učitelj v razredu ali v bolj neformalnih situacijah. Biti moramo vzgled učencem (E50). To je prva stvar. Nasilje vedno opazimo, nikoli ne pogledamo vstran (E51) ali ga minimaliziramo. Potem grajenje na medosebnih odnosih in na empatiji. Na razrednih urah preigravamo te teme (E52). Tudi odnosi znotraj pouka so pomembni, da imamo red, disciplino in natančno postavljena pravila, da se ve kaj je dovoljeno, sprejemljivo (E53) in kaj ne. Da ni dovoljeno vsakemu vse reči. Pomembno je, da učenci vedo kakšna so šolska pravila in hišni red (E54). In če ga nekdo krši, sledijo posledice. Pa ne mislim samo teh pisnih, administrativnih, kot so vzgojni ukrepi, ampak tudi kakšno dobro delo, družbeno koristno delo in podobne stvari (E55). Na šoli imamo tudi delavnice na to tematiko. Prejšnji teden smo imeli študente filozofske fakultete, ki so za učence od 6. do 9. razreda izvedli dve uri delavnic na temo čustev in odnosov (E56). Z njimi večkrat sodelujemo na tem področju. Tudi v 4. razrede pridejo v naslednjem tednu. Nenazadnje tudi z ustvarjalnim delom lahko krepimo te vrline, sploh na razredni stopnji.

Potem imamo večkrat tudi predavanja za starše in za pedagoške delavce (E57). Pa tudi roditeljski sestanki, kjer lahko nagovorimo starše (E58). Starši imajo težave s tem, kako vzgajati otroke in rabijo pomoč. Starši imajo različna stališča, tudi v zvezi z medvrstniškim nasiljem in zato jim moramo jasno povedati kako je na ravni šole (E59). Za učence pa imamo Klub učencev, šolsko skupnost, na kateri se pogovarjamo o tem (E60). Tam lahko učenci sami izrazijo težave s katerimi se srečujejo in kaj lahko naredimo za to. Tako, da imamo dosti široko preventivo in to se mi zdi super (E61).

JAZ: Kaj pa vodstvo, posvečajo dovolj pozornosti tej tematiki?

SD5: Jaz bi rekla, da ja, posvečajo kar veliko pozornosti (E62). Predvsem pa vsi skupaj, šola kot celota. Ugotavljamo, da bi sicer še več časa lahko namenili temu, da ga nikoli ni dovolj in da smo v dokaj zahtevnem obdobju. Tudi družba sama po sebi je taka, da je prisotno veliko nasilja, nestrpnosti in neprimerne komunikacije. In to je tisto kar najbolj vpliva na otroke, vse izhaja iz primarne družinske celice (E63). Glede na to, kar vse slišijo otroci doma, v medijih, na spletu,...tukaj težko pričakujemo, da bodo otroci drugačni (E64). To je moje stališče.

JAZ: Kaj pa bi za konec rekli zase, se vam zdi, da ste dovolj kompetentni za delo z medvrstniškim nasiljem? Bi potrebovali kakšna dodatna znanja, izobraževanja, podporo?

SD5: Jaz mislim, da sem dovolj kompetentna (E65). Dodatna znanja in izobraževanja so meni vedno zelo dobrodošla (E66). Všeč mi je, ker dve kolegici sodelujeta v programu Neon – program brez nasilja. Sta zelo močno vključeni in zato se tudi na ravni kolektiva veliko pogovarjamo o tem (E67), nam večkrat predavata. Tako da nismo samo svetovalna služba ampak sodelujemo vsi, kot celota. Pa tudi nove oblike nasilja se pojavljajo, tako da je treba iti s tokom, ne glede na to koliko delovnih izkušenj imaš (E68). Predvsem pomembno pa se mi zdi, da vidimo nasilje, da ga opazim in nikoli ne grem mimo (E69).

JAZ: To je iz moje strani vse, bi želeli še vi kaj dodati?

SD5: Jaz bi si želela, da bi večkrat pogovarjali o dobrih stvareh, o tem kaj lahko naredimo dobrega drug za drugega. In potem avtomatično kakšne slabe stvari odpadejo. Mi v družbi pa se preveč pogosto fokusiramo na to, kar je minus in potem vrtamo luknjo tam, kjer je itak že problem ter ga s tem še povečujemo. Posledično nam zmanjka časa in energije za tisti del, ki je dober. In prej kot otroke spodbudiš k dobrem, prej grejo slabe stvari v stran.

INTERVJU F

JAZ: Kaj bi rekli na splošno, menite, da se učenci na vaši šoli počutijo varne?

SD6: Jaz bi rekla, da večinoma se (F1), so pa zagotovo posamezni učenci, ki se ne počutijo varne oziroma vsaj ne ves čas (F2).

JAZ: Po čem tako sklepate oz. kako to opazite?

SD6: Pogosto mi učenci sami povejo pa tudi sama opazujem glede na dinamiko med njimi in glede na dogodke, ki se vsake toliko zgodijo (F3). Sploh ko gre za ena in iste učence okrog katerih se pogosto zapletajo, potem vem, da se tak učenec ne more počutiti varno (F4).

JAZ: Potem pa če greva kar na osrednjo temo, kako pogosto na vaši šoli zaznavate medvrstniško nasilje?

SD6: Kar pogosto, vsak teden bi rekla, da se kaj zgodi (F5), dogodek ali dva.

JAZ: Kako pa ga zaznate? Pridejo učenci sami do vas in vam povedo, mogoče preko kolegov, staršev?

SD6: Različno. Največkrat pridejo učenci, ki so deležni nasilja, sami (F6). Včasih pridejo tudi učitelji. Ko učitelj kaj takega zazna, naredi zapisnik o dogodku in potem pridejo do mene, da naredimo obravnavo (F7). Včasih pridejo tudi kakšni sošolci (F8) ampak tega je manj. Učenci in učitelji zaznajo predvsem kaj se dogaja v šoli in pred šolo. Če pa se kaj zgodi zunaj šole, potem pa nas večinoma obveščajo starši (F9).

JAZ: Kakšne vrste medvrstniškega nasilja pa največ opazite?

SD6: Nekaj je fizičnega nasilja, ampak vedno manj (F10), veliko več pa je verbalnega (F11). To se mnogim našim učencem sploh ne zdi nič takega, oni to dojemajo kot šale (F12). Potem tudi kakšno psihično nasilje je dosti pogosto, recimo namerno izključevanje, kakšno šikaniranje (F13). Imamo tudi primere spletnega nasilja, v zadnjih časih vedno več (F14). Spolnega nasilja pa niti ni (F15) oz. ga že dolgo nismo opazili. Mogoče kdaj bolj zapakirano na verbalen način, da recimo govori o puncih, da je k... in podobno (F16).

JAZ: Kdo so pa udeleženci v medvrstniškem nasilju? Kakšne so značilnosti žrtev in kakšne povzročiteljev?

SD6: Jaz pri nas opažam, da se te vloge včasih prepletajo, enkrat je nekdo v vlogi žrtve in drugič je ta ista oseba nasilnež (F17). Gre pa pri povzročiteljih za otroke, ki imajo doma določene

težave (F18), recimo starši niso toliko prisotni, ali so sami doma deležni nasilja (F19). Starši so lahko tudi preveč zaščitniški do njih (F20), imajo lahko zelo visoka pričakovanja od svojih otrok. Taki otroci so na prvi pogled pogumni, močni, v resnici pa imajo težave s samopodobo (F21), Žrtve pa običajno izstopajo pa svoji drugačnosti (F22), zaradi nje niso dobro sprejete v skupino, nimajo veliko prijateljev (F23). Tu gre lahko za socialno šibkejše otroke (F24), pa tudi otroke s posebnimi potrebami (F25), ali otroke z drugo nacionalnostjo (F26),... Včasih imamo tudi primere nasilja med posameznimi etničnimi skupinami in različnimi veroizpovedmi (F27). Se mi pa zdi, da smo to že uspeli dobro zamejiti. Trudimo se, da učence, ki kažejo agresivno vedenje in nakazujejo potencial, da postanejo nasilneži, že v štartu zamejimo in spremljamo (F28). To je predvsem, ko govorimo o nasilju, kjer se nekdo sistematično spravlja na druge z namenom, da jim škoduje.

JAZ: Menite, da ima spol določen vpliv na vloge in če ja, kakšen?

SD6: Ja zagotovo. Dekleta izvajajo več psihičnega nasilja, verbalno so močnejše, pri njih je predvsem veliko izključevanja, norčevanja, pa tudi več spletnega nasilja, kot pri fantih (F29). Fantje pa znajo biti bolj fizično nasilni, se pa pri njih nasilje hitreje reši (F30), dekleta pa dlje časa to nosijo v sebi, gojijo zamere, ne oprostijo ipd. Posledično se potem nasilje vleče in stopnjuje.

JAZ: Kako pa reagirate, ko pride do medvrstniškega nasilja? Kak je postopek?

SD6: Tisti, ki nasilje opazi, to je lahko učenec, učitelj, kdo od nas, starši, nas opozori na nasilje. Potem naredim pogovor z udeleženiimi, z vsakim posebej, žrtve in povzročitelja nikoli ne soočamo (F31). Posebej se pogovorimo tudi s pričami (F32). Jaz delam tako, da vsakega prosim, da napiše svojo zgodbo. To pa zato, ker ko začnejo pripovedovati in sploh če jih je več, je to lahko ogromno različnih zgodb. Sploh če niso čisto iskreni, potem vsakič spreminjajo zgodbo in je to cel cirkus. Tako da meni je veliko lažje, da imam njihove izjave zapisane. Potem na podlagi tega kar je bilo, poskušamo ustvariti določeno sliko. Pokliče in obvesti se starše (F33). Odvisno od tega kako huda kršitev je bila, potem sledi ukrep. Za te najhujše ponavljajoče se oblike dobijo vzgojni ukrep (F34). Če ne, je opozorilo, ob naslednjem pa zagotovo ukrep (F35). Učence se potem spremlja še nekaj časa, da vemo kaj se dogaja s to situacijo (F36). Vsakič bi se naj dobil tudi tim za obravnavo nasilja, če pride do takega takega dogodka in ta tim naj bi potem koordiniral delo (F37). Pri nas je to bolj ali manj v povojih, ni tako da bi imeli že izoblikovan tim. Sem pa v tem timu načeloma jaz kot svetovalna delavka, vodstvo, učitelj, ki je zaznal nasilje in učiteljica dodatne strokovne pomoči. Imamo pa v načrtu malo bolj

strukturirat naloge in delo tima, ter določiti neke stalne člane, tudi izmed drugih učiteljev. Želimo namreč, da bi se med učitelji povečala občutljivost na nasilje, da bi se odzivali primerno in dosledno (F38). Prejšnji mesec smo sprejeli tudi sklep, da bomo hujše oblike vedno prijavljali policiji, tako so nam tudi svetovali v mladinskem domu (F39) Jarše. Tudi če so otroci mlajši, je prav, da se soočijo s posledicami njihovih dejanj.

JAZ: Se kdaj zgodi, da starši žrtve prijavijo na policijo?

SD6: Ja, se je tudi že zgodilo. Tudi mi sami jim večkrat rečemo, da lahko oni prijavijo (F40).

JAZ: Kako pa v primeru nasilja sodelujete s starši?

SD6: Obvestimo jih, povabimo na pogovor, če je to potrebno (F41). Potem pa jim skušamo pomagati v smeri, da bi oni pomagali otroku, da bi znal delovati samozaščitno (F42). Velikokrat se opazi, da so pri otrocih, ki so povzročitelji, v ozadju še kakšne druge težave, kot so učne težave, vedenjske težave, čustvene težave (F43),... Mogoče je kak tak dogodek nasilja lahko vstopna točka, da začnemo mi, skupaj s straši, bolj resno obravnavati to situacijo. Da ni problem več samo nasilje ampak da raziščemo celoten kontekst v ozadju (F44), kaj je narobe in kaj otrok rabi.

JAZ: Kaj pa bi rekli glede na prakso, so straši bolj ali manj sodelovalni z vami in s šolo?

SD6: Pa ja, načeloma so kar sodelovalni z nami (F45). Seveda se najdejo kakšni, ki niso, vsake toliko imamo tudi prijavo na šolsko inšpekcijo (F46) ampak to pa tudi ni nič slabega. Se mi zdi, da te prijave tudi nas spodbudijo, da postopke izpeljemo tako kot treba. Veliko je sicer birokratskega dela ampak če pride do neke prijave in moraš za nazaj dokazovati kaj si delal, pa je zelo dobro, da imamo vse stvari zapisane.

JAZ: Kaj pa delate na vaši šoli za zmanjševanje in preprečevanje medvrstniškega nasilja? Kakšna je preventiva?

SD6: Naši učenci so zdaj že tretje leto vključeni v preventivne delavnice mladinske mreže No excuse (F47). Z njimi si veliko pomagamo. Za spletno nasilje imajo vsako leto delavnice preko Safe.si ali preko Log-outa (F48). Veliko se povezujemo z zunanjimi službami, sploh kar se tiče preventive (F49). Ko pa pride do samega dogodka, pa so potem kurativne dejavnosti, kjer se vkluči svetovalna služba in potem delamo nekaj časa, kontinuirano z razredom (F50). Na razrednih urah predelamo predvsem teme kot so prepoznavanje nasilja, reagiranje ob pojavu nasilja, poudarjamo vlogo prič (F51), ki pogosto, tudi nevede spodbujajo povzročitelje. Radi bi jih teoretično in praktično usposobili na tem področju. Je pa pri nas pogosto težava pri učiteljih.

Učitelji, sploh kakšni starejši, to poimenujejo kot tožarjenje in potem razlagamo, da razkrivanje nasilja ni tožarjenje (F52). In tukaj so mogoče učenci malo zmedeni, ker učitelj reče naj se sami zmenijo, mi pa spodbujamo da povedo. Naša dolžnost seveda je zagotoviti varnost za učence. Tako da tudi učitelje, predvsem razrednike spodbujamo in izobražujemo zakaj je pomembno, da se nasilje obravnava, kakšne so lahko posledice, kako ravnati (F53). Svetovalna služba spodbujamo tudi starše, da preko sveta staršev izpostavljajo te teme (F54). Potem se posledično bolj resno vzamejo in obravnavajo.

JAZ: Bi rekli, da vodstvo šole posveča dovolj pozornosti tej tematiki?

SD6: Jaz iskreno bi rekla, da ne. Posveča toliko pozornosti kot je nujno, da bi pa jaz zaznala kakšno iskreno motivacijo pa ne bi rekla (F55). Posveča pač ker mora, zaradi staršev, zaradi nas, zaradi vzgojnih ukrepov. Tako samoiniciativno pa ne. Včasih se mi zdi, da je to dojeno kot »joj ne že spet nekaj« in kot nekaj, kar bi bilo lažje pomesti pod preprogo (F56). To pa se potem odraža tudi na delu učiteljev, ker se jim v bistvu posledično ne da in ni posledic, če tega ne naredijo (F57). V začetku leta pa smo sicer imeli eno nasilje, ki se je zgodilo v jedilnici, kjer bi morala biti prisotna dva dežurna učitelja. Tam ni bilo niti enega in potem sta po nekaj mesecih dobila disciplinsko odgovornost, ki ga jima je naložila inšpekcija. Drugače pa se ni nič zgodilo, ni bilo nobenega resnega pogovora s strani vodstva, ni se sploh vzelo resno. Če ni posledic, učitelji ne čutijo resne odgovornosti, sploh tisti, ki so sami naravnani tako, da se je lažje izogniti kot soočiti.

JAZ: Kaj pa vi, se sami čutite dovolj kompetentne za delo z medvrstniškim nasiljem? Bi si mogoče želeli kakšna dodatna znanja, izobraževanja, mogoče podporo?

SD6: Jaz sem kar vesela izobraževanj, delavnic, predavanj (F58). Tako da bi zase rekla, da sem dovolj kompetentna. Imam že tudi kar nekaj delovne dobe, izkušenj, poznam postopke, tako da ja, mislim da sem kompetentna (F59).

JAZ: Hvala, to je iz mojih smernic vse. Bi želeli še vi kaj dodati za konec?

SD6: Mogoče bi dodala še pozitivno izkušnjo. Ti prostovoljci, ki hodijo k nam iz mreže No excuse so večinoma dijaki in študentje in to se nam je zelo dobro obneslo, da otroci slišijo nekaj od oseb, ki so samo par let starejši od njih (F60). Se mi zdi, da bolj sodelujejo in več odnesejo, kot če jim predavamo samo odrasli. Učitelj je seveda vedno zraven, se pa vseeno učenci zelo razgovorijo in odprejo. Povem tako, kot primer dobre prakse. Je pa pri nas kot sem omenila predvsem problem kako usposobiti učitelje, da se bodo čutili sposobne obravnavati

medvrstniško nasilje in predvsem da bodo imeli voljo (F61). Pa saj v večini to storijo, na predmetni stopnji, kjer so starejši učenci in hujše oblike nasilja, pa to včasih zmanjka. Učiteljem se mudi na naslednjo uro, vse naredijo bolj na hitro in potem se lahko porazgubi. Mislim pa, da bomo počasi tudi to rešili. To je tek na dolge proge. Na naši šoli je tudi veliko priseljencev, pri njih je nasilje mogoče drugače sprejeto (F62). Imamo tudi veliko starejših učiteljev, ki so učili še v časih, ko se je učence še lahko fizično kaznovalo in se jim potem neke stvari sploh ne zdijo tako zelo narobe, čeprav so dan danes nesprejemljive (F63). Ampak delamo na tem. Vesela sem, ko vidim tudi vas mlade da vas to zanima in verjamem, da bo vsaka generacija bolj ozaveščena.

9.3. Odprto kodiranje

Tabela 9.1. Odprto kodiranje A

OZNAKA	IZJAVA/ENOTA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
A1	Ja, jaz mislim, da se počutijo varne	Večina se počuti varno	Varnost	Občutek varnosti
A2	vedno smo tukaj za njih in nikjer ne naletijo na zaprta vrata, na gluha ušesa	Pomoč učencem	Skrb za varnost	Občutek varnosti
A3	da je recimo en učenec v razredu »bully« in potem izpostavi cel razred, da se ga bojijo, da jim ni prijetno	Strah razreda pred sošolcem	Ne-varnost	Občutek varnosti
A4	mislim, da se učenci počutijo varne, za to zaposleni tudi skrbimo	Skrb zaposlenih	Skrb za varnost	Občutek varnosti
A5	imamo že omenjen en primer, kjer se stalno ponavljajo zadeve	Ponavljajoče nasilje	Pogosto pojavljanje	Pogostost pojava
A6	na tedenski ravni pojavljali konflikti, predvsem zbadanja in poniževanje	Tedenska raven	Pogosto pojavljanje	Pogostost pojava
A7	kar pogosto, bi rekla da na tedenski ravni	Tedenska raven	Pogosto pojavljanje	Pogostost pojava
A8	na vsake tri mesece se pojavi kakšna takšna zadeva, ki je bolj resna, kjer se vključuje tudi širši krog, lahko tudi policija	Na tri mesece	Občasno pojavljanje	Pogostost pojava
A9	zelo pogosto je praksa, da se najprej na razrednika, on poskuša rešiti situacijo. Če ne gre, se razrednik obrne name	Iskanje pomoči pri razredniku	Sodelovanje učiteljev	Zaznavanje nasilja
A10	Velikokrat me obvestijo tudi sami starši o določeni situaciji za katero otrok pove doma	Starši obvestijo	Poročanje o nasilju	Zaznavanje nasilja
A11	Pogosto povejo žrtve same, v nekaterih primerih pa povejo tudi njihovi	Pove žrtev, povejo opazovalci	Poročanje o nasilju	Zaznavanje nasilja

	prijatelji, kot zagovorniki, zaščitniki			
A12	Pri mlajših otrocih pa običajno starši pokličejo v šolo in rečejo, da je otrok doma povedal kaj se je zgodilo, v šoli pa ne upa	Starši obvestijo	Poročanje o nasilju	Zaznavanje nasilja
A13	Najpogosteje zagotovo verbalno, psihično nasilje, predvsem zbadanje glede nacionalnosti	Najpogosteje verbalno	Psihično nasilje	Vrste nasilja
A14	spletno nasilje, vezano na telefone, npr. pošiljanje raznih žaljivih sporočil	Nasilje preko telefonov	Spletno nasilje	Vrste nasilja
A15	prepošiljanje golih fotografij deklet	Gole fotografije	Spolno nasilje	Vrste nasilja
A16	Najredkeje pa se mi zdi fizično nasilje	Najredkeje	Fizično nasilje	Vrste nasilja
A17	nastane problem, ker se stvar razširi, pod posnetek pridejo razni komentarji, žaljivke in zadeva naraste	Komentarji pod posnetki	Spletno nasilje	Vrste nasilja
A18	meni oz. nam je to spletno najtežje za reševanje, saj jaz ne smem posegati v telefone in ne smem jih pregledat	Nemoč poseganja v telefone	Občutek nemoči	Reagirane na nasilje
A19	Za povzročitelje predvsem, da imajo doma neurejene družinske razmere	Neurejene družinske razmere	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
A20	gre za ločene starše, ki nimajo usklajenih mej in vzgoje	Ločeni starši	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
A21	mama zelo popustljiva, vse dovoli, na drugi strani pa zelo strog, prestrog oče	Neskladna vzgoja	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
A22	druge tudi ponižuje, ker s tem dviguje sebe in se tako sam boljše počuti	Občutek moči	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
A23	otroci pretirano zaščitniških staršev so pogosto povzročitelji, starši jih namreč branijo, za vse krivijo šolo ali druge učence	Pretirano zaščitniški starši	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
A24	dvojna merila, kaj lahko on drugim in kaj lahko njemu nekdo	Dvojna merila staršev	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
A25	če je otrok sam žrtev nasilja v družini, potem v šoli pogosto prekipi in daje vse frustracije, ki se doma nabirajo, v šoli ven	Nasilje v družini	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
A26	nasilje nad pripadniki druge vere, druge nacionalnosti	Drugačne veroizpovedi in nacionalnosti	Značilnosti žrtev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
A27	otroci z ADHD, hiperaktivni otroci, avtisti, otroci z vedenjskimi težavami so prej	Vedenjske težave	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju

	povzročitelji. Imajo lahko agresivne izpade, ne dolgo nazaj smo imeli tudi primer napada na učitelja			
A28	Ja, pri nas imamo pogostejše težave s fanti	Pogostejše med fanti	Vpliv spola	Vloge pri medvrstniškem nasilju
A29	fantje in pri njih gre večinoma za fizično nasilje	Fizično nasilje pri fantih	Vpliv spola	Vloge pri medvrstniškem nasilju
A30	Dekleta pa prej koga izločijo iz družbe, pri njih prevladuje psihično nasilje	Psihično nasilje pri dekletih	Vpliv spola	Vloge pri medvrstniškem nasilju
A31	Najprej pogovor z žrtvijo, še posebej če sama pride do mene, nato še s povzročiteljem	Pogovor z enim in z drugim	Individualni pogovor	Reagiranje na nasilje
A32	Nato sledi pogovor skupaj z obema, pridruži se še razredničarka	Skupni pogovor z razrednikom	Sodelovanje učiteljev	Reagiranje na nasilje
A33	Pred pogovori se vedno obvesti starše	Obveščanje po telefonu	Pogovor s starši	Reagiranje na nasilje
A34	s starši žrtve slišimo po telefonu, starši povzročitelja pa pridejo v šolo, kjer imamo sestanek skupaj z razredničarko	Sestanek s starši	Pogovor s starši	Reagiranje na nasilje
A35	če je potrebno, gremo tudi v izrek vzgojnega opomina	Vzgojni opomin	Ukrepi	Reagiranje na nasilje
A36	Dogovorimo se tudi, kako bi lahko svoje vedenje izboljšal	Izboljšanje vedenja	Ukrepi	Reagiranje na nasilje
A37	da vsakega otroka resno vzameš, ko pride kaj povedat ali se potožit, da ne minimaliziraš njihovega problema	Razumevanje žrtve	Pomoč žrtvi	Reagiranje na nasilje
A38	Vedno ga povabiš, da se pogovorita in poiščeta rešitev oz. kaj lahko naredimo, da do tega ne bo več prihajalo	Iskanje rešitev	Pomoč žrtvi	Reagiranje na nasilje
A39	mi, na naši šoli veliko delamo na tem	Veliko truda	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
A40	Jaz sama organiziram in izvajam preventivne delavnice za preprečevanje medvrstniškega nasilja, predvsem v času razrednih ur	Preventivne delavnice	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
A41	v sodelovanju z zunanjimi institucijami	Zunanje institucije	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
A42	Igramo se razne socialne igre, pogovarjamo se o nasilju, prijateljstvu, itd.	Igre in pogovor	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
A43	projekt, da spreminjamo najtemnejši del šole v svetlejši prostor	Svetlejši prostori	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja

A44	pri razrednih urah so razredniki nagovorjeni, da ne govorijo le o izostankih in ocenah ampak da so le te naravnane tudi preventivno glede omenjenih tematik	Razredne ure	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
A45	bolj usmerjene v krepitev medosebnih odnosov, reševanje konfliktov, različnih čustvih, itd.	Tematike o odnosih in konfliktih	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
A46	Imamo super ravnateljico, ki se vedno odzove na vsako situacijo	Odzivno vodstvo	Redno odzivanje	Podpora in pomoč vodstva
A47	Res vedno pride, da svoj nasvet, svoje mnenje, tudi iz človeškega vidika, ne samo kot birokrat in vodja	Dajanje nasvetov	Večstranska pomoč	Podpora in pomoč vodstva
A48	Dodatna znanja in izobraževanja bi potrebovala predvsem iz vidika zakonodaje in sistema	Znanje iz zakonodaje	Dodatna znanja	Občutek kompetentnosti
A49	veliko stvari ki bi jih rad, ne smem narediti	Občutek nemoči	Luknja v sistemu	Občutek kompetentnosti
A50	skupno izobraževanje za šolo, za policijo in center za socialno delo bi bil zelo zaželen	Medinstitucionaln o izobraževanje	Dodatna izobraževanja	Občutek kompetentnosti
A51	Sama se včasih počutim »boso«, sploh pri kurativi	Občutek nemoči	Luknja v sistemu	Občutek kompetentnosti
A52	ni ustrezne institucije za takšnega otroka, kjer bi mu lahko ustrezno pomagali	Pomanjkanje ustreznih institucij	Luknja v sistemu	Občutek kompetentnosti
A53	imam veliko teoretičnega znanja iz področja medvrstniškega nasilja ampak ko pa prideš v konkretno situacijo, ko se moraš odzvati, tam pa mi včasih malo zmanjka, kaj lahko in kaj ne	Razlika med teorijo in prakso	Luknja v sistemu	Občutek kompetentnosti
A54	imamo na naši šoli različne prostore, kamor učenca umaknemo, ko postane agresiven	Prostor za umik	Umirjanje	Reagiranje na nasilje
A55	povzročiteljem nasilja odvzamemo rekreativne odmore in mora v tem času opraviti kakšno dobro delo, kot je pomoč mlajšim pri malici	Družbeno koristno delo	Ukrepi	Reagiranje na nasilje
A56	čisto preprečiti se medvrstniškega nasilja ne da, sploh ker ne moremo spreminjati učencev in njihovih družin, se pa da veliko delati na zmanjševanju	Nemoč popolnega preprečevanja nasilja	Vzorci v družini	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
A57	kak učenec, ki je bil povzročitelj nasilja že v	Nasilno vedenje v odraslosti	Posledice za povzročitelje	Posledice nasilja

	osnovni šoli, pa si starši tega niso želeli priznati, kasneje zapredel v kriminal ali da je pretepel mamo			
--	---	--	--	--

Tabela 9.2. Odprto kodiranje B

OZNAKA	IZJAVA/ENOTA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
B1	vsako leto delamo anketo pred koncem šolskega leta, kjer se jih povprašuje o zadovoljstvu o različnih stvareh, npr. urniki, odmori, kako poteka pouk, počutju v šoli, varnost...	Anketa o počutju	Preverjanje počutja v šoli	Občutek varnosti
B2	od 1. do 9. razreda in pride mogoče tu in tam učenec na razred, ki odgovori, da se ne počuti varno	Večina se počuti varno	Varnost	Občutek varnosti
B3	da se dva sošolca skregata ali mogoče celo stepeta, recimo zaradi žoge, to se dogaja pogosto, ne bi pa tega umestila v medvrstniško nasilje	Prepiri med igro	Druge vrste nasilja	Vrste nasilja
B4	tudi pri nas se občasno to dogaja	Se občasno dogaja	Občasno pojavljanje	Pogostost pojava
B5	v zadnjem času pa se predvsem seli na splet	Selitev na splet	Pogostejše spletno nasilje	Vrste nasilja
B6	Nekateri izražajo neko večjo tendenco, se izražajo na bolj agresiven način in na te sem pozorna, jih še posebej dobro spremljam	Spremljanje določenih posameznikov	Opazovanje	Zaznavanje nasilja
B7	Včasih pridejo žrtve same povedati	Žrtve povejo	Poročanje o nasilju	Zaznavanje nasilja
B8	Včasih pa se tudi opazi, med odmori, v razredu	Zaposleni opazimo	Opazovanje	Zaznavanje nasilja
B9	pridejo povedat kakšni učenci, prijatelji, ki to opazijo	Opazovalci povejo	Poročanje o nasilju	Zaznavanje nasilja
B10	starš, niti ne starš žrtve ampak en starš, ki je zaznal kaj se dogaja, javi v šolo	Starši obvestijo	Poročanje o nasilju	Zaznavanje nasilja
B11	v zadnjih letih se večinoma res seli na splet	Selitev nasilja na splet	Spletno nasilje	Vrste nasilja
B12	je bilo več fizičnega nasilja, zdaj pa je tega manj	Vedno manj	Fizično nasilje	Vrste nasilja

B13	Pogosto pa je tudi psihično nasilje, to je zasmehovanje, draženje, izločanje iz skupine, poniževanje	Žaljenje, poniževanje Izločanje iz skupine	Psihično nasilje	Vrste nasilja
B14	spolno nasilje pa moram reči, da ga ne opazimo	Manj opaženo	Spolno nasilje	Vrste nasilja
B15	nasilnež zazna, da se mu ta dotična žrtev ne bo postavila po robu	Šibkost	Značilnosti žrtev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
B16	Žrtve so torej bolj tihe, sramežljive, prestrašene in vse to daje povzročitelju občutek moči	Tihe, sramežljive, prestrašene	Značilnosti žrtev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
B17	Povzročitelji želijo, da se jih žrtve bojijo, da jih lahko ponižajo	Občutek moči	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
B18	da je že v družini prisotno nasilje in so potem v šoli oni nasilni do drugih	Nasilje v družini	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
B19	Prihaja pa tudi do sporov glede različnih nacionalnosti, sploh zdaj, ko je aktualen spor na jugu med Albanci in Srbi	Etnični spori	Druge vrste nasilja	Vrste nasilja
B20	Izvajajo pa dekleta več psihičnega nasilja, saj so verbalno močnejše	Psihično nasilje pri dekletih	Vpliv spola	Vloge pri medvrstniškem nasilju
B21	fantje pa več fizičnega	Fizično nasilje pri fantih	Vpliv spola	Vloge pri medvrstniškem nasilju
B22	Ne morem pa reči, da je nasilje v šoli na spolni osnovi, niti da bi se izražalo nasilje fantje proti dekletom ali obratno	Ni nasilja na spolni osnovi	Vpliv spola	Vloge pri medvrstniškem nasilju
B23	Najprej sem se pogovorila z žrtvijo, jo pomirila	Pogovor z enim in z drugim	Individualni pogovor	Reagiranje na nasilje
B24	sem jo predala ravnateljici, ki je poklicala starše	Obveščanje po telefonu	Pogovor s starši	Reagiranje na nasilje
B25	Potem sem govorila še s povzročiteljico	Pogovor z enim in z drugim	Individualni pogovor	Reagiranje na nasilje
B26	smo imeli z njo, starši in razredničarko še sestanek	Sestanek s starši	Pogovor s starši	Reagiranje na nasilje
B27	Dobila bo kazen, vzgojni opomin	Vzgojni opomin	Ukrepi	Reagiranje na nasilje
B28	obe imamo pod budnim očesom, sami sta ustno obljubili, da se bosta držali narazen	Opazovanje stikov	Nadaljnje spremljanje	Reagiranje na nasilje

B29	odnos bomo seveda nekaj časa opazovali in se z obema osebno pogovarjali	Sprotno preverjanje stanja	Nadaljnje spremljanje	Reagiranje na nasilje
B30	mi nismo obvestili policije, je pa mama žrtve naredila prijavo na policijo	Starši žrtve prijavijo	Prijava na policijo	Reagiranje na nasilje
B31	Žrtev se vedno poskuša pomiriti in zaščititi	Pomiritev in zaščita žrtve	Umirjanje	Reagiranje na nasilje
B32	V tem primeru se je oče postavil na stran šole, tudi njemu se je fizično nasilje zdelo povsem neprimerno	Ne podpirajo nasilja	Sodelovalni	Sodelovanje s starši
B33	Nekateri starši pa svoje otroke žal učijo, da če jim kaj ni všeč ali če se branijo, da lahko udarijo	Podpirajo nasilje	Manj sodelovalni	Sodelovanje s starši
B34	so preventivne delavnice en dober način in tega je tudi zelo veliko	Preventivne delavnice	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
B35	Vsi razredi imajo te teme na razrednih urah v obliki projektov	Razredne ure	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
B36	Ne govorijo seveda samo o medvrstniškem nasilju ampak tudi o odnosih, reševanju konfliktov, socialnih veščinah	Tematike o odnosih in konfliktih	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
B37	žal smo pa v šolah, glede kaznovanja, zelo slabo opremljeni	Neučinkovite možnosti kaznovanja	Občutek nemoči	Reagiranje na nasilje
B38	tudi nadzor po celi šoli, kot sem že prej omenila, da učenci niso nikoli sami, da ni nekih skritih kotičkov	Nadzor in dežurstva	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
B39	Ja, naša ravnateljica je zelo občutljiva, zelo senzibilna glede te teme in jemlje vsak pojav nasilja zelo resno	Občutljivost in senzibilnost	Visoka stopnja občutljivosti	Pomoč in podpora vodstva
B40	ja, se odziva in ukrepa	Odzivno vodstvo	Redno odzivanje	Pomoč in podpora vodstva
B41	so dodatna izobraževanja vedno dobrodošla, vedno izvemo kaj zanimivega	Vedno dobrodošla	Dodatna izobraževanja	Občutek kompetentnosti
B42	Da bi pa rabila kako dodatno znanje kako ravnati pa ne bi rekla.	Zadovoljstvo s svojim znanjem	Se čuti usposobljeno	Občutek kompetentnosti

	Mislim, da kar dobro peljemo			
--	---------------------------------	--	--	--

Tabela 9.3. Odprto kodiranje C

OZNAKA	IZJAVA/ENOTA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
C1	Ja jaz bi rekla, da večinoma se počutijo varne	Večina se počuti varno	Varnost	Občutek varnosti
C2	nekateri pa se žal ne	Manjšina učencev	Ne-varnost	Občutek varnosti
C3	je učenka sama povedala, da se na šoli ne počuti varno	Učenci iščejo pomoč	Ne-varnost	Občutek varnosti
C4	ki se dogaja v popoldanskem času ter potem prenaša v šolo, povzroča ta občutek, da se nekateri v šoli potem ne počutijo varne	Nadaljevanje popoldanskih konfliktov	Ne-varnost	Občutek varnosti
C5	se trudimo in želimo zagotavljati varno šolsko okolje	Ustvarjanje varnega okolja	Skrb za varnost	Občutek varnosti
C6	kar vsakodnevno	Dnevna raven	Pogosto pojavljanje	Pogostost pojava
C7	Veliko stvari je tudi prikritih, se kasneje pokažejo	Veliko prikritega nasilja	Pogosto pojavljanje	Pogostost pojava
C8	Žaljenje, zmerjanje, govorjenje grdih besed,...to pa se dogaja kar pogosto	Najpogostejše verbalno	Psihično nasilje	Vrste nasilja
C9	jim rečejo npr. grda si, debela si, smrdiš, nihče te ne mara,...	Žaljenje, poniževanje	Psihično nasilje	Vrste nasilja
C10	Zato sem se tudi z veseljem odzvala na intervju, ker se mi zdi to zelo aktualna tema	Zelo aktualna tema	Pogosto pojavljanje	Pogostost pojava
C11	Pridejo sami povedat v svojem imenu	Žrtve povejo	Poročanje o nasilju	Zaznavanje nasilja
C12	še večkrat pa pridejo povedat v imenu koga drugega, npr. da sošolca nekdo nadleguje	Opazovalci povejo	Poročanje o nasilju	Zaznavanje nasilja
C13	Tudi oni kličejo včasih zaradi svojega otroka, včasih pa tudi, ker jim je otrok povedal, da se komu drugemu kaj dogaja	Starši obvestijo	Poročanje o nasilju	Zaznavanje nasilja

C14	opazimo vedno več spletnega nasilja, žal pa za velik delež le tega sploh ne vemo	Selitev na splet	Spletno nasilje	Vrste nasilja
C15	V šoli drugače žal nimamo prepovedi telefonov	Nemoč poseganja v telefone	Občutek nemoči	Reagiranje na nasilje
C16	Fizično nasilje je seveda tudi prisotno, ni pa ga tako veliko	Vedno manj	Fizično nasilje	Vrste nasilja
C17	V nižjih razredih so mogoče bolj blage oblike, kašno prerivanje, pri starejših pa lahko prihaja tudi že do hujših oblik, npr. resen pretep	Od prerivanja do resnega pretepa	Fizično nasilje	Vrste nasilja
C18	verbalnega nasilja, tega bi rekla, da je največ	Najpogosteje verbalno	Psihično nasilje	Vrste nasilja
C19	verbalno spolno nasilje, torej uporabo neprimernih besed starejšega učenca nad mlajšo učenko	Verbalno spolno nasilje	Spolno nasilje	Vrste nasilja
C20	Žrtve bi rekla, da so velikokrat tudi otroci s posebnimi potrebami	Otroci s posebnimi potrebami	Značilnosti žrtev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
C21	se toliko ne znajdejo v družbi, nimajo tako dobro razvitih socialnih veščin	Slabo razvite socialne veščine	Značilnosti žrtev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
C22	če je nekdo drugačen, če nekdo izstopa in še posebej, če je ta oseba ranljiva	Drugačnost	Značilnosti žrtev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
C23	povzročajo medvrstniško nasilje bi rekla, da so učenci, ki si vse dovolijo	Občutek moči	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
C24	učenci pretirano zaščitniških staršev	Pretirano zaščitniški starši	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
C25	vzgoja doma je zelo permissivna in potem nimajo nobenih meja	Permissivna vzgoja	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
C26	neurejene razmere doma se lahko kažejo kot nasilno vedenje v šoli	Neurejene družinske razmere	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju

C27	dve punc, obe sta javno povedali, da sta istospolno usmerjeni in potem sta bili iz strani sošolcev, no in sta občasno še vedno, deležni verbalnega nasilja	LGBT učenci	Značilnosti žrtev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
C28	Tako eni kot drugi so včasih žrtve, včasih povzročitelji	Ne vpliva	Vpliv spola	Vloge pri medvrstniškem nasilju
C29	pa zna biti pri fantih več fizičnega nasilja, to je zelo vidno	Fizično nasilje pri fantih	Vpliv spola	Vloge pri medvrstniškem nasilju
C30	punce pa povzročajo več psihičnega nasilja in znajo to bolj prikriti	Psihično nasilje pri dekletih	Vpliv spola	Vloge pri medvrstniškem nasilju
C31	Najprej se pogovorim s sodelujočimi učenci in raziščem kaj se je sploh zgodilo	Pogovor z enim in z drugim	Individualni pogovor	Reagiranje na nasilje
C32	preverim, če sta razrednika z dogajanjem seznanjena. Če nista, ga oz. jo seznanim jaz in se povežemo	Skupni pogovor z razrednikom	Sodelovanje učiteljev	Reagiranje na nasilje
C33	Skupaj nato naredimo nek načrt pomoči	Načrt pomoči	Pomoč žrtvi	Reagiranje na nasilje
C34	obvestimo starše, če je potrebno jih povabimo še na sestanek	Obveščanje po telefonu, Sestanek s starši	Pogovor s starši	Reagiranje na nasilje
C35	preverimo tudi, kako se žrtev počuti, če je fizično v redu, če je prestrašen, če se počuti varno in ga z njihovo pomočjo zaščitimo	Preverjanje počutja	Nadaljnje spremljanje	Reagiranje na nasilje
C36	sodelujemo še s celim razredom, se pogovorimo s pričami	Sodelovanje z razredom	Pogovor z opazovalci	Reagiranje na nasilje
C37	Če je potrebno, imamo tudi šolskega policista	Vključimo šolskega policista	Prijava na policijo	Reagiranje na nasilje
C38	se je tudi že zgodilo, da starši vključijo policijo	Starši žrtve prijavijo	Prijava na policijo	Reagiranje na nasilje

C39	sledijo ukrepi, eden od teh je tudi vzgojni opomin	Vzgojni opomin	Ukrepi	Reagiranje na nasilje
C40	Ko učenec dobi vzgojni opomin, se zanj naredi individualni načrt	Individualni načrt za povzročitelja	Ukrepi	Reagiranje na nasilje
C41	da bo tedensko pisal dnevnik svojih dejanj in kako je to vplivalo na druge	Pisanje dnevnika	Ukrepi	Reagiranje na nasilje
C42	na splošno bi rekla, da so starši zelo zaščitniški do svoji otrok	Pretirano zaščitniški starši	Manj sodelovalni	Sodelovanje s starši
C43	So pa še vedno nekateri starši zelo odprti in zelo sodelovalni, jih je pa žal manj	Podpirajo šolo	Sodelovalni	Sodelovanje s starši
C44	vodi tudi preventivne delavnice, pogovorne ure, individualne pogovore z učenci	Preventivne delavnice	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
C45	Imamo tudi preventivne razredne ure na to temo	Razredne ure	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
C46	Potem se pogovarjajo tudi o empatiji, odnosih, o preprečevanju nasilja,...	Tematike o odnosih in konfliktih	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
C47	zato smo povabili tudi policista, ki je prišel na šolo in učencem na predmetni stopnji predaval o medvrstniškem nasilja	Zunanje institucije	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
C48	8. in 9. pa ne ravno, so vse skupaj vzeli bolj kot šalo in se policistu celo smejali	Pomanjkanje avtoritete	Vzorci v družini	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
C49	Povezali smo se z organizacijo oz. društvom Brez izgovora, tako da bodo oni pripravili program in jih odvodili	Zunanje institucije	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
C50	jaz bi rekla da je vodstvo kar pozorno in občutljivo, sploh	Občutljivost in senzibilnost	Visoka stopnja občutljivosti	Pomoč in podpora vodstva

	ker je tega tako veliko			
C51	Svetovalna služba dosti sodeluje z ravnateljico in podravnateljico tudi na kolegijih	Strokovna podpora	Večstranska pomoč	Pomoč in podpora vodstva
C52	dodatna znanja in izobraževanja vedno pridejo prav	Vedno dobrodošla	Dodatna izobraževanja	Občutek kompetentnosti
C53	so stalna strokovna izpopolnjevanja tvoja dolžnost, saj se marsikaj spreminja	Dolžnost svetovalne delavke	Dodatna izobraževanja	Občutek kompetentnosti
C54	pa bi rekla, da sem	Zadovoljstvo s svojim znanjem	Se čuti usposobljeno	Občutek kompetentnosti
C55	veliko dežuramo po šoli, pokrivamo vse prostore in odmore, opazujemo dogajanja	Nadzor in dežurstva	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja

Tabela 9.4. Odprto kodiranje D

OZNAKA	IZJAVA/ENOTA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
D1	iz mojega vidika oz. informacij, ki jih jaz imam, na splošno se počutijo varne	Večina se počuti varno	Varnost	Občutek varnosti
D2	So pa tudi izjeme, ki se ne počutijo varne	Manjšina učencev	Ne-varnost	Občutek varnosti
D3	je že večkrat rekla, da se ne počuti varne, ker iz dneva v dan ne ve kaj jo v razredu čaka	Vsakodnevni strah pred nasiljem	Ne-varnost	Občutek varnosti
D4	ona si odmorov ne želi in se jih pravzaprav boji	Strah pred odmori	Ne-varnost	Občutek varnosti
D5	Jim pa seveda pomagamo, se pogovarjamo z njimi, iščemo rešitve	Iskanje rešitev	Pomoč žrtvi	Reagiranje na nasilje
D6	ona v razredu nima nobene prijateljice in je povsem izločena	Osamljenost	Značilnosti žrtev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
D7	zna biti pa zelo boleče in travmatično, sploh v teh letih	Travme	Posledice za žrtve	Posledice nasilja
D8	žaljivke, zmerjanje, izločanje iz skupine,...	Žaljenje, poniževanje, Izločanje iz skupine	Psihično nasilje	Vrste nasilja
D9	bi rekla, da je kar na tedenski ravni	Tedenska raven	Pogosto pojavljanje	Pogostost pojava
D10	je bilo v 4. razredu, kjer so bili učenci izredno prestrašeni in	Strah razreda pred sošolcem	Ne-varnost	Občutek varnosti

	so se nasilnežev res bali			
D11	Ostali pa niso upali povedati niti razredničarki	Strah	Značilnosti opazovalcev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
D12	nasilneži so ostale učence izsiljevali za denar	Izsiljevanje za denar	Psihično nasilje	Vrste nasilja
D13	ta dva fanta sta otrokom iz nahrbtnikov pokradla sladkarije, jih prežvečila in potem pljunila nazaj v nahrbtnike	Namerno poškodovanje lastnine	Fizično nasilje	Vrste nasilja
D14	je med glavnim odmorom šel na stranišče, teh pet fantov pa za njim. Tam so ga vrgli na tla in topli	Pretepanje	Fizično nasilje	Vrste nasilja
D15	verbalno, psihično tega je zagotovo največ	Najpogostejše verbalno	Psihično nasilje	Vrste nasilja
D16	Žaljivke, zmerjanje, norčevanje, izločanje iz skupine, poniževanje,...	Žaljenje, poniževanje Izločanje iz skupine	Psihično nasilje	Vrste nasilja
D17	vsak dan posluša, da je grda, da je debela, da smrdi, ipd	Žaljenje, poniževanje	Psihično nasilje	Vrste nasilja
D18	In seveda obratno, kar je bilo popoldan, pride naslednje dopoldne v šolo...in se vrtimo v začaranem krogu	Začaran krog	Občutek nemoči	Reagirane na nasilje
D19	primer snemanja in fotografiranja brez dovoljenja, potem pa se je to objavilo na splet in sledilo je norčevanje	Fotografiranje, snemanje brez dovoljenja	Spletno nasilje	Vrste nasilja
D20	ko je cel razred naredil skupino na Facebooku in so jo poimenovali »skupina brez Bosancev«, to je bil pa en njihov sošolec	Izločanje iz skupine	Psihično nasilje	Vrste nasilja
D21	ne sprejemanje drugih nacionalnosti je problem zadnje čase, saj imamo na novo kar nekaj učencev s Kosova pa tudi kar nekaj iz Bosne	Drugačne veroizpovedi in nacionalnosti	Značilnosti žrtev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
D22	Veš kako težke stvari so to, sploh za otroka, ki še nima razvite	Težave pri razvijanju osebnosti	Posledice za žrtve	Posledice nasilja

	osebnosti, ki še nima trde kože			
D23	spolnega nasilja pa je veliko manj kot ga je bilo včasih	Manj opaženo	Spolno nasilje	Vrste nasilja
D24	Fantje so dekleta pogosto otipavali	Otipavanje	Spolno nasilje	Vrste nasilja
D25	srečujemo še s kakšnimi grdimi, vulgarnimi besedami	Verbalno spolno nasilje	Spolno nasilje	Vrste nasilja
D26	Pri nasilnežih oz. povzročiteljih nasilja je zanimivo to, da znajo biti zelo prijetni v pogovoru	Prijetni v pogovoru	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
D27	prav manipulirajo z odraslo osebo in kar težko verjameš, da je tak otrok nasilnež do vrstnikov	Manipulatorji	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
D28	nasilneži velikokrat tudi otroci, ki so materialno in finančno zelo dobro preskrbljeni, dobijo vse kar si zaželi	Finančno dobro preskrbljeni	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
D29	doma včasih manjka ljubezni in čustvene podpore	Pomanjkanje ljubezni	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
D30	prevladuje permissivna, popustljiva vzgoja	Permissivna vzgoja	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
D31	So bolj sramežljive, tihe	Tihe, sramežljive, prestrašene	Značilnosti žrtev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
D32	sem že omenila druge nacionalnosti	Drugačne veroizpovedi in nacionalnosti	Značilnosti žrtev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
D33	so običajno materialno manj preskrbljeni, izhajajo iz socialno šibkejših družin	Socialno šibkejši	Značilnosti žrtev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
D34	je doma prisotno nasilje, potem pa pridejo v šolo in se tu nadaljuje	Žrtev nasilja doma	Značilnosti žrtev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
D35	Včasih znajo biti dekleta še bolj nasilna, sploh kar se psihičnega nasilja tiče	Psihično nasilje pri dekletih	Vpliv spola	Vloge pri medvrstniškem nasilju
D36	se pogovorimo tako z žrtvijo kot nasilnežem, vsakim posebej in pogovor zapišemo	Pogovor z enim in z drugim	Individualni pogovor	Reagiranje na nasilje
D37	povabimo na pogovor še starše obojih	Sestanek s starši	Pogovor s starši	Reagiranje na nasilje

D38	se določi en tim, ki bo obravnaval ta primer nasilja	Delovni tim	Sodelovanje učiteljev	Reagiranje na nasilje
D39	Naredimo individualiziran načrt za nasilneža	Individualni načrt za povzročitelja	Ukrepi	Reagiranje na nasilje
D40	individualiziran načrt za žrtev, če jo moramo zaščititi	Načrt pomoči	Pomoč žrtvi	Reagiranje na nasilje
D41	Če gre za vzgojni opomin, ga mora izreči učiteljski zbor	Vzgojni opomin	Ukrepi	Reagiranje na nasilje
D42	svetovalni službi vzame vsak primer veliko časa, veliko je pisanja in pogovarjanja. In res sem žalostna, ko vidim, da ni kaj dosti učinka	Delo brez učinka	Občutek nemoči	Reagiranje na nasilje
D43	Imamo seveda tudi take primere, ko starši ne sodelujejo, ko branijo svojega otroka in ko rečejo, da smo mi iz otroka izsilili priznanje	Pretirano zaščitniški starši	Manj sodelovalni	Sodelovanje s starši
D44	strašno radi grozijo z inšpekcijami	Grožnje z inšpekcijo	Manj sodelovalni	Sodelovanje s starši
D45	otroci staršev, ki so sami že živeli zaščitniško življenje, tako da bi rekla, da so to razvajeni otroci razvajenih staršev	Pretirano zaščitniški starši	Manj sodelovalni	Sodelovanje s starši
D46	Mojemu ne sme nihče nič narediti, če pa moj komu kaj, pa to ni problem	Dvojna merila staršev	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
D47	»Ja, če ga je udaril, si je že zaslužil.«	Podpirajo nasilje	Manj sodelovalni	Sodelovanje s starši
D48	Mi jim seveda vedno poskušamo dati roko ampak če ti ne dajo roke nazaj, potem težko kaj narediš	Delo brez učinka	Občutek nemoči	Reagiranje na nasilje
D49	tudi doma mečejo slabo luč na šolo in otrok prihaja s tako miselnostjo, da je šola slaba, da mi nimamo pojma, da smo proti njemu	Ne podpirajo šole	Manj sodelovalni	Sodelovanje s starši
D50	So pa tudi starši s katerimi se da pogovoriti in s katerimi se da sodelovati	Podpirajo šolo	Sodelovalni	Sodelovanje s starši
D51	je prišlo v 4. razredu do fizičnega nasilja in	Starši žrtve prijavijo	Prijava na policijo	Reagiranje na nasilje

	tukaj je mama žrtve podala prijavo na policijo			
D52	Ko se poda prijava na policijo pa se seznani tudi CSD	Vključitev CSD	Prijava na policijo	Reagiranje na nasilje
D53	Če pride do kakšne hujše oblike nasilja, pa smo prijavo podali tudi že mi	Prijava šole	Prijava na policijo	Reagiranje na nasilje
D54	Veliko se dela na razrednih urah, ki so namenjene posebej tej tematiki	Razredne ure	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
D55	tudi razna predavanja, učne ure, delavnice na to temo	Preventivne delavnice	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
D56	preventivni projekt za 5. razrede s strani policije, ga vodijo oni	Zunanje institucije	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
D57	z dežurstvom pokrivamo celo šolo, da ne dovolimo zadrževanja pod stopnicami ali v garderobah	Nadzor in dežurstva	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
D58	učitelje in druge zaposlene tudi izobražujemo na tem področju	Ozaveščanje zaposlenih	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
D59	nikoli nihče ne pogleda vstran, tudi če se samo dva fanta malo »ravsata«	Ničelna toleranca do nasilja	Naravnost šolske klime	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
D60	vsako prerivanje res ni medvrstniško nasilje, ne spodbujamo pa nobenega nasilnega vedenja, tudi če gre za fantovsko grobo igro	Groba fantovska igra	Neprimerno reagiranje	Druge vrste nasilja
D61	jaz bi rekla da ogromno. Naš ravnatelj se veliko vključuje v te stvari	Odzivno vodstvo	Redno odzivanje	Pomoč in podpora vodstva
D62	se intenzivno s tem ukvarja in tudi sodelavce spodbuja, da so tudi oni občutljivi na to tematiko	Občutljivost in senzibilnost	Visoka stopnja občutljivosti	Pomoč in podpora vodstva
D63	se s sodelujočimi učenci tudi pogovarja, gre večkrat po razredih in se aktivno vključuje	Aktivno vključevanje	Večstranska pomoč	Pomoč in podpora vodstva
D64	Ničelna toleranca do nasilja je njegovo in naše vodilo	Ničelna toleranca do nasilja	Naravnost šolske klime	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja

D65	bolj ko sem starejša, bolj se me neke stvari dotaknejo in bolj me boli, da imam zvezane roke	Občutek nemoči	Luknja v sistemu	Občutek kompetentnosti
D66	več je teh socialnih omrežij, spletnega nasilja, ne sodelovalnih staršev in tukaj ne vem kako bomo v prihodnosti delovali	Vedno nove oblike nasilja	Strah pred prihodnostjo	Občutek kompetentnosti

Tabela 9.5. Odprto kodiranje E

OZNAKA	IZJAVA/ENOTA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
E1	bi rekla, da se po večini počutijo varne	Večina se počuti varno	Varnost	Občutek varnosti
E2	zna pa se zgoditi da kak učenec tudi ne	Manjšina učencev	Ne-varnost	Občutek varnosti
E3	sploh če je izpostavljen kakšnemu nasilju, če gre za kako neprimerno vedenje sošolcev proti njim	Vsakodnevni strah pred nasiljem	Ne-varnost	Občutek varnosti
E4	včasih se lahko dogaja kaj na dnevni ravni. Ni pa seveda vedno tako	Dnevna raven	Pogosto pojavljanje	Pogostost pojava
E5	opazam, da učenci nimajo občutka drug za drugega, ni empatije	Pomanjkanje empatije	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
E6	Pravijo, da niso nič naredili, da je šlo samo za hec, v resnici pa je za tem neustrezno in nesprejemljivo vedenje do drugega	Pomanjkanje empatije	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
E7	včasih se žrtve same obrnejo name	Žrtve povejo	Poročanje o nasilju	Zaznavanje nasilja
E8	včasih pridejo sošolci povedati	Opazovalci povejo	Poročanje o nasilju	Zaznavanje nasilja
E9	včasih me opozori učitelj, ki kaj opazi	Zaposleni opazimo	Opazovanje	Zaznavanje nasilja
E10	razredničarka opazuje dinamiko v skupini in če kaj opazi, me opozori ter prosi za pomoč	Zaposleni opazimo	Opazovanje	Zaznavanje nasilja
E11	sem potem delala s skoraj celim razredom, pogovore ena na ena	Sodelovanje z razredom	Pogovor z opazovalci	Reagirane na nasilje

E12	lahko tudi sama kaj zaznam	Zaposleni opazimo	Opazovanje	Zaznavanje nasilja
E13	se name obrnejo tudi starši, če kaj zaznajo, da se dogaja	Starši obvestijo	Poročanje o nasilju	Zaznavanje nasilja
E14	je največ psihičnega, sploh verbalnega	Najpogosteje verbalno	Psihično nasilje	Vrste nasilja
E15	je bilo več fizičnega, zdaj pa je to upadlo	Vedno manj	Fizično nasilje	Vrste nasilja
E16	spletnega je kar veliko, imamo pa mi manj vpogleda v to	Bolj prikrito	Spletno nasilje	Vrste nasilja
E17	se vrstnik želi veliko pogovarjati z njim o seksualnih zadevah, sili vanj s to tematiko, njemu pa ni prijetno	Siljenje s spolno tematiko	Spolno nasilje	Vrste nasilja
E18	drugače pa niti ne, nimam informacij o drugih primerih	Manj opaženo	Spolno nasilje	Vrste nasilja
E19	povzročitelje, ki imajo vsega preveč in odraščajo brez meja	Permisivna vzgoja	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
E20	nekateri jim ne posvetijo dovolj časa, ljubezni	Pomanjkanje ljubezni	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
E21	nekaterih imajo doma določen vzgojni stil, ki ni najbolj ustrezen	Permisivna vzgoja	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
E22	ne vzpodbudno okolje doma, neurejene družinske zadeve,...	Neurejene družinske razmere	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
E23	tudi ločeni straši in nasilje doma,...vse to lahko vpliva na otrokovo agresivno in nasilno vedenje	Ločeni straši, Nasilje v družini	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
E24	občutek moči je lahko problem, ko povzročitelj uživa ko se spravlja na šibkejšega	Občutek moči	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
E25	ta šibkost, to je zagotovo značilnost ki jim je skupna	Šibkost	Značilnosti žrtev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
E26	nesramni in žaljivi tudi do nekoga, ki ni del njihove skupine	Izločanje iz skupine	Psihično nasilje	Vrste nasilja

E27	ki izstopa mogoče zaradi zunanjega videza ali zaradi nekih stvari ki jih opazijo na njem	Drugačnost	Značilnosti žrtev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
E28	Včasih je veliko večji »hudič«, pod narekovaji, pri dekletih	Pogostejše pri dekletih	Vpliv spola	Vloge pri medvrstniškem nasilju
E29	Pri njih je več prikritega nasilja, sploh psihičnega, kot je izključevanje	Psihično nasilje pri dekletih	Vpliv spola	Vloge pri medvrstniškem nasilju
E30	on ni naredil nič narobe, da ga sošolci pač zelo vljudno zavračajo	Izločanje iz skupine	Psihično nasilje	Vrste nasilja
E31	Vedno se najprej pogovorim z enim učencem, nato še z drugim.	Pogovor z enim in z drugim	Individualni pogovor	Reagiranje na nasilje
E32	tudi s pričami, če je potrebno	Individualno s pričami	Pogovor z opazovalci	Reagiranje na nasilje
E33	Če vidim, da je možno, da se mi sami usedemo skupaj in na konstruktiven način rešimo problem, to tudi naredim	Konstruktiven pogovor	Umirjanje	Reagiranje na nasilje
E34	pokličem starše in jih obvestim	Obveščanje po telefonu	Pogovor s starši	Reagiranje na nasilje
E35	sodelujem in se pogovorim tudi z razrednikom	Skupni pogovor z razrednikom	Sodelovanje učiteljev	Reagiranje na nasilje
E36	se sestanemo tudi z vodstvom in pokličemo starše na pogovor	Sestanek s starši	Pogovor s starši	Reagiranje na nasilje
E37	ukrepamo, izdamo lahko tudi vzgojni ukrep	Vzgojni opomin	Ukrepi	Reagiranje na nasilje
E38	Ja tudi mi lahko vključimo policijo	Prijava šole	Prijava na policijo	Reagiranje na nasilje
E39	se je tudi že zgodilo, da so starši podali prijavo na policijo	Starši žrtve prijavijo	Prijava na policijo	Reagiranje na nasilje
E40	da se skupaj dogovorimo kako reagirat, kako ravnat	Skupaj iščemo rešitev	Sodelovalni	Sodelovanje s starši
E41	je potrebno tudi pomiriti kakšne starše, ene in druge	Pomiritev staršev	Načini sodelovanja	Sodelovanje s starši
E42	dejavnosti in ga potem »napadla«, če je on tisti, ki njenemu počne to in to	Preprečevanje konfliktov	Načini sodelovanja	Sodelovanje s starši

E43	Potem pride še do konfliktov na ravni staršev	Preprečevanje konfliktov	Načini sodelovanja	Sodelovanje s starši
E44	Ne spomnim se, da kdo sploh ne bi želel sodelovati	Podpirajo šoli	Sodelovalni	Sodelovanje s starši
E45	pomembno, da se za to tudi mi potrudimo in poskrbimo za konstruktivno komunikacijo	Konstruktivna komunikacija	Načini sodelovanja	Sodelovanje s starši
E46	starši ne vedo vedno kako reagirati, ko njihov otrok dela napake	Razumevanje staršev	Načini sodelovanja	Sodelovanje s starši
E47	da jim moram dati občutek, da ni konec sveta, če se kaj zgodi ampak da se napake dajo rešiti in popraviti	Pomoč staršem	Načini sodelovanja	Sodelovanje s starši
E48	prva preventiva je imeti spoštljiv in korekten odnos na splošno	Spoštljivi odnosi	Naravnost šolske klime	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
E49	Graditi neko povezovalno in spoštivalno klimo na šoli, pa tudi če si samo na hodniku z učenci v pogovoru	Spoštljivi odnosi	Naravnost šolske klime	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
E50	Biti moramo vzgled učencem	Smo vzgled	Naravnost šolske klime	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
E51	Nasilje vedno opazimo, nikoli ne pogledamo vstran	Ničelna toleranca do nasilja	Naravnost šolske klime	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
E52	Na razrednih urah preigravamo te teme	Razredne ure	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
E53	da imamo red, disciplino in natančno postavljena pravila, da se ve kaj je dovoljeno, sprejemljivo	Jasno postavljena pravila	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
E54	da učenci vedo kakšna so šolska pravila in hišni red	Jasno postavljena pravila	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
E55	tudi kakšno dobro delo, družbeno koristno delo in podobne stvari	Družbeno koristno delo	Ukrepi	Reagiranje na nasilje
E56	študente filozofske fakultete, ki so za učence od 6. do 9. razreda izvedli dve uri delavnic na	Preventivne delavnice	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja

	temo čustev in odnosov			
E57	predavanja za starše in za pedagoške delavce	Ozaveščanje zaposlenih	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
E58	roditeljski sestanki, kjer lahko nagovorimo starše	Ozaveščanje staršev	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
E59	Starši imajo različna stališča, tudi v zvezi z medvrstniškim nasiljem in zato jim moramo jasno povedati kako je na ravni šole	Ozaveščanje staršev	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
E60	šolsko skupnost, na kateri se pogovarjamo o tem	Šolska skupnost	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
E61	imamo dosti široko preventivo in to se mi zdi super	Veliko truda	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
E62	ja, posvečajo kar veliko pozornosti	Občutljivost in senzibilnost	Visoka stopnja občutljivosti	Pomoč in podpora vodstva
E63	najbolj vpliva na otroke, vse izhaja iz primarne družinske celice	Nemoč popolnega preprečevanja nasilja	Vzorci v družini	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
E64	kar vse slišijo otroci doma, v medijih, na spletu,...tukaj težko pričakujemo, da bodo otroci drugačni	Nemoč popolnega preprečevanja nasilja	Vzorci v družini	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
E65	mislim, da sem dovolj kompetentna	Zadovoljstvo s svojim znanjem	Se čuti usposobljeno	Občutek kompetentnosti
E66	izobraževanja so meni vedno zelo dobrodošla	Vedno dobrodošla	Dodatna izobraževanja	Občutek kompetentnosti
E67	dve kolegici sodelujeta v programu Neon – program brez nasilja. Sta zelo močno vključeni in zato se tudi na ravni kolektiva veliko pogovarjamo o tem	Ozaveščanje zaposlenih	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
E68	nove oblike nasilja se pojavljajo, tako da je treba iti s tokom, ne glede na to koliko delovnih izkušenj imaš	Nove oblike nasilja	Dodatna znanja	Občutek kompetentnosti
E69	da vidimo nasilje, da ga opazim in nikoli ne grem mimo	Ničelna toleranca do nasilja	Naravnost šolske klime	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja

Tabela 9.6. Odprto kodiranje F

OZNAKA	IZJAVA/ENOTA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
F1	Jaz bi rekla, da večinoma se	Večina se počuti varno	Varnost	Občutek varnosti
F2	so pa zagotovo posamezni učenci, ki se na počutijo varne oziroma vsaj ne ves čas	Manjšina učencev	Ne-varnost	Občutek varnosti
F3	sama opazujem glede na dinamiko med njimi in glede na dogodke, ki se vsake toliko zgodijo	Opazovanje	Skrb za varnost	Občutek varnosti
F4	ko gre za ena in iste učence okrog katerih se pogosto zapletajo, potem vem, da se tak učenec ne more počutiti varno	Vsakodnevni strah pred nasiljem	Ne-varnost	Občutek varnosti
F5	vsak teden bi rekla, da se kaj zgodi	Tedenska raven	Pogosto pojavljanje	Pogostost pojava
F6	Največkrat pridejo učenci, ki so deležni nasilja sami	Žrtve povejo	Poročanje o nasilju	Zaznavanje nasilja
F7	Ko učitelj kaj takega zazna, naredi zapisnik o dogodku in potem pridejo do mene, da naredimo obravnavo	Učitelj obravnava	Sodelovanje učiteljev	Zaznavanje nasilja
F8	pridejo tudi kakšni sošolci	Opazovalci povejo	Poročanje o nasilju	Zaznavanje nasilja
F9	Če pa se kaj zgodi zunaj šole, potem pa nas večinoma obveščajo starši	Starši obvestijo	Poročanje o nasilju	Zaznavanje nasilja
F10	Nekaj je fizičnega nasilja, ampak vedno manj	Vedno manj	Fizično nasilje	Vrste nasilja
F11	veliko več pa je verbalnega	Najpogostejše verbalno	Psihično nasilje	Vrste nasilja
F12	našim učencem sploh ne zdi nič takega, oni to dojemajo kot šale	Dojemanje nasilja kot zabavo	Občutek nemoči	Reagiranje na nasilje
F13	psihično nasilje je dosti pogosto, recimo namerno izključevanje, kakšno šikaniranje	Izločanje iz skupine	Psihično nasilje	Vrste nasilja
F14	spletnega nasilja, v zadnjih časih vedno več	Selitev nasilja na splet	Spletno nasilje	Vrste nasilja
F15	Spolnega nasilja pa niti ni	Manj opaženo	Spolno nasilje	Vrste nasilja

F16	zapakirano na verbalen način, da recimo govori o punc, da je k... in podobno	Verbalno spolno nasilje	Spolno nasilje	Vrste nasilja
F17	te vloge včasih prepletajo, enkrat je nekdo v vlogi žrtve in drugič je ta ista oseba nasilnež	Enkrat žrtev, drugič povzročitelj	Prepletanje vlog	Vloge pri medvrstniškem nasilju
F18	povzročiteljih za otroke, ki imajo doma določene težave, recimo starši niso toliko prisotni	Neurejene družinske razmere	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
F19	so sami doma deležni nasilja	Nasilje v družini	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
F20	Starši so lahko tudi preveč zaščitniški do njih	Pretirano zaščitniški starši	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
F21	na prvi pogled pogumni, močni, v resnici pa imajo težave s samopodobo	Prikrita šibkost	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
F22	običajno izstopajo pa svoji drugačnosti	Drugačnost	Značilnosti žrtev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
F23	zaradi nje niso dobro sprejete v skupino, nimajo veliko prijateljev	Osamljenost	Značilnosti žrtev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
F24	gre lahko za socialno šibkejše otroke	Socialno šibkejši	Značilnosti žrtev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
F25	tudi otroke s posebnimi potrebami	Otroci s posebnimi potrebami	Značilnosti žrtev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
F26	otroke z drugo nacionalnostjo	Drugačne veroizpovedi in nacionalnosti	Značilnosti žrtev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
F27	nasilja med posameznimi etničnimi skupinami in različnimi veroizpovedmi	Etnični spori	Druge vrste nasilja	Vrste nasilja
F28	učence, ki kažejo agresivno vedenje in nakazujejo potencial, da postanejo nasilneži, že v štartu zamejimo in spremljamo	Opazovanje	Skrb za varnost	Občutek varnosti
F29	Dekleta izvajajo več psihičnega nasilja, verbalno so	Pogostejše pri dekletih,	Vpliv spola	Vloge pri medvrstniškem nasilju

	močnejše, pri njih je predvsem veliko izključevanja, norčevanja, pa tudi več spletnega nasilja, kot pri fantih	Psihično nasilje pri dekletih		
F30	Fantje pa znajo biti bolj fizično nasilni, se pa pri njih nasilje hitreje reši	Fizično nasilje pri fantih	Vpliv spola	Vloge pri medvrstniškem nasilju
F31	naredim pogovor z udeleženi, z vsakim posebej, žrtve in povzročitelja nikoli ne soočamo	Pogovor z enim in z drugim	Individualni pogovor	Reagiranje na nasilje
F32	Posebej se pogovorimo tudi s pričami	Individualno s pričami	Pogovor z opazovalci	Reagiranje na nasilje
F33	Pokliče in obvesti se starše	Obveščanje po telefonu	Pogovor s starši	Reagiranje na nasilje
F34	Za te najhujše ponavljajoče se oblike dobijo vzgojni ukrep	Vzgojni opomin	Ukrepi	Reagiranje na nasilje
F35	Če ne, je opozorilo, ob naslednjem pa zagotovo ukrep	Opozorilo pred opominom	Ukrepi	Reagiranje na nasilje
F36	spremlja še nekaj časa, da vemo kaj se dogaja s to situacijo	Sprotno preverjanje stanja	Nadaljnje spremljanje	Reagiranje na nasilje
F37	tim za obravnavo nasilja, če pride do takega takega dogodka in ta tim na bi potem koordiniral delo	Delovni tim	Sodelovanje učiteljev	Reagiranje na nasilje
F38	Želimo namreč, da bi se med učitelji povečala občutljivost na nasilje, da bi se odzivali primerno in dosledno	Pomanjkanje ozaveščanja učiteljev	Manj podporni	Pomoč in podpora vodstva
F39	sklep, da bomo hujše oblike vedno prijavljali policiji, tako so nam tudi svetovali v mladinskem domu	Prijava šole	Prijava na policijo	Reagiranje na nasilje
F40	jim večkrat rečemo, da lahko oni prijavijo	Starši žrtve prijavijo	Prijava na policijo	Reagiranje na nasilje
F41	povabimo na pogovor, če je to potrebno	Sestanek s starši	Pogovor s starši	Reagiranje na nasilje
F42	skušamo pomagati v smeri, da bi oni	Pomoč staršem	Načini sodelovanja	Sodelovanje s starši

	pomagali otroku, da bi znal delovati samozaščitno			
F43	povzročitelji, v ozadju še kakšne druge težave, kot so učne težave, vedenjske težave, čustvene težave	Vedenjske težave	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
F44	Da ni problem več samo nasilje ampak da raziščemo celoten kontekst v ozadju	Prikrita šibkost	Značilnosti povzročiteljev	Vloge pri medvrstniškem nasilju
F45	ja, načeloma so kar sodelovalni z nami	Podpirajo šolo	Sodelovalni	Sodelovanje s starši
F46	se najdejo kakšni, ki niso, vsake toliko imamo tudi prijavo na šolsko inšpekcijo	Grožnje z inšpekcijo	Manj sodelovalni	Sodelovanje s starši
F47	že tretje leto vključeni v preventivne delavnice mladinske mreže No excuse	Preventivne delavnice	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
F48	za spletno nasilje imajo vsako leto delavnice preko Safe.si ali preko Log-outa	Preventivne delavnice	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
F49	se povezujemo z zunanjimi službami, sploh kar se tiče preventive	Zunanje institucije	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
F50	se vključi svetovalna služba in potem delamo nekaj časa, kontinuirano z razredom	Sodelovanje z razredom	Pogovor z opazovalci	Reagirane na nasilje
F51	Na razrednih urah predelamo predvsem teme kot so prepoznavanje nasilja, reagiranje ob pojavu nasilja, poudarjamo vlogo prič	Razredne ure	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
F52	Učitelji, sploh kakšni starejši, to poimenujejo kot tožarjenje in potem razlagamo, da razkrivanje nasilja ni tožarjenje	Ozaveščanje zaposlenih	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
F53	učitelje, predvsem razrednike spodbujamo in	Ozaveščanje zaposlenih	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja

	izobražujemo zakaj je pomembno, da se nasilje obravnava, kakšne so lahko posledice, kako ravnati			
F54	spodbujamo tudi starše, da preko sveta staršev izpostavljajo te teme	Ozaveščanje staršev	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
F55	Posveča toliko pozornosti kot je nujno, da bi pa jaz zaznala kakšno iskreno motivacijo pa ne bi rekla	Ni motivacije	Manj podporni	Pomoč in podpora vodstva
F56	je to dojeta kot »joj ne že spet nekaj« in kot nekaj, kar bi bilo lažje pomesti pod preprogo	Pometanje pod preprogo	Manj podporni	Pomoč in podpora vodstva
F57	odraža tudi na delu učiteljev, ker se jim v bistvu posledično ne da in ni posledic, če tega ne naredijo	Ni motivacije	Manj podporni	Pomoč in podpora vodstva
F58	Jaz sem kar vesela izobraževanj, delavnic, predavanj	Vedno dobrodošla	Dodatna izobraževanja	Občutek kompetentnosti
F59	kar nekaj delovne dobe, izkušenj, poznam postopke, tako da ja, mislim da sem kompetentna	Zadovoljstvo s svojim znanjem	Se čuti usposobljeno	Občutek kompetentnosti
F60	iz mreže No excuse so večinoma dijaki in študentje in to se nam je zelo dobro obneslo, da otroci slišijo nekaj od oseb, ki so samo par let starejši od njih	Igre in pogovor	Delo na preventivi	Zmanjševanje in preprečevanje nasilja
F61	predvsem problem kako usposobiti učitelje, da se bodo čutili sposobne obravnavati medvrstniško nasilje in predvsem da bodo imeli voljo	Pomanjkanje ozaveščanja učiteljev	Manj podporni	Pomoč in podpora vodstva
F62	Na naši šoli je tudi veliko priseljencev, pri njih je nasilje mogoče drugače sprejeto	Podpirajo nasilje	Manj sodelovalni	Sodelovanje s starši

F63	so učili še v časih, ko se je učence še lahko fizično kaznovalo in se jim potem neke stvari sploh ne zdijo tako zelo narobe, čeprav so dan danes nesprejemljive	Pomanjkanje ozaveščanja učiteljev	Manj podporni	Pomoč in podpora vodstva
-----	---	-----------------------------------	---------------	--------------------------

9.4. Osno kodiranje

OBČUTEK VARNOSTI

- **Varnost**
Večina se počuti varno (A1, B2, C1, D1, E1, F1)
- **Ne-varnost**
Manjšina učencev (C2, D2, E2, F2)
Strah razreda pred sošolcem (A3, D10)
Nadaljevanje popoldanskih konfliktov (C4)
Učenci iščejo pomoč (C3)
Strah pred odmori (D4)
Vsakodnevni strah pred nasiljem (D3, E3, F4)
- **Skrb za varnost**
Pomoč učencem (A2)
Skrb zaposlenih (A4)
Ustvarjanje varnega okolja (C5)
Opazovanje (F3, F28)
- **Preverjanje počutja v šoli**
Anketa o počutju (B1)

POGOSTOST POJAVA

- **Pogosto pojavljanje**
Dnevna raven (C6, E4)
Tedenska raven (A6, A7, D9, F5)
Ponavljajoče nasilje (A5)
Veliko prikritega nasilja (C7)
Zelo aktualna tema (C10)

- **Občasno pojavljanje**

Se občasno dogaja (B4)

Na tri mesece (A8)

ZAZNAVANJE NASILJA

- **Poročanje o nasilju**

Žrtve povejo (A11, B7, C11, E7, F6)

Opazovalci povejo (A11, B9, C12, E8, F8)

Starši obvestijo (A10, A12, B10, C13, E13, F9)

- **Opazovanje**

Zaposleni opazimo (B8, E9, E10, E12)

Spremljanje določenih posameznikov (B6)

- **Sodelovanje učiteljev**

Iskanje pomoči pri razredniku (A9)

Učitelj obravnava (F7)

VRSTE NASILJA

- **Psihično nasilje**

Najpogostejše verbalno (A13, C8, C18, D15, E14, F11)

Žaljenje, poniževanje (B13, C9, D8, D16, D17)

Izločanje iz skupine (B13, D8, D16, D20, E26, E30, F13)

Izsiljevanje za denar (D12)

- **Spletno nasilje**

Nasilje preko telefonov (A14)

Komentarji pod posnetki (A17)

Selitev nasilja na splet (B5, B11, C14, F14)

Fotografiranje, snemanje brez dovoljenja (D19)

Bolj prikrito (E16)

- **Spolno nasilje**

Gole fotografije (A15)

Verbalno spolno nasilje (C19, D25, F16)

Otipavanje (D24)

Siljenje s spolno tematiko (E17)

Manj opaženo (B14, D23, E18, F15)

- **Fizično nasilje**
 - Najredkeje (A16)
 - Vedno manj (B17, C16, E15, F10)
 - Pretepanje (D14)
 - Od prerivanja do resnega pretepa (C17)
 - Namerno poškodovanje lastnine (D13)
- **Druge vrste nasilja**
 - Prepiri med igro (B3)
 - Etnični spori (B19, F27)
 - Groba fantovska igra (D60)

VLOGE PRI MEDVRSTNIŠKEM NASILJU

- **Značilnosti povzročiteljev**
 - Neurejene družinske razmere (A19, C26, E22, F18)
 - Ločeni starši (A20, E23)
 - Neskladna vzgoja (A21)
 - Permisivna vzgoja (C25, D30, E19, E21)
 - Občutek moči (A22, B17, C23, E24)
 - Pretirano zaščitniški starši (A23, C24, F20)
 - Dvojna merila staršev (A24, D46)
 - Nasilje v družini (A25, B18, E23, F19)
 - Vedenjske težave (A27, F43)
 - Prijetni v pogovoru (D26)
 - Pomanjkanje ljubezni (D29, E20)
 - Finančno dobro preskrbljeni (D28)
 - Manipulatorji (D27)
 - Pomanjkanje empatije (E5, E6)
 - Prikrita šibkost (F21, F44)
- **Značilnosti žrtev**
 - Drugačne veroizpovedi in nacionalnosti (A26, D21, D32, F26)
 - Otroci s posebnimi potrebami (C20, F25)
 - Tihe, sramežljive, prestrašene (B16, D31)
 - Šibkost (B15, E25)
 - Slabo razvite socialne veščine (C21)

- Drugačnost (C22, E27, F22)
- LGBT učenci (C27)
- Osamljenost (D6, F23)
- Socialno šibkejši (D33, F24)
- Žrtev nasilja doma (D34)
- **Značilnosti opazovalcev**
 - Strah (D11)
- **Prepletanje vlog**
 - Enkrat žrtev, drugič povzročitelj (F17)
- **Vpliv spola**
 - Ne vpliva (C28)
 - Pogostejše med fanti (A28)
 - Pogostejše pri dekletih (E28, F29)
 - Fizično nasilje pri fantih (A29, B21, C29, F30)
 - Psihično nasilje pri dekletih (A30, B20, C30, D35, E29, F29)
 - Ni nasilja na spolni osnovi (B22)

POSLEDICE NASILJA

- **Posledice za povzročitelje**
 - Nasilno vedenje v odraslosti (A57)
- **Posledice za žrtve**
 - Travme (D7)
 - Težave pri razvijanju osebnosti (D22)

REAGIRANJE NA NASILJE

- **Občutek nemoči**
 - Nemoč poseganja v telefone (A18, C15)
 - Neučinkovite možnosti kaznovanja (B37)
 - Začaran krog (D18)
 - Delo brez učinka (D42, D48)
 - Dojemanje nasilja kot zabavo (F12)
- **Individualni pogovor**
 - Pogovor z enim in z drugim (A31, B23, B25, C31, D36, E31, F31)
- **Sodelovanje učiteljev**

- Skupni pogovor z razrednikom (A32, C32, E35)
- Delovni tim (D38, F37)
- **Pogovor s starši**
 - Obveščanje po telefonu (A33, B24, C34, E34, F33)
 - Sestanek s starši (A34, B26, C34, D37, E36, F41)
- **Pogovor z opazovalci**
 - Sodelovanje z razredom (C36, E11, F50)
 - Individualno s pričami (E32, F32)
- **Ukrepi**
 - Opozorilo pred opominom (F35)
 - Vzgojni opomin (A35, B27, C39, D41, E37, F34)
 - Izboljšanje vedenja (A36)
 - Družbeno koristno delo (A55, E55)
 - Individualni načrt za povzročitelja (C40, D39)
 - Pisanje dnevnika (C41)
- **Pomoč žrtvi**
 - Razumevanje žrtve (A37)
 - Iskanje rešitev (A38, D5)
 - Načrt pomoči (C33, D40)
- **Umirjanje**
 - Prostor za umik (A54)
 - Pomiritev in zaščita žrtve (B31)
 - Konstruktiven pogovor (E33)
- **Nadaljnje spremljanje**
 - Opazovanje stikov (B28)
 - Sprotno preverjanje stanja (B29, F36)
 - Preverjanje počutja (C35)
- **Prijava na policijo**
 - Starši žrtve prijavijo (B30, C38, D51, E39, F40)
 - Vključimo šolskega policista (C37)
 - Vključitev CSD (D52)
 - Prijava šole (D53, E38, F39)

SODELOVANJE S STARŠI

- **Sodelovalni**
 - Ne podpirajo nasilja (B32)
 - Podpirajo šolo (C43, D50, E44, F45)
 - Skupaj iščemo rešitev (E40)
- **Manj sodelovalni**
 - Pretirano zaščitniški starši (C42, D43, D45)
 - Podpirajo nasilje (B33, D47, F62)
 - Grožnje z inšpekcijo (D44, F46)
 - Ne podpirajo šole (D49)
- **Načini sodelovanja**
 - Konstruktivna komunikacija (E45)
 - Razumevanje staršev (E46)
 - Pomoč staršem (E47, F42)
 - Preprečevanje konfliktov (E42)

ZMANJŠEVANJE IN PREPREČEVANJE NASILJA

- **Delo na preventivi**
 - Veliko truda (A39, E61)
 - Preventivne delavnice (A40, B34, C44, D55, E56, F47, F48)
 - Zunanje institucije (A41 , C47, C49, D56, F49)
 - Igre in pogovor (A42, F60)
 - Svetlejši prostori (A43)
 - Razrede ure (A44, B35, C45, D54, E52, F51)
 - Tematike o odnosih in konfliktih (A45, B36, C46)
 - Nadzor in dežurstva (B38, C55, D57)
 - Ozaveščanje zaposlenih (D58, E57, E67, F52, F53)
 - Ozaveščanje staršev (E58, E59, F54)
 - Šolska skupnost (E60)
 - Jasno postavljena pravila (E53, E54)
- **Naravnost šolske klime**
 - Ničelna toleranca do nasilja (D59, D64, E51, E69)
 - Spoštljivi odnosi (E48, E49)
 - Smo vzgled (E50)
- **Vzorci v družini**

Nemoč popolnega preprečevanja nasilja (A56, E63, E64)

Pomanjkanje avtoritete (C48)

POMOČ IN PODPORA VODSTVA

- **Redno odzivanje**
Odzivno vodstvo (A46, B40, D61)
- **Večstranska pomoč**
Dajanje nasvetov (A47)
Strokovna podpora (C51)
Aktivno vključevanje (D63)
- **Visoka stopnja občutljivosti**
Občutljivost in senzibilnost (C50, D62, E62)
- **Manj podporni**
Ni motivacije (F55, F57)
Pometanje pod preprogo (F56)
Pomanjkanje ozaveščanja učiteljev (F38, F61, F63)

OBČUTEK KOMPETENTNOSTI

- **Se čuti usposobljeno**
Zadovoljstvo s svojim znanjem (B42, C54, E65, F59)
- **Dodatna znanja**
Znanje iz zakonodaje (A48)
Nove oblike nasilja (E68)
- **Dodatna izobraževanja**
Vedno dobrodošla (B41, C52, E66, F58)
Dolžnost svetovalne delavke (C53)
Medinstitucionalno izobraževanje (A50)
- **Luknja v sistemu**
Občutek nemoči (A49, A51, D65)
Pomanjkanje ustreznih institucij (A52)
Razlika med teorijo in prakso (A53)
- **Strah pred prihodnostjo**
Vedno nove oblike nasilja (D66)